

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ**

**ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ**

***"СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОСТІ"***

М а р і у п о л ь – 2019

УДК 082(063)
ББК 94я43
С-69

С-69 Соціально-економічні проблеми сучасності: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Маріуполь, 31 травня 2019 р. – Маріуполь, 2019. – 180 с.

Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Соціально-економічні проблеми сучасності» містять результати наукових досліджень вітчизняних вчених щодо питань економічної теорії, розвитку світового господарства і міжнародних економічних відносин, управління національним господарством, економіки підприємства, економіки природокористування, економіки праці, фінансів та соціально-економічних проблем внутрішньо переміщених осіб. Матеріали будуть корисними для наукових та практичних працівників, керівників підприємств, викладачів вищої школи, аспірантів, магістрантів, студентів.

Головний редактор

Балуєва О.В., д-р екон. наук, доцент

Матеріали подано в авторській редакції
© Донецький державний університет управління, 2019 рік
© Автори тез, 2019 рік

ЗМІСТ

Секція 1. ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.

Балічева Г.О., Лохман Н.В. АНТИКРИЗОВА ДІАГНОСТИКА ЯК УМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	6
Бурдига С.О., Біркентале В.В. СВІТОВИЙ ДОСВІД У СФЕРІ РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ: КУРС ДЛЯ УКРАЇНИ	8
Глазунова А.О., Лохман Н.В. ОЗНАКИ ТА АНАЛІЗ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ КРАЇНИ	12
Григор'єва В.В., Лохман Н.В. ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	15
Данно Т., Корнілова О.В., ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	18
Клафас І.І., Корнілова О.В. СИСТЕМА ДІАГНОСТИКИ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	23
Коваленко Т.О., Лохман Н.В. КОНСТРУКЦІЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	26
Кострова К.С., Лохман Н.В. СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА ЯК РЕЗУЛЬТАТ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	28
Кусса О.О., Тарасенко О.В. ПРОБЛЕМА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ	31
Мельник В. Є., Біркентале В.В. РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ ЯК НАПРЯМОК РЕАЛІЗАЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ	35
Mudryi D.O., Birkentale V.V. ONBOARDING PROCESSES AND EMPLOYEE ASSISTANCE PROGRAM	39
Свиридовська М.Л., Николаєва В.І. СУТНІСТЬ БЕЗРОБІТТЯ В УМОВАХ РИНКОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН	44
Нирко В.В., Корнілова О.В. ВИБІР СТРАТЕГІЧНИХ АЛЬТЕРНАТИВ	48
Сичкова О.О., Лохман Н.В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА	51
Тарасенко Л.О., Іонін Є.Є. РОЗРАХУНОК РЕНТАБЕЛЬНОСТІ АКТИВІВ ПАТ «ВІННИЦЯГАЗ» З ВИКОРИСТАННЯМ ІНДЕКСНОЇ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ	54
Чернишов О.Ю. ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ У СФЕРІ ПОСЛУГ	59

Чернишов О.Ю., Васильєва Г.В. УПРАВЛІНСЬКЕ РІШЕННЯ В ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	64
Чернишов О.Ю., Дудкевич Н.С. ПРО ЗАХОДИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ	67
Шпедько А. К., Романчук К. В. ПРЕФЕРЕНЦІЙНІ СЕРТИФІКАТИ EUR. 1 ТА ПАН-ЄВРО-МЕД ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ ПІДПРИЄМСТВА	71

Секція 2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.

Баліцька В.В. БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ - ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	76
Бесчаснов Д.Є., Тарасенко О.В. КОНЦЕПЦІЯ ПІШОХІДНОГО МІСТА	82
Вайсер А., Тарасенко О.В., ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЕКОНОМІЦІ	84
Гашутіна О.Е., Дятлова Ю.В. СУЧАСНИЙ СТАН БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	86
Гашутіна О.Е., Макаренко М.В. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АУДИТОРСЬКОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	91
Гевлич Т.І., Гевлич І.Г. ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ: ЕКОНОМІКА ТА ЕКОЛОГІЯ	96
Гомонко О.О., Тарасенко О.В. СВІТОВА ПРОДОВОЛЬЧА ПРОБЛЕМА	100
Гришко С.В., Григор'єва В.В. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗБУДОВИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	103
Гусейнов В., Тарасенко О.В. ГЛОБАЛЬНА ПРОДОВОЛЬЧА КРИЗА	108
Демешко А.М., Тарасенко О.В. ПРОБЛЕМА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ	113
Коваль С. Л., Сидор І.П. ОЦІНКА ВИТРАТ ДОМОГОСПОДАРСТВ НА ХАРЧУВАННЯ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	115
Корнілова О.В. УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	119
Лохман М.О., Лохман Н.В. ЗАДАЧІ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЯК ГОЛОВНОЇ УМОВИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ	124
Лохман Н.В. МОНІТОРИНГ РЕЙТИНГУ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЯК ХАРАКТЕРИСТИКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ	128

Матушевський О.В., Біркентале В.В.	133
ВИКОРИСТАННЯ ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ: УМОВИ, СТАН І ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ	
Petryk I., Diatlova V.	137
SUSTAINABLE DEVELOPMENT: MAIN FEATURES AND ADAPTATION TO THE NATIONAL CONDITIONS IN UKRAINE	
Поплавська Н.В., Чечель А.О.	143
ПОБУДОВА ДІЄВОЇ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ МЕНЕДЖМЕНТУ, ЯК ЗАПОРУКА ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ УКРАЇНИ	
Приходько І.О., Лохман Н.В.	146
СТАТИСТИЧНИЙ МОНІТОРИНГ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ В ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ	
Роженко О.В.	150
АНАЛІЗ ВВП ЯК КЛЮЧОВОГО ІНДИКАТОРУ СТАНУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	
Романчук К.В., Твардовська М.С.	153
АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ЛІСОПРОДУКЦІЄЮ	
Tanchuk O, Chalenko K.	157
MAJOR FACTORS INFLUENCING GLOBALIZATION PROCESS IN VARIOUS SPHERES	
Циклаурі О.Б.	161
ДО ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ	
Цимбалюк К.С., Біркентале В.В.	164
ВИРОБНИЦТВО СОНЯЧНОЇ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ: ПРОСТОРОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ	
Чебаненко А.А., Тарасенко О.В.	169
ТЕОРІЯ ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ПОПЕРЕДНЬОГО РОЗВИТКУ ТА QWERTY- ЕФЕКТ	
Черниш О.І., Дудкевич Є.І.	171
СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНІ ОСНОВИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	
Юрчишен Д.В., Біркентале В.В.	175
СОНЯЧНА ЕНЕРГЕТИКА У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ	

Секція 1.
ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ
ПІДПРИЄМСТВОМ.

Балічева Г.О.,
Лохман Н.В.,
кандидат економічних наук, доцент,
Донецький національний університет економіки і торгівлі імені
Михайла Туган-Барановського

АНТИКРИЗОВА ДІАГНОСТИКА ЯК УМОВА СТАЛОГО
РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Необхідність антикризового управління визначається цілями розвитку соціально-економічних систем і існуванням небезпеки виникнення кризи [1, с. 67].

Категорія антикризового управління встановлює понятійну демаркацію. Відповідно до цього теорії, що акцентує увагу на руйнівній функції кризи, пропонують сприймати кризу як ситуацію, що гостро загрожує існуванню підприємства [2, с. 140].

Порівняльна характеристика антикризової та кризової діагностики підприємства наведена в таблиці 1.

Теорії, що акцентують увагу на руйнівній функції кризи, пропонують сприймати кризу як ситуацію, що гостро загрожує існуванню підприємства.

Схема аналізу фінансового стану підприємства як елемента антикризової діагностики на рисунку 1.

**Порівняльна характеристика антикризової та кризової
діагностики підприємства [2, с. 142]**

№ п/п	Етапи	Види діагностики	
		Антикризова	Кризова
1	Сутність	Процес регулярного та досудового моніторингу стану організації з метою своєчасного виявлення ймовірності формування кризи на ранніх стадіях, тобто з метою його передбачення та своєчасного запобігання	Дослідження сформованого кризового стану організації з метою виявлення можливостей його подолання
2	Завдання	Своєчасне розпізнавання симптомів кризових явищ та їх кількісний вимір. Виявлення причин кризового становища. Розробка найбільш доцільних заходів щодо нівелювання їх негативного впливу на результати діяльності організації	Оцінка масштабів кризи. Оцінка глибини кризи. Вивчення причин його утворення з бізнес-процесів для виділення точок розриву життєвого циклу організації
3	Основний результат	Формування висновку про наявність загрози ймовірності банкрутства та доцільності необхідності проведення більш поглибленого і детального аналізу за певними напрямками	Вибір варіанта застосування найбільш ефективних процедур банкрутства (зовнішнє управління, фінансове оздоровлення, конкурсне виробництво, мирова угода)

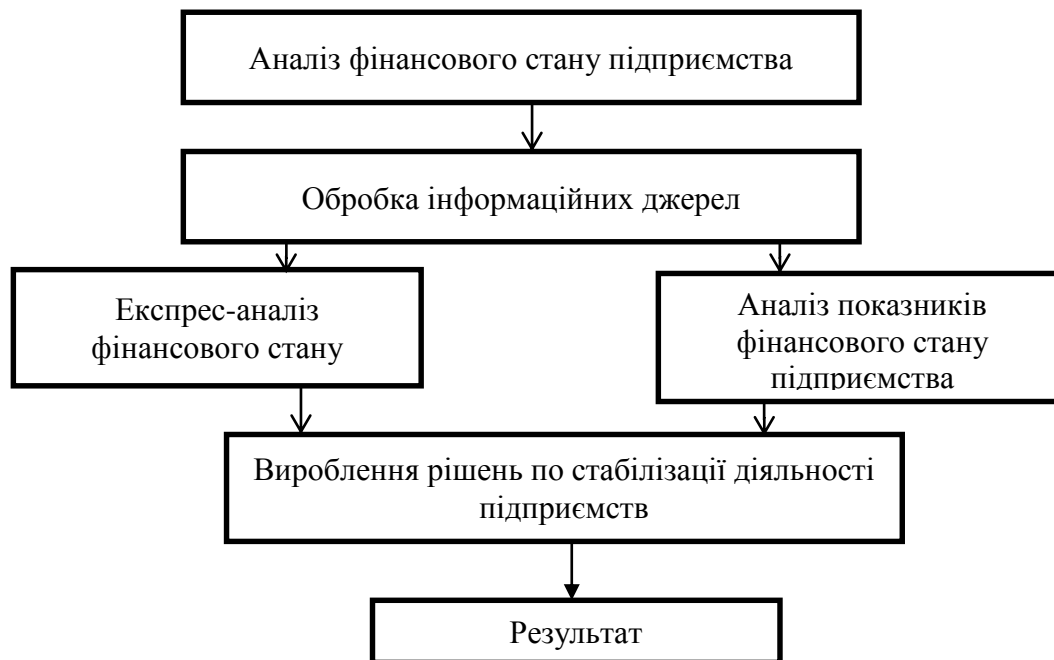

Рис. 1. Схема аналізу фінансового стану підприємства як елемента антикризової діагностики

Економічна система підприємства може знаходитися в стійкому або в хитливому стані. Процеси розвитку систем циклічні і не всі процеси керовані. Наростання складності організації і виробництва вимагає реконструкції управління, його випереджального розвитку.

Таким чином, антикризову діагностику можна визначити як систему управлінських мір і рішень з аналізу, попередженню, нейтралізації і подоланню кризових явищ і їхніх причин на всіх рівнях економіки. Воно повинно охоплювати всі стадії розвитку кризового процесу, у тому числі і його профілактиці, попередження, що забезпечить сталий розвиток підприємства.

Література:

1. Поляк Г.Б. Фінанси, грошовий обіг і кредит: підручник. Москва: Юнити, 2002. 512 с.
2. Бирюкова О.Ю., Бочкова Л.А. Прийоми антикризового менеджмента: учеб. пособ. Москва: Дашков и К, 2008. 430 с.

*Бурдига С.О.,
Біркентале В.В.,
кандидат економічних наук, доцент
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

СВІТОВИЙ ДОСВІД У СФЕРІ РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАЛЬНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ: КУРС ДЛЯ УКРАЇНИ

Актуальність. Історично склалось, що енергетика України базується на використанні ТЕС, ГРЕС і АЕС. Виробництво як теплової, так і атомної енергії є ресурсомістким і екологічно небезпечним, тому вивчення світового досвіду щодо використання відновлювальних джерел енергії є необхідним для забезпечення стабільної енергетики України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню аспектів використання відновлюваних джерел енергії присвячені роботи багатьох науковців і практиків, у тому числі Б. Савенко, М. Калінчика, А. Іващенко, О. Стояна, М. Бенменні та інших.

Метою роботи є аналіз світового досвіду з використання джерел відновлювальної енергетики і динаміки інвестицій у сферу відновлювальної енергетики, визначення напрямів і можливості його врахування для України.

Виклад основного матеріалу. Станом на початок 2018 року лідерами з генерації енергії з альтернативних джерел (у розрахунку на душу населення, не враховуючи гідроенергетику) є: Ісландія, Данія, Німеччина, Швеція, Фінляндія [2, с. 13]. Ці та інші країни, на відміну від України, сьогодні все більше відмовляються від традиційної енергетики і переходять на відновлювальні джерела (див. рис. 1).

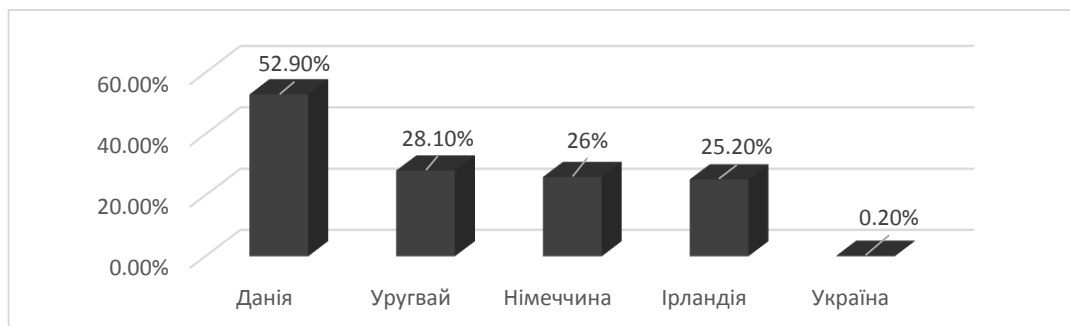

Рис. 1. Порівняння України з країнами-лідерами за часткою сонячної і вітрової енергії у структурі енергетики країни, 2017 р.

(складено автором за [2,3]).

Так, частка сонячної і вітрової енергії у Данії перевищує цю саму частку в Україні більше ніж у 250 разів. На таку різницю у частці відновлюваної енергії впливає різниця в технологічному розвитку країн. Для змін у цьому напрямку у 2017 р. Україна приєдналась до міжнародної агенції з відновлювальних джерел (IRENA). На теперішній час до цієї

агенції приєдналися 154 країни, і ще 26 країн зараз перебувають у процесі приєднання [4]. IRENA займається розробкою і впровадженням нових технологій і проектів у сфері відновлювальної енергетики, наприклад: «Збалансована система зберігання енергії» або «Комбінована електростанція» [5, с. 40-53].

Не менш важливим аспектом у сфері використання відновлювальних джерел енергії є інвестування у розвиток цієї галузі. Лідерами серед інвесторів у світі є: Китай, США, Японія, Індія, Німеччина. Індонезія активно інвестує у геотермальну енергію, а Південна Африка є лідером серед інвесторів у розробки технологій по зберіганню сонячної енергії [2, с. 13]. З кожним роком рівень інвестицій в сферу відновлювальних джерел збільшується (див. рис. 2).

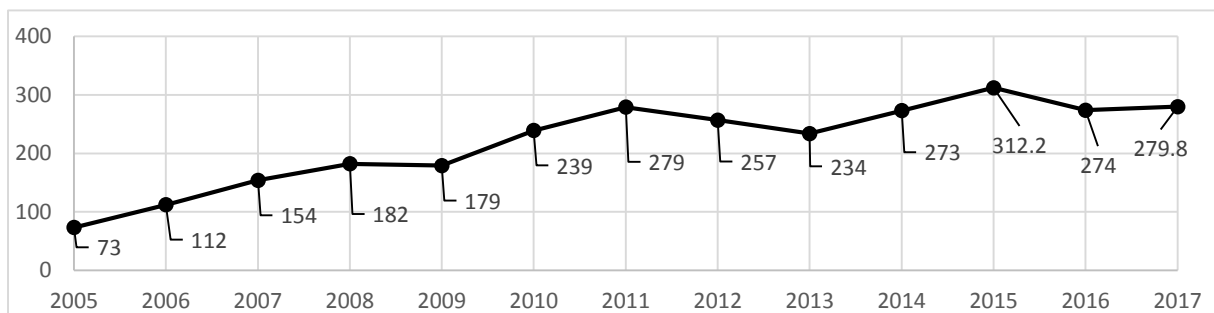

Рис. 2. Інвестиції у розробку технологій у сфері відновлювальної енергетики у світі (млрд. дол. США) [1, 2].

Загальна кількість інвестицій в світі за період 2014-2017 років дорівнює 1139 млрд. дол. США. За даними офіційних джерел інвестиції України в сферу відновлювальної енергетики, за той самий період, перевищили позначку 1 млрд. дол. США, що є дуже незначною часткою від світових інвестицій [1].

Висновки. Отже, аналіз світового досвіду свідчить, що жодна країна світу поки що не змогла повністю відмовитись від традиційної енергетики у рамках реалізації «Порядку денного на XXI століття». Більшість країн світу переходять на відновлювальні джерела енергії та активно інвестують в цю

галузь. Важливим є існування організацій, які займаються розробкою і впровадженням нових ідей і технологій у сфері використання відновлювальних джерел енергії. Україна, приєднавшись до однієї з таких організацій, у рамках реалізації «Стратегії сталого розвитку України до 2030 року» зможе врахувати світовий досвід з використання відновлювальних джерел енергії, долучитися до спільних проектів і вирішити нагальні економічні та екологічні проблеми. Але для цього необхідна активна державна політика, орієнтована на стимулювання розвитку відновлювальної енергетики.

Література:

1. Портал новин «Економічна правда»: Інвестиційний форум Україна-ЄС з відновлювальної енергетики. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/12/18/643670/>
2. Renewables 2018 global Status Report. URL: <http://www.ren21.net/status-of-renewables/global-status-report/>
3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. IRENA (Міжнародна агенція з відновлювальних джерел енергії) URL: <https://www.irena.org>
5. Electricity storage and renewables: costs and markets to 2030. URL: <https://www.irena.org/publications/2019/May/Tracking-SDG7-The-Energy-Progress-Report-2019>

Глазунова А.О.,
Лохман Н.В.,
кандидат економічних наук, доцент,
Донецький національний університет економіки і торгівлі імені
Михайла Туган-Барановського

ОЗНАКИ ТА АНАЛІЗ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Роздрібна торгівля – це організований у певній послідовності процес товарно-грошового обміну, що відбувається в часі й просторі та відображає сукупність економічних відносин із приводу обміну продуктами праці й задоволення потреб споживачів у товарах і послугах у тому вигляді, в який час і в такому місці, які відповідають їх вимогам. Торгівля є ланкою в системі розподілу готового продукту, знаходячись між виробництвом та споживанням.

У січні–березні 2019р. індекс фізичного обсягу обороту роздрібною торгівлі відносно січня–березня 2018р. у порівнянних цінах становив 107,4%. У березні поточного року проти березня 2018р. індекс фізичного обсягу обороту роздрібною торгівлі склав 108,9%, порівняно з лютим 2019р. – 113,9% (рис. 1).

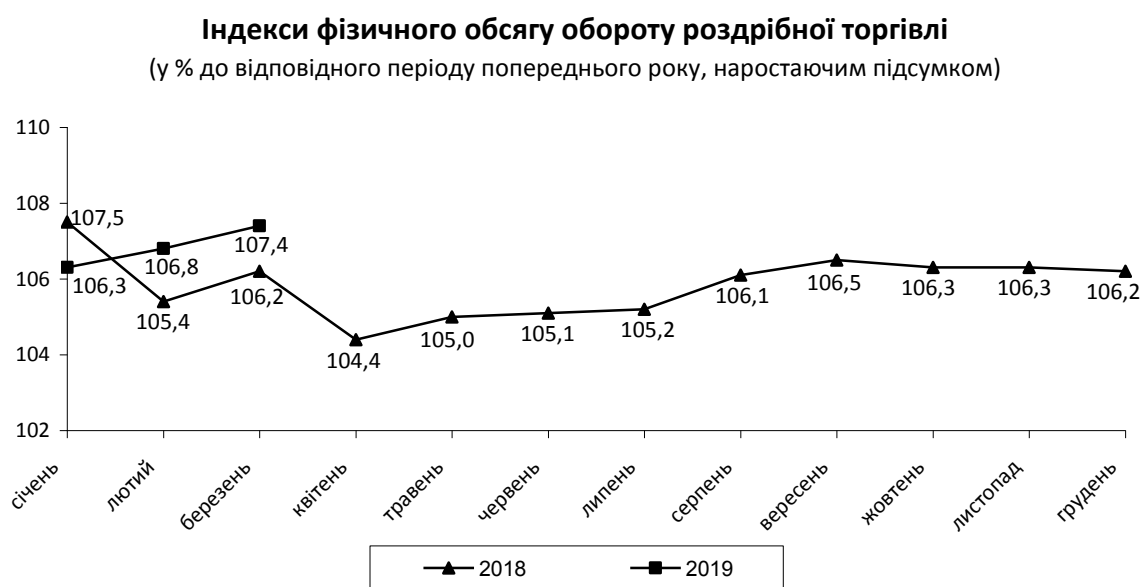

Рис. 1. Індекси фізичного обсягу обороту роздрібною торгівлі [1]

Сезонно скоригований індекс фізичного обсягу обороту роздрібної торгівлі в січні–березні 2019р. відносно січня–березня 2018р. у порівнянних цінах становив 107,2% (таблиця 1).

Таблиця 1

**Сезонно скоригований індекс фізичного обсягу обороту
роздрібної торгівлі, (%) [1]**

Період	Сезонно скориговані	Нескориговані
Січень–червень 2018	105,4	105,1
Січень–вересень 2018	105,9	106,5
2018	106,4	106,2
Січень–березень 2019	107,2	107,4

Серед регіонів найбільший приріст обороту роздрібної торгівлі в січні–березні 2019р. порівняно з відповідним періодом попереднього року спостерігався в Київській (на 11,7%), Вінницькій (на 11,7%) та Львівській (на 9,7%) областях.

Дослідженню сучасних ознак роздрібної торгівлі присвячено достатню кількість вітчизняних і зарубіжних праць, серед яких виокремимо найбільш значущі [2]:

- застосування різних торговельних систем і технологій для здійснення угод;
- можливість отримання прибутку традиційно, а частіше за допомогою різних інноваційних аспектів, використовуючи сучасні інформаційні технології;
- середовище реалізації активів з використанням сучасних як традиційних так і інноваційних мереж та електронних оборотів;
- здатність активів як матеріальних, так і інтелектуальних, бути швидко проданими за ринковою ціною;

- постійність однотипних операцій, які робляться користувачем, що формує можливість зробити вимір цих операцій провайдером і засвідчити сторонніми аудиторами;

- закріплення права власності на торгівлю або придбання активів, що знаходяться як в традиційній формі, так і інноваційній формі.

Нестабільна економічна та політична ситуація в Україні впливає на розвиток роздрібною торгівлі за рахунок таких факторів, як:

- відсутність належного нормативно-правового забезпечення цього виду господарської діяльності;

- відсутність логістичної інфраструктури задля забезпечення подальшого розвитку роздрібною торгівлі тощо [2].

Отже, сьогодні актуальними стають питання ефективного застосування сучасних викликів економіки, пошуку нових конкурентних переваг, застосування можливостей інформаційних і комунікаційних технологій для успішного ведення роздрібною торгівлі.

Література:

1. Індекси фізичного обсягу обороту роздрібною торгівлі. Статистичний бюлетень. Київ: Укрстат. 2019. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publinform_u.htm (дата звернення: 12.05.2019).

2. Маловичко С.В. Електронна торгівля: теоретичні основи, механізм управління та стратегії розвитку: монографія. Кривий Ріг: Вид. Оксан-принт, 2015. 400 с.

Григор`єва В.В.,
Лохман Н.В.,
кандидат економічних наук, доцент,
Донецький національний університет економіки і торгівлі імені
Михайла Туган-Барановського

ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Стратегія конкурентоспроможності підприємства – це комплексна стратегія підприємства, яка включає довгострокові програми дій по всіх функціональних напрямках його діяльності, спрямовані на формування належного рівня конкурентного потенціалу та конкурентоспроможності [1, с. 29].

Система стратегій конкурентоспроможності підприємства включає: стратегії формування конкурентних переваг, стратегію забезпечення конкурентоспроможності підприємства та стратегії його конкурентної поведінки, детальну характеристику яких буде наведено нижче (рис. 1).

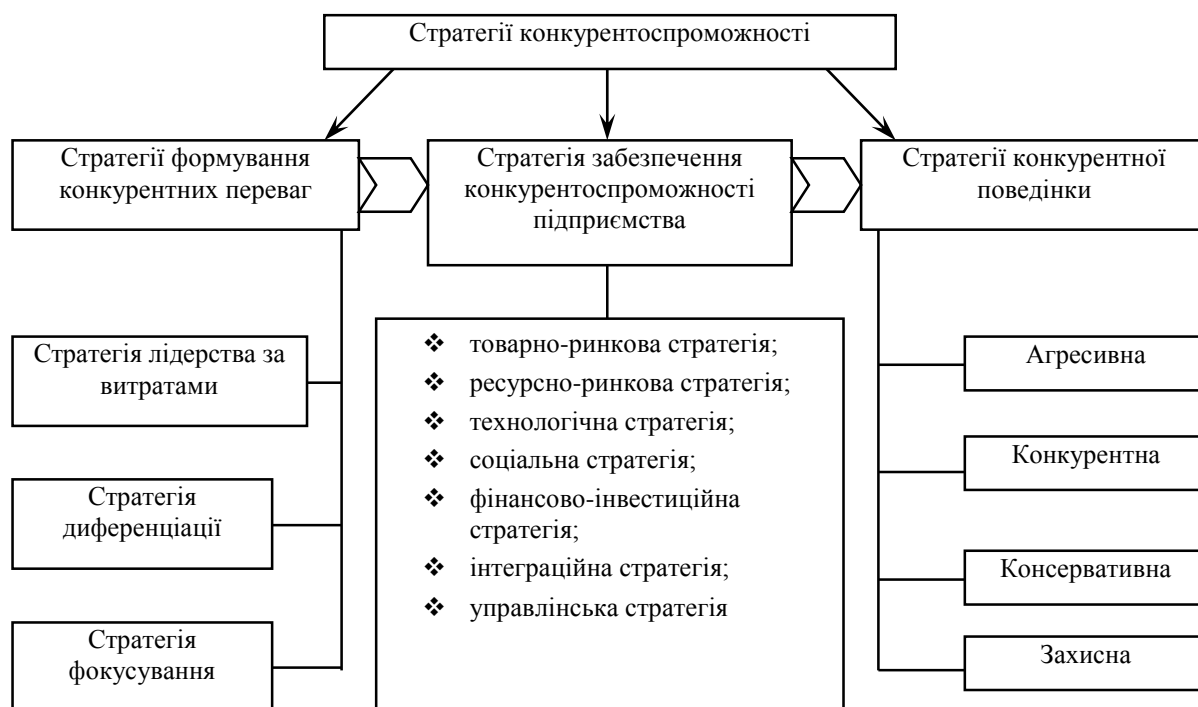

Рис. 1. Система стратегій конкурентоспроможності підприємства [2, с.55]

Одним з найбільш поширених методів вибору обґрунтованої стратегії конкурентної поведінки підприємства є метод SPACE-аналізу (от англ. Strategic Position and Action Evaluation, – аналіз стратегічного положення й оцінка дій компанії) – маркетинговий інструмент, що у західних організаціях використовується не рідше, ніж усім відома «бостонська» матриця «ріст і частка ринку», розроблена консалтинговою компанією Boston Consulting Group (США), або мультифакторная матриця бізнесу-портфеля, запропонована компанією General Electric (США).

Суть цього інструмента в тім, що чотирьом групам факторів – фінансова сила (ФС); конкурентоспроможність підприємства (КП); привабливість галузі (ПГ); стабільність галузі (СГ) – даються певні експертні оцінки по шестибальної шкалі.

Розрахунок зваженої оцінки критеріїв за методом SPACE для ПП «Авантаж плюс» представлено у табл. 1.

Таблиця 1

**Розрахунок зваженої оцінки критеріїв за методом SPACE
для ПП «Авантаж плюс»**

Група	Критерії	Оцінка балів	Вага	Зважена оцінка, балів
Фінансова чинність підприємства	Рентабельність вкладеного капіталу	7-8	0,3	2,1-2,4
	Стабільність одержання прибутку	5-6	0,2	1-1,2
	Ліквідність	4-5	0,3	1,2-1,5
	Здатність до підвищення рівня капіталізації та залучення коштів	4-5	0,2	0,8-1,0
Всього:		20-24	1,0	5,1-6,1
Конкурентоспроможність підприємства і його положення на ринку	Частка підприємства на ринку	3-4	0,35	1,05-1,4
	Товарний асортимент	8-9	0,2	1,6-1,8
	Здатність здійснювати маркетингові заходи	4-6	0,15	0,6-0,9
	Рентабельність продажів	3-4	0,3	0,9-1,2
Всього:		18-23	1,0	4,15-5,3
Привабливість галузі	Характеристика конкурентної ситуації	5-7	0,35	1,75-2,45
	Стадія життєвого циклу галузі	7-8	0,15	1,25-1,2
	Залежність розвитку бізнесу від кон'юнктури на ринку	5-7	0,15	0,75-1,05
	Рентабельність галузі	3-4	0,35	1,05-1,4
Всього:		20-26	1,0	4,6-6,1
Стабільність галузі	Тривалість життєвого циклу галузі	7-8	0,15	1,05-1,2
	Маркетингові та рекламні можливості бізнесу	6-8	0,25	1,5-2,0
	Стабільність прибутку	5-6	0,4	2,0-2,4
	Ступінь інноваційності галузі	7-8	0,2	1,4-1,6
Всього:		25-30	1,0	5,95-7,2

Щоб визначити рекомендовану стратегію в обраній системі координат замість вектора побудуємо трикутник, вершинами якого буде початок координат і точки P1, P2.

$$(X1; X2) = (ПГ1; ПГ2) - (КП1; КП2) = (4,6; 6,1) - (4,15; 5,3) = (0,45; 0,8);$$

$$(Y1; Y2) = (ФС1; ФС2) - (СГ1; СГ2) = (5,1; 6,1) - (5,95; 7,2) = (-0,6; -0,85);$$

Тепер маємо точки P1 (0,45; -0,85) і P2 (0,8; -1,1), які позначаємо на системі координат (рис. 3.6) і малюємо трикутник, з'єднуючи ці точки і початок координат. Точки P1, P2 потрапила у лівий нижній квадрант, це означає, ПП «Авантаж плюс» має розробляти сценарій для конкурентної стратегії, яка характерна для високо конкурентних, динамічних ринків. Стратегічним завданням для підприємства, що обрало цей варіант стратегії є пошук фінансових ресурсів (рис. 2).

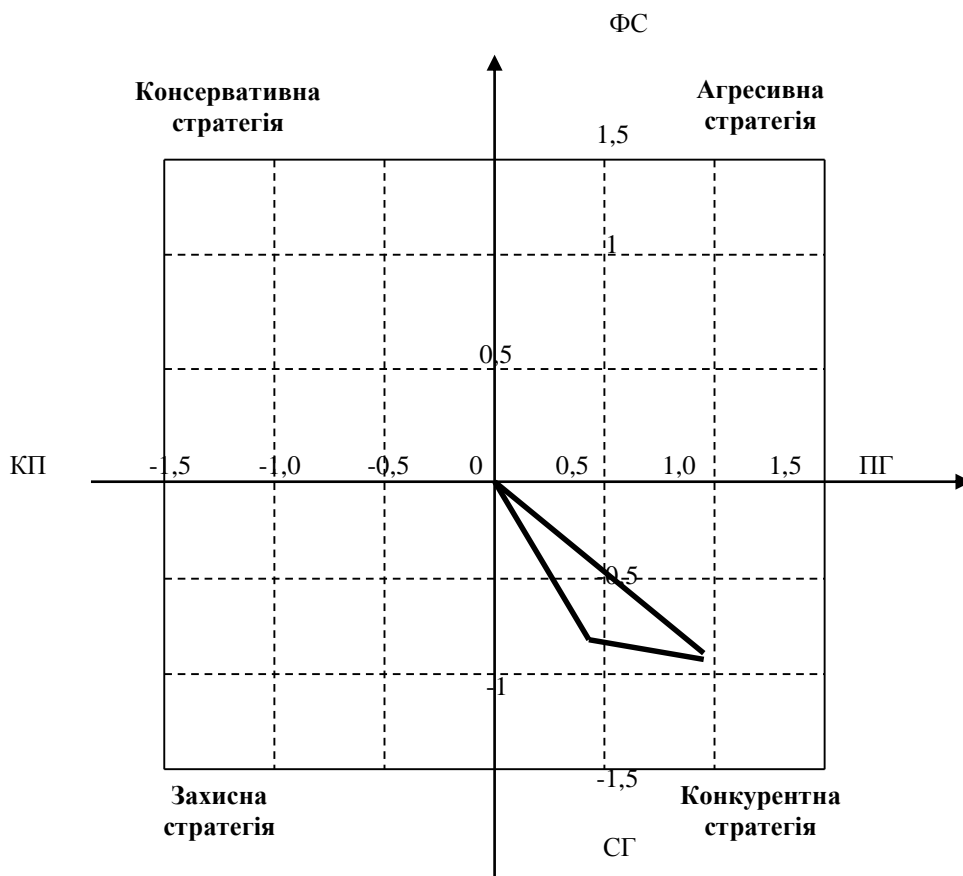

Рис. 2. Стратегії конкурентної поведінки для ПП «Авантаж плюс»

Отже, запропонована стратегія конкурентоспроможності для ПП «Авантаж плюс» має забезпечити розвиток підприємства за рахунок формування стратегічної конкурентної поведінки.

Література:

1. Шинкаренко В.Г., Бондаренко А.С. Управление конкурентоспособностью предприятия: монография. Харьков: ХНАДУ, 2003. 186 с.

2. Павлова В.А. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка та стратегія забезпечення: монографія. Донецьк: ДУЕП, 2006. 276 с.

*Данно Т.,
Корнілова О.В.,
кандидат економічних наук, доцент,
Донецький державний університет управління*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В умовах глобалізації світового господарства значно підвищується роль зовнішньоекономічної сфери як на макро-, так і на мікроекономічному рівнях. На сучасному етапі зовнішньоекономічні зв'язки є невід'ємною частиною діяльності галузей національної економіки, підприємств і організацій. Вони стають засобом науково-технічного, економічного і соціального прогресу суспільства. Наслідком реформування зовнішньоекономічної сфери стала принципова зміна ролі її основного суб'єкта, а саме підприємства, яке у процесі реформування стало його реальним суб'єктом, отримало право самостійного виходу на зовнішні ринки. В даний час більшість підприємств, організацій, установ, підприємців, які займаються господарською діяльністю, стали учасниками

міжнародного бізнесу. В умовах посилення конкуренції на зарубіжних ринках одним з найважливіших факторів інтеграції України до світового господарства є створення механізму сталого розвитку експорту на основі активізації можливостей вітчизняних підприємств виробляти і реалізовувати товари, які відповідають вимогам світового ринку за якісними характеристиками.

Проаналізувавши зовнішньоекономічну діяльність вітчизняних підприємств бачимо негативну динаміку, що обумовлено низкою факторів. Так, на рівні держави відсутній комплексний підхід до формування зовнішньоекономічної політики в нових умовах. Заявлена у 2015 році та презентована 26 квітня 2016 року Урядом Біла книга «Пропозицій щодо політики сприяння розвитку українського експорту» носить формальний характер, не є практичним документом і не враховує територіальні та виробничі зміни.

Одними з тенденцій зовнішньоекономічної політики регіонів України у 2015 році були диверсифікація ринків збуту українських товарів і послуг, адаптація до європейських ринків та створення умов для ліквідації монопольної залежності від російського ринку за окремими напрямками торгівлі. Однак очікуваного зростання українського експорту до країн ЄС не вдалось досягнути через падіння рівня промислового виробництва та неконкурентоспроможність більшості українських товарів на європейських ринках. Український експорт протягом останніх років зменшувався через істотне падіння експорту до країн Азії, Африки, Америки та насамперед планомірний розрив торгових відносин із Російською Федерацією. Негативна динаміка пояснюється не тільки тим, що Україна перестала експортувати товари в Росію, але й різким падінням обсягів виробництва.

У розрізі регіонів України найбільш очевидною є негативна динаміка експорту товарів із Донецької та Луганської областей. Загальний темп зниження експорту у цих регіонах 46,1% [1-4].

Позитивним моментом стало те, що у квітні 2016 року як фізичні, так і вартісні показники експорту, перевищили рівень квітня минулого року. Експорт товарів у вартісному вимірі зріс на 0,5% (або на 14,9 млн. доларів), а у фізичному – на 5,6%. Аграріям вдалося відкрити нові ринки збуту та розширити вже наявні, зокрема це стосується Китаю, Індії, Єгипту, Туреччини, Іспанії, які ввійшли в топ-5 за часткою товарообігу з Україною. При цьому вітчизняному АПК вдалося зберегти позитивне сальдо практично з усіма регіонами світу [3; 5]. Таким чином, у 2016 році найкращі перспективи продати свою продукцію в ЄС мали ті вітчизняні компанії, які вже мають досвід роботи на європейських ринках.

Одним з дієвих інструментів забезпечення споживачів високоякісною продукцією може стати єдина міжнародна стандартизація, що підвищить конкурентоспроможність продукції і збільшить зовнішньоторговельний оборот країни. Розвиток міжнародної торгівлі, обсяги та характеристика якої в Україні носять стійкий негативний характер, вимагає єдиного підходу до оцінки якості продукції, її характеристик, вимог до маркування, пакування, зберігання і транспортування. Саме конкурентна боротьба в умовах глобалізаційної економіки приводить до того, що з двох однакових товарів купують той, який дешевший, а за однакових цін – якісніший. У підсумку можна стверджувати, що функція контролю якості товарів, робіт і послуг входить в перелік національних інтересів, які посідають першочергове місце в стратегії національної безпеки держави незалежно від рівня його економічного розвитку.

Для підвищення якості і безпеки продукції необхідно орієнтуватися на директиви, норми і стандарти ЄС з одночасним використанням кращих вітчизняних напрацювань. Саме реалізація концепції вдосконалення державного контролю якості товарів у контексті підвищення експортного потенціалу країни дасть змогу створити й поступово зміцнити механізми координації робіт з розробки та виконання програм забезпечення і

підвищення безпеки, якості та конкурентоспроможності вітчизняної продукції, створення умов і механізмів збільшення обсягів виробництва на підприємствах України високоякісної і конкурентоспроможної продукції, скорочення обсягів імпорту товарів, аналоги яких виробляються в Україні. Також використання обов'язкової міжнародної сертифікації продукції як інструмента конкурентної політики держави сприятиме формуванню прагматичної зовнішньоекономічної політики держави. На державному рівні необхідно затвердити стратегію національної споживчої політики. Це повинен бути документ, який би повною мірою визначав основні напрями роботи щодо поліпшення захисту прав споживачів та всебічного контролю за якістю товарів і послуг. Також доцільно створити під патронатом глави уряду активну професійну групу фахівців, яка б займалася розробкою та впровадженням єдиної споживчої політики і координувала дії відповідних міністерств та відомств в цьому напрямі.

Державним контролюючим органам необхідно підвищити соціальну відповідальність виробників перед населенням, а також прийняти закон, який би чітко визначав, хто і в яких випадках несе відповідальність за неякісну або небезпечну продукцію. Зазначені заходи не тільки вирішать головні проблемні питання щодо підвищення якості продукції, але й усунуть для вітчизняних товарів бар'єри на європейських ринках.

Функціонування української економіки в умовах поглиблення дисбалансу основних макроекономічних показників поступово призводить до погіршення якісної структури експорту, відбувається зсув від важкої промисловості до продовольчих товарів та сировини.

Така негативна тенденція потребує негайного вирішення шляхом своєчасного використання можливостей ринку, а також згуртованої роботи держави і бізнес-асоціацій над коригуванням законодавства та розробкою моделі експорту, що здатна активізувати міжнародні економічні відносини та підвищити ефективність експортної діяльності вітчизняних підприємств.

Саме вдосконалення системи державного контролю якості товарів може стати одним з визначальних чинників інтенсифікації розвитку економіки в умовах глобалізаційних перетворень. Поліпшення якості сировини, матеріалів, обладнання сприяє ефективнішому забезпеченню потреб за рахунок економії ресурсів. Висока якість експортованої продукції буде сприяти зовнішньополітичним і торгово-економічним успіхам, що позитивно вплине на зростання господарської і науково-технічної потужності держави, а відтак і підвищенню рівня життя населення.

Література:

1. Гавловська Н. Вплив активності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на економічну безпеку макrorівня / Н. Гавловська // Вісник Хмельницького національного університету. – 2015. – № 4, Т. 1. – С. 145–148.
2. Черчик Л. Основні проблеми зовнішньоекономічної діяльності підприємств України / Л. Черчик // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2015. – № 2. – С. 21–26.
3. Шапоренко О. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств як одна із ключових складових їх виробничо-господарської діяльності / О. Шапоренко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/20.pdf>.
4. Строченко Н. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності як фактор економічної стабільності підприємства / Н. Строченко // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2012. – Вип. 11 (54). – С. 125–128.

**Клафас І.І.,
Корнілова О.В.,**
*кандидат економічних наук, доцент,
Донецький державний університет управління*

СИСТЕМА ДІАГНОСТИКИ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Успіх функціонування підприємства на ринку та перспективи його розвитку залежать від ефективного використання його потенціалу. Саме чітке уявлення топ-менеджерами та власниками потенційних можливостей підприємства надає можливість сформуванню цілі, ключові фактори успіху та обрати вірну стратегію для підприємства.

Потенціал підприємства розглядається як здатність підприємства до виробництва й реалізації конкурентоспроможної продукції, за умов раціонального використання існуючих ресурсів і можливостей, в обсягах, необхідних для забезпечення ефективного функціонування підприємства відповідно до його стратегічних і тактичних планів розвитку [1; 2].

Питання оцінки ринкової вартості підприємств стають актуальними в сучасних умовах господарювання, коли процес переливу капіталу між підприємствами та галузями економіки стає розповсюдженою практикою. Інвестори прагнуть розмістити вільні кошти в більш надійне джерело і бути впевненими, що вони отримають прибутки вище за середні по галузі.

Також існують ситуації, коли підприємство потребує інвестицій для розвитку або реорганізації і для їх залучення слід довести інвестиційну привабливість підприємства через проведення оцінки і діагностики потенціалу підприємства.

Усе вище зазначене формує необхідність формування на підприємстві системи діагностики потенціалу підприємства.

Система діагностики потенціалу підприємства – це тематичний, чітко формалізований процес, спрямований на визначення витрат та вигод пов'язаних із виконанням заходів і планів підприємства для порівняння їх

результатів з підсумками роботи та стратегічними цілями підприємства, а також підсумками діяльності інших підприємств.

Зміст діагностики полягає в проведенні аналізу потенціалу підприємства за його складовими елементами : майно, фінанси, трудовий потенціал, організаційна структура, економічна культура підприємства. На рисунку 1 представлено комплекс аналітичних задач економічної діагностики потенціалу підприємства.

Найчастіше для проведення оцінки підприємства застосовують наступні види діагностики:

1. Експрес-діагностика - коротке дослідження різних аспектів діяльності підприємства з метою виявлення проблемних областей і отримання даних від оцінок поточного стану.

2. Детальна (комплексна) діагностика - більш глибоке дослідження, що дає глибоке розуміння поточної ситуації, є основою для розробки як стратегії перетворень у розглянутих сферах діяльності, так і переліку конкретних заходів для досягнення запланованих результатів.

Завданнями економічної діагностики потенціалу підприємства є наступні :

- ідентифікація реального економіко-організаційного і фінансового стану аналізуємого підприємства;
- дослідження показників діяльності підприємства і порівняння їх з еталонними значеннями або показниками підприємств-конкурентів;
- виявлення змін у стані підприємства в просторово-часовому розрізі.

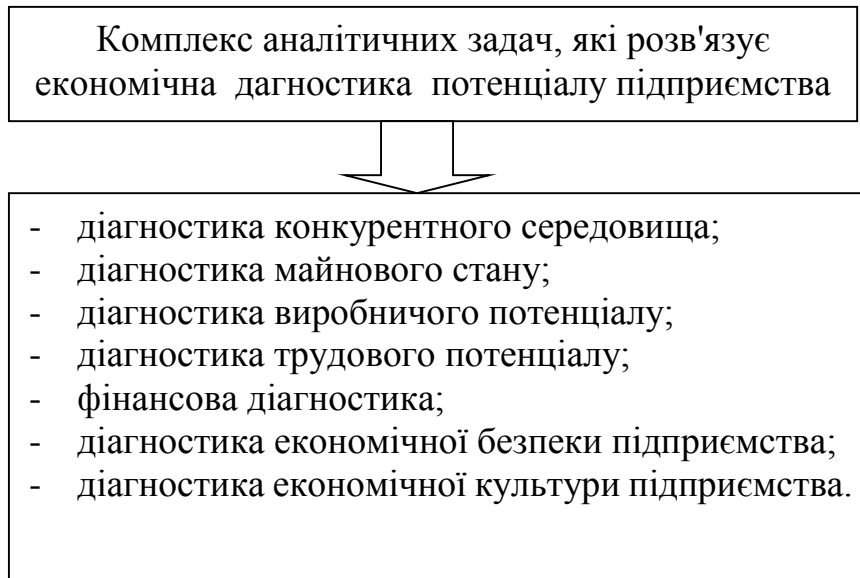

Рис. 1 Комплекс аналітичних задач економічної діагностики потенціалу підприємства

Таким чином, економічна діагностика дозволяє виявити «вузькі» і проблемні місця в діяльності підприємств а також його особливості і конкурентні переваги.

Література:

1. Глазов М.М. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия: Учебник для студентов ВУЗов / М.М.Глазов СПб.: Андреевский издательский дом, 2006. 448 с.

2. Фролова Л.В. Економічна діагностика діяльності підприємств: методичний та практичний інструментарій : навч. посіб. / Л.В. Фролова, О.О. Никитенко, С.О. Єрмак, Л.В. Івкова. Донецьк : ДонНУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2007. 158 с.

*Коваленко Т.О.,
Лохман Н.В.,
кандидат економічних наук, доцент,
Донецький національний університет економіки і торгівлі імені
Михайла Туган-Барановського*

КОНСТРУКЦІЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Ресурсний потенціал підприємства — це сукупність матеріальних, нематеріальних, трудових, фінансових ресурсів, включаючи здатність робітників підприємства ефективно використовувати названі ресурси для виконання місії, досягнення поточних та стратегічних цілей підприємства. [1, с. 26]. Необхідно звернути увагу на те, що економічні можливості підприємства не можуть визначатися тільки наявністю перелічених ресурсів. На підприємстві обов'язково мають бути досвідчені кадри, які забезпечать ефективне використання ресурсів.

З урахуванням розглянутого вище можна чіткіше уявити не тільки сутність ресурсного потенціалу, а і його конструкційну побудову. В економічній літературі присутні різні підходи до конструювання потенціалу підприємства. Потенціал підприємства розглядається як об'єктивні і суб'єктивні складові.

Оцінка елементів, які утворюють ресурсний потенціал, повинна зводитися до оцінки конкретних, визначених характеристик об'єктів, що відображають їх зміст. Кожен із зазначених елементів може бути охарактеризовано безліччю показників як загальних, так і частинних. Оцінювання ресурсного потенціалу підприємства проводиться на підставі аналізу рівня ефективного використання структурних робочих місць, а також на базі елементного підходу.

Сформовано три основних підходи до визначення ресурсного потенціалу: ресурсний (або обліково-звітний), структурний (функціональний) та цільовий (проблемно-орієнтований).

У загальному випадку показники ефективності використання ресурсного потенціалу можна диференціювати за п'ятьма групами: пов'язаних з використанням інформаційних ресурсів, з удосконаленням організації управління, з удосконалюванням організації праці, з удосконалюванням організації виробництва та з підвищенням творчої активності працівників.

Ресурсний потенціал підприємства визначає його технічний рівень, його конкурентоздатність на внутрішніх та зовнішніх ринках. Найпоширенішим показником рівня використання ресурсного потенціалу, а саме основних фондів, є фондівіддача.

Основним показником ефективності використання промислово-виробничого персоналу є продуктивність праці. Продуктивність праці є комплексним показником, що відображає сумарний вплив усіх інших елементів виробничого потенціалу на рівень та ефективність застосування трудових ресурсів у процесі функціонування останнього.

При оцінці рівня використання технологічного елемента ресурсного потенціалу можна застосувати показник - технологічну оснащеність виробництва. Він є величиною, зворотною ефективності технології виробництва, і показує витрати в розвиток технології, необхідні для забезпечення одиниці кінцевого результату функціонування потенціалу [3, с. 67].

Таким чином, конструкція ресурсного потенціалу підприємства відображає його об'єктивні і суб'єктивні складові, які можуть бути оцінені за допомогою економічних показників.

Література:

1. Головкова Л.С. Сукупний економічний потенціал корпорації: формування та розвиток: монографія. Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2009. 340 с.
2. Олексюк О.І. Управління потенціалом акціонерних товариств: автореф. дис. ... канд. екон. наук. Київ: КНЕУ. 2001. 22с.

3. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник. Київ. Центр навчальної літератури, 2005. 352с.

*Кострова К.С.,
Лохман Н.В.,
кандидат економічних наук, доцент,
Донецький національний університет економіки і торгівлі імені
Михайла Туган-Барановського*

СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА ЯК РЕЗУЛЬТАТ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Стратегічне управління – це процес, за допомогою якого менеджери здійснюють довгострокове керівництво організацією, визначають специфічні цілі діяльності, розроблюють стратегії для досягнення цих цілей, враховуючи всі релевантні (найсуттєвіші) зовнішні та внутрішні умови, а також забезпечують виконання розроблених відповідних планів, постійно розвиваючись і змінюючись [1, с. 28].

Отже, стратегічне управління – багатоплановий процес, який допомагає ефективно сформулювати та виконати стратегії, які потрібні підприємству для покращення внутрішнього і зовнішнього середовища, а також для його стратегічного розвитку. Але існують і проблеми стратегічного управління (табл.1).

Загальні проблеми стратегічного управління [1, с.33]

Проблема	Сутність
1	2
Місія, головна мета	Чи задовольняє вище керівництво сформована місія, політика? Які ще цілі варто враховувати? Якими є основні цінності, елементи організаційної культури?
Взаємодія із зовнішнім середовищем	Чи дотримуються законодавчі вимоги щодо охорони довкілля? Яким чином формуються відносини з постачальниками, банками, біржами, страховими компаніями, місцевими органами влади? Чи стримують підприємницьку діяльність нормативні акти міжнародних організацій?
Фінанси	Яким є обсяг поточних та капітальних витрат? Джерела фінансування? Механізм прискорення обігу капіталу? Які результати аудиторських перевірок?
Маркетинг	Якою мірою враховує організація запити споживачів, їхні права стосовно безпеки, надійності, якості? Тенденції у поведінці конкурентів на ринку? Його структура, портфель замовлень? Характеристика каналів збуту?
Розвиток та дослідження	Чи визначено стратегію та політику управління розвитком та дослідженнями? Рівень інноваційного потенціалу?
Постачання	Довіра до основних постачальників? Що необхідно змінити в асортименті постачань? Забезпеченість складами, засобами транспортування? Ефективність планів постачання?
Кадри	Набирати чи навчати кадри? Ефективність використання робочого часу? Як саме закріплювати кадри на виробництві?
Виробництво	Сутність концепції управління виробництвом? Коли і куди краще направляти інвестиції? Рівень організації виробництва? Рівень управління якістю? Резерви продуктивності праці? Ефективність функціонування цілей? Результативність виробництва?
Планування змін	Чи регулярно здійснюються аудиторські перевірки, SWOT – аналіз діяльності організації? Які методи прогнозування прийнято в організації? Чи ефективна практика бізнес-планування?
Ефективність управління	Як часто відбуваються зміни в керівництві? Можливі наслідки цих змін? Чи влаштовує вище керівництво процедура прийняття стратегічних рішень? наскільки стратегічні рішення забезпечені фінансами? Методи стимулювання вищого та середнього рівня управління? Чи планується кар'єра управлінців? Методи оцінки роботи компанії, структурних підрозділів, керівників?

Процедуру стратегічного розвитку підприємства в рамках стратегічного управління представлено на рис.1.

Рис.1. Процедура стратегічного розвитку підприємства [2, с. 149]

Фактори стратегічного розвитку підприємства [3, с.38]:

- ✓ ініціативність вищого керівництва або поява каталізаторів перетворень змушує постійно приділяти належну увагу стратегічному управлінню;
- ✓ злиття з іншою компанією чи поглинання нею може потребувати надання інформації щодо перспектив розвитку;
- ✓ необхідність залучення інвестицій потребує розробки бізнес-плану, здійснення стратегічних змін;
- ✓ невдоволення споживачів, постачальників, посередників потребує негайної реакції, унесення коректив до програми дій;
- ✓ відчутне зниження результативності діяльності фірми потребує перегляду стратегічних орієнтирів;

✓ дії з боку основних конкурентів потребують відповідної реакції вищого керівництва щодо стратегічних перетворень.

Таким чином, стратегічний розвиток напряму залежить від ефективного формування та реалізації стратегічного управління на підприємстві.

Література:

1. Шершньова З.Е., Оборська С.В. Стратегічне управління: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 1999. 384 с.
2. Герасимчук В.Г. Стратегічне управління підприємством. Графічне моделювання: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2000. 360 с.
3. Клівець В.П. Стратегія підприємства: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2007. 320 с.

*Кусса О.О.,
Тарасенко О.В.,
кандидат економічних наук,
Донецький державний університет управління*

ПРОБЛЕМА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Дослідження факторів впливу на формування конкурентоспроможності підприємства набуває все більшої актуальності на даному етапі, коли відбувається загострення конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках і подальша інтеграція України до світового господарства. Завдяки конкуренції підприємства змушені постійно покращувати якість своїх послуг та продукції, постійно відстежувати зміну вартості матеріальних ресурсів, пропозиції та попиту, що реалізуються на ринку, підвищувати свою конкурентоспроможність.

Формування конкурентних відносин сприяє створенню розвиненого, цивілізованого ринку, що включає сферу виробництва і товарообміну.

Завдяки активному інтересу до проблем підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, які виникли в наслідок розвитку ринкових відносин, з'явилася велика кількість розробок, спрямованих на вирішення цієї проблеми.

Існуюче законодавство України надає економічним суб'єктам господарювання більше прав та свобод. Але, багато підприємств не навчилися ефективно використовувати наявні у них кошти і налагоджувати прибуткову для себе діяльність через відсутність якісної, конкурентоспроможної продукції (послуг) та відсутність стратегічного мислення. Це питання є сьогодні одним з найскладніших. Досвід останніх років засвідчив, що не всі вітчизняні підприємства придатні до ведення ефективної конкурентної боротьби. Навіть наявність конкурентоспроможної продукції (послуг) не дозволяє багатьом з них реалізовувати ці переваги внаслідок відсутності практики використання всього комплексу заходів. В такій ситуації для кожного підприємства стає необхідним аналіз конкурентоспроможності і розробка дієвих засобів щодо її підвищення.

Дослідивши різні підходи до визначення поняття «конкурентоспроможність підприємства», можна навести таке узагальнене поняття. Конкурентоспроможність підприємства - це характеристика, яка порівнює підприємства, що полягає в спроможності використовувати різні види ресурсів ефективніше, ніж у конкурентів, та визначає його положення серед аналогічних підприємств. Основними умовами забезпечення конкурентоспроможності є: застосування сучасних методів дослідження і розробок (програмно-цільове планування, теорія прийняття рішень тощо); забезпечення єдності розвитку техніки, технології, економіки, управління; застосування наукових підходів до стратегічного менеджменту; формування заходів із забезпечення конкурентоспроможності різних

об'єктів; розгляд взаємозв'язків функцій управління будь-яким процесом на всіх стадіях життєвого циклу об'єкта.

До заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності можна віднести: підвищення техніко-економічних і якісних показників, що забезпечують пріоритетність продукції фірми на ринку; виявлення і забезпечення переваг продукту в порівнянні з його заміниками; вивчення заходів конкурентів з удосконалення аналогічних товарів, з якими вони виступають на ринку, і розробка заходів, що дають переваги в порівнянні з конкурентами; виявлення переваг і недоліків товарів-аналогів, що випускаються конкурентами, і відповідне використання цих результатів на своєму підприємстві; зміна якості виробу і його техніко-економічних параметрів з метою врахування вимог споживача і його конкретних запитів, підвищення уваги до надійності продукції; визначення можливих модифікацій продукту шляхом підвищення якісних характеристик, таких як довговічність, надійність, економічність в експлуатації, поліпшення зовнішнього оформлення (дизайну); диференціація продукції, що забезпечує відносно стійке перевагу покупців, що віддається певним видам взаємозамінних товарів. Значення цінової конкуренції в цих умовах знижується, оскільки покупці керуються сформованими вподобаннями щодо якості продукції, особливостей її експлуатації, репутації фірми-виробника і т.д. ; знаходження і використання можливих пріоритетних сфер застосування продукції, особливо нової; виявлення і використання цінових факторів підвищення конкурентоспроможності продукції, в тому числі застосовуваних фірмами-конкурентами (знижок з ціни, термінів і обсягу гарантій); вплив безпосередньо на споживача шляхом штучного обмеження надходження на ринок нових більш прогресивних товарів, проведення активної рекламної діяльності, надання грошового або товарного кредиту, зокрема шляхом розстрочення платежу; пристосування продукції до роботи

в різних умовах: тропічних або полярного клімату, на різних ґрунтах (кам'янистих, піщаних, болотистих);.

Процедура оцінки конкурентоспроможності підприємства аналогічна процедурі оцінки конкурентоспроможності продукції і передбачає:

- 1) вибір підприємства-аналога;
- 2) виявлення основних факторів конкурентоспроможності;
- 3) вибір методу розрахунку;
- 4) проведення оцінки і розробку висновку про конкурентоспроможності підприємства.

Таким чином, аналіз впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на конкурентоспроможність підприємства дає можливість знизити рівень невизначеності й ризику в процесі виробничо-збутової діяльності підприємства, підвищити якість стратегічного планування й прогнозування виробничо-збутової діяльності підприємства, підвищити рівень конкурентоспроможності підприємства та його продукції, зберегти конкурентні позиції та збільшити частку ринку, що належить підприємству. Забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на сучасному етапі економічного розвитку є надзвичайно важливим, вкрай необхідним і, безумовно, нагальним завданням України. Щоб стати конкурентоспроможними, вітчизняним підприємствам потрібні не тільки фінансові ресурси. Їм потрібно звільнитися від віджилих себе форм ведення господарської діяльності, активізувати інноваційну діяльність, оптимізувати систему управління та організації виробництва. У свою чергу, держава також має змінити систему стимулів і мотивацій, усунути перешкоди на шляху до розвитку конкурентного середовища, змінити правила, які обмежують і спрямовують економічну поведінку.

Література:

1. Азоев Г.Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика / Г.Л. Азоев. М. : Центр экономики и маркетинга, 1996. 208 с.

2. Конкуренстоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення : [монографія] / за заг. ред. О.Г. Янкового. О. : Атлант, 2013. 470 с.

3. Драган О.І. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теоретичні аспекти : [монографія] / О.І. Драган. К. : ДАКККіМ, 2006. 160 с.

*Мельник В. Є.,
Біркентале В.В.,
кандидат економічних наук, доцент
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ ЯК НАПРЯМОК РЕАЛІЗАЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Постановка проблеми. В умовах швидкого зростання населення та зменшення кількості невідновлювальних ресурсів ресурсозбереження є актуальним напрямком розвитку і досліджень в Україні. Динамічність та мінливість умов нинішньої економіки потребує поглибленого вивчення питань залучення ресурсозберігаючих технологій та виявлення основних чинників їх впровадження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання раціонального використання ресурсів завжди привертало увагу науковців і практиків. Управління ресурсозбереженням на підприємстві вивчали Л. Г. Мельник, І. М. Сотник, О. Ю. Чигрин, Ю. В. Дзядикевич, О. В. Мазур, Л. П. Артеменко та інші.

Метою роботи є з'ясування сутності поняття і розкриття основних чинників в управлінні ресурсозбереженням на промислових підприємствах.

Основна частина. Нинішній стан використання ресурсів у виробничій сфері в Україні можна охарактеризувати високими питомими витратами, у порівнянні з економічно розвиненими країнами. Дефіцит низки видів ресурсів, відчутне подорожчання імпортованих видів ресурсів, низький рівень переробки вторинних ресурсів та низький рівень

використання відновлювальних джерел енергії в умовах незадовільного екологічного середовища викликає підвищення значущості ресурсозбереження.

Враховуючи нинішні тенденції економічного розвитку, ресурсозбереження – це такий спосіб господарювання, за якого доцільне використання усіх ресурсів підприємства обов'язково супроводжується впровадженням ресурсозберігаючих технологій та прийняттям ефективних управлінських рішень стосовно них [2, с. 3].

Стратегія ресурсозбереження – це комплекс чинників, принципів, заходів, що забезпечують зменшення витрати сукупних ресурсів на одиницю корисного ефекту конкретного товару, за умови забезпечення економічної безпеки підприємства [1, с. 118]. Основним пріоритетом ресурсозберігаючої діяльності для кожного окремого підприємства є економічний результат. Тому основним завданням на підприємстві є організація постійного пошуку й реалізації запасів ресурсозбереження, що значно підвищує рівень адаптації підприємства до змін як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, сприяє підвищенню конкурентоспроможності його продукції.

Шляхами вирішення задачі ресурсозбереження та зниження тиску господарської діяльності людини на природу можуть бути такі заходи:

1) зменшення матеріаломісткості виробництва, зниження витрат сировини на одиницю продукції;

2) зниження енергомісткості виробництва, зменшення витрат теплової та електричної енергії на одиницю продукції;

3) раціональне використання мінерально-сировинних і паливних ресурсів;

4) впровадження ресурсозберігаючої технології;

5) широке застосування вторинної сировини в галузях переробної промисловості та ін.

До основних організаційно-економічних напрямків економії матеріальних ресурсів відносять такі:

- підвищення наукового рівня нормування і планування матеріаломісткості продукції;
- розробка і впровадження технічно обґрунтованих норм і нормативів витрат матеріальних ресурсів тощо.

Головним напрямком економії матеріальних ресурсів на підприємстві є підвищення виходу кінцевої продукції з однієї й тієї ж кількості сировини і матеріалів. Це, у свою чергу, залежить від технічного рівня виробництва, майстерності робітників, рівня кваліфікації, що виготовляють продукцію, раціональної організації матеріально-технічного забезпечення, норм витрат і запасів матеріальних ресурсів. Вкрай необхідне також використання нетрадиційних відновлювальних джерел енергії, що дозволяє зекономити первинні види енергії і позитивно впливає на навколишнє середовище.

Прикладом впровадження заходів ресурсозбереження може бути вітчизняне пивоварне підприємство ПАТ «Оболонь» [3]. Стратегія корпорації «Оболонь» спрямована, перш за все, на задоволення вимог та очікувань замовників і, за рахунок цього, на утримання лідируючої позиції на ринку пива та безалкогольних напоїв, при постійній увазі до збереження довкілля та врахування інтересів усіх зацікавлених сторін. Останнім часом на підприємстві реалізовано значні інвестиційні проекти, направлені на зниження впливу на навколишнє середовище, – збір та переробка ПЕТ пляшок, переробка сирої пивної дробини на корм для потреб сільського господарства, зменшення шкідливих викидів в атмосферу та забезпечення ощадливого використання ресурсів. Це дозволяє значно зменшити вплив на природу, а також підвищити еко-свідомість та еко-культуру співробітників.

Найбільші резерви підвищення рівня ефективного використання важливих видів матеріальних ресурсів пов'язані з широким застосуванням вторинних ресурсів. Щорічно в Україні утворюється близько 700 млн. тонн

відходів, в структурі яких переважають відходи видобувної, паливно-енергетичної, металургійної та хімічної галузей промисловості [4, с. 21].

Прикладом впровадження режиму ресурсозбереження може бути ТОВ «Нова Пошта». Компанія відмовилась від пінопласту, натомість для упакування посилок будуть використовувати папір з вторсировини. Використання паперу, за оцінками компанії, дозволить клієнтам на 12% скоротити витрати на упакування та відправку посилки. Також папір краще захищає посилки від ушкодження, що теж сприятиме зростанню позитивного іміджу компанії. Керівництво компанії проаналізувало кращі світові практики та обрало папір українського виробництва, тому що це дешева, надійна, проста в прибиранні та утилізації альтернатива звичайним наповнювачам. Папір, яким будуть заповнювати коробки, будуть знову відправляти на вторинну переробку [5].

У перспективі на підприємствах країни передбачається формування ефективного механізму вторинного споживання ресурсів і залучення у цю сферу іноземних інвестицій. Збалансований розвиток усіх напрямів ресурсозбереження дасть змогу сформувати нову ідеологію господарювання, що базується на економному використанні наявної ресурсної бази, оптимальному співвідношенні первинних і вторинних ресурсів та маловідходному виробничому циклі.

Висновки. Дотепер в країні повністю не сформована цілісна концепція ресурсозбереження, не задіяні спеціальні фактори стимулювання ресурсозбереження на підприємствах, особливо на підприємствах добувних галузей. Доцільним є проведення зазначених вище заходів не тільки на рівні конкретного підприємства, але й послідовна їхня реалізація при безпосередній участі виконавчої влади регіону, наприклад, – шляхом розробки і затвердження відповідних цільових програм.

Література:

1. Мельник Л.Г. Економіка природних ресурсів. Навч. посіб./ Л.Г. Мельник, І.М. Сотник, О.Ю. Чигрин. – Суми: Університетська книга, 2010. – 346 с.
2. Мазур О.В. Артеменко Л.П. – Стратегічне управління ресурсозбереженням підприємства в умовах енергетичних обмежень. VIII Всеукр. наук.-практ. конф. – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського: Політехніка, 2017. С. 1-8.
3. Офіційний сайт ПАТ «Оболонь» – URL:[<http://obolon.ua/ukr/>]. (Дата звернення – 26.05.2019).
4. Дзядикувич Ю.В. Економічні основи ресурсозбереження. Навчальний посібник. – Тернопіль: Вектор, 2015. – 76 с.
5. "Нова пошта" відмовиться від пінопласту на користь паперу вторинної переробки. – *Інтерфакс-Україна*. URL: [<https://ua.interfax.com.ua/news/economic/585668.html>]. (Дата звернення – 29.05.2019).

Mudryi D.O.,
Birkentale V.V.,
Ph.D., Associate Professor,
Vasyl' Stus Donetsk National University

ONBOARDING PROCESSES AND EMPLOYEE ASSISTANCE PROGRAM

The relevance of the question raised is explained by the fact that in Ukraine the vast majority of companies do not pay due attention to the issue of adaptation of new employees. Typically, the adaptation or onboarding processes have only an approximate idea. However, the importance of this processes should be understood both by personnel managers and top management of the organization.

This issue is the focus of attention of foreign and domestic scientists and practitioners: Bauer T., Stein M., Christiansen L., Petiukh V., Daniuk V., Tsimbalyk S. and others.

New employees come in contact with an organization through onboarding programs. According to Bauer, successful onboarding is the key part of any human resources management strategy. With the high cost of recruiting, business leaders must understand that effectively integrating new hires into the organization is important to ensure their success.

Organizations have their own versions of onboarding programs, processes and practices through which new hires learn the required attitudes, knowledge, skills and behaviors. There are many distinct onboarding procedures in literature and the Internet that executives can use. However, the same content is not appropriate for all, so it is essential to create a content foundation that serves as a knowledge base and is prevalent across all fresh hires. [1, p. 266]

New staff may find it difficult to interpret the beneficial or negative responses they receive from co-workers. This means that feedback and guidance will often be needed. New employees are seeking and receiving information, and firms vary in how well they use feedback tools during onboarding. For example, performance appraisals and 360-degree feedback are common approaches to employee feedback. Organizations normally conduct assessments once or twice a year, so that quarterly meetings can be useful in integrating assessments into the onboarding process. [2, p. 13]

According to Stein & Christiansen, onboarding can be seen as a service to a fresh worker and, at the same moment, it is an instrument for organisations to make full use of their staff by engaging them and promoting their development cycle [1, pp. 64-67].

Bauer argues that scientists identified four key aspects linked to both work positions and the social climate that organisations can use to assist fresh staff maximize their onboarding processes success and these elements are described as follows [2, p. 4]:

1. Self-efficacy in job performance is the first component for effective onboarding. To the extent that a new employee feels confident to do the job

well, he or she will be more motivated and eventually more successful than counterparts with less confidence.

2. The second aspect related to the task is clarity of the role. If expectations are vague, performance will suffer. A useful indication of how well-adjusted the fresh worker is is the role clarity or its flipside, role ambiguity.

3. The third aspect of effective onboarding is social integration. A significant element of learning about any organisation is meeting and beginning to work with organisational insiders. Moreover, their colleagues and superiors need to feel socially comfortable and accepted by fresh staff.

4. The fourth element, knowledge of an organizational culture, underlines the importance of helping fresh hires get to know the distinctive culture of the company.

According to Goplerud et al., Employee Assistance Programs (EAPs) are employer-sponsored programs designed to alleviate and assist in eliminating a variety of workplace problems. Typically, EAPs provide screening, evaluations, brief interventions, referrals to other facilities and case management with longitudinal follow-up for mental health and substance abuse issues. The source of these staff issues may be personal or work-related. Those working for EAPs come from a variety of professions including social workers, psychologists, counsellors, experts in substance abuse, occupational nurses, and others [3].

On a base of the information mentioned above, I decided to evaluate and analyse the onboarding processes within the organizations and determine whether these processes are efficient and actually help employees to ease the procedure of worker's adaptation in organizations. The survey tool is a Google Forms application, in which the online questionnaire with 29 question – 22 about the onboarding processes and 7 questions – about EAPs within organizations – was created [4].

Questionnaire participants indicated the level of agreement with the statements, which are related with to the following situations:

- Before the first workday – whether the respondent received a relevant information and whether he/she had a contact person for answers before reporting to first workday.
- First days on the Job – questions about the introduction to colleagues, getting additional assistance, whether the questionnaire participant acquired a clear and concise explanation of my duties and job expectations and general satisfaction with the onboarding processes within 30 days.
- Employee assistance program (EAP) within your organization – determines if respondents had the Employee Assistance Programs and in case they had, survey provides questions with Likert scale in order to rate the effects of EAP.
- Post Onboarding Questions – interviewees had to choose the extent of agreement with the statements regarding being part of the team, the collection of the necessary support and adequate training to help understand internal systems and etc.

Now, as for the questionnaires, the sample size has an adequate number of respondents with full-time jobs, origin – EU region. 57,9 percent of respondents are females, 42,1 – males. The age range of the respondents varies from 22 to 43. As for the “Job sector”, the most dominant sectors are – “IT” and “Education”.

For the question №13 “My supervisor provided me with a clear and concise explanation of my duties and job expectations”, it can concluded that the majority of questionnaire participants (approx. 69 % from the total) indicated that those respondents’ manager did a tour with explanations regarding their job position’s duties and responsibilities.

Question № 15 “I am satisfied with the department's onboarding process for the first 30 days of my employment” were analyzed and the following conclusion can be drawn – the main tendency is that 73,7 percent of participants

were appeased with the organizations' onboarding processes, while 26,3 percent – felt neutral for the onboarding processes within organization.

From the survey, it should be highlighted that approximately 68 percent of respondents marked the answer “No” for the question about the availability of EAP and their participation in it.

Questionnaire is still collecting respondent's answers and further analysis about this issue will follow.

Conclusion. Implementing a well-planned and well-managed onboarding program not only advantages the fresh hire, but also offers the organization with a solid investment. Because of high emigration rate of youth, Ukrainian companies stay without intellectual potential, which results in the increase of potential risks for local organizations. Such programs will increase organization's competitiveness, will put companies into higher positions on the market and as a result enhance the institution's brand.

References:

1. Stein, M., & Christiansen, L. (2010). Successful Onboarding: A Strategy to Unlock Hidden Value Within Your Organization. New York: McGraw Hill/ Kaiser Associates, Inc. p. 288
2. Bauer, T. N. (2011). Onboarding new employees: Maximizing success. Alexandria, VA: SHRM Foundation. p. 54
3. Amaral, Tom & Bjornson, Tom & Goplerud, Eric & Herlihy, Patricia & Routledge, Sandra & Wyatt, Watson & Sharar, Dave. (2009). Utilization of EAP Services. p. 3
4. Onboarding processes and EAP evaluation questionnaire – Google Form (2019). Retrieved from – <https://forms.gle/iKnWxLerb32nLjA86>

*Свиридовська М.Л.,
Николаєва В.І.,
кандидат педагогічних наук, доцент
Донецький державний університет управління*

СУТНІСТЬ БЕЗРОБІТТЯ В УМОВАХ РИНКОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Безробіття є невід'ємною складовою ринкової економіки, одним з негативних наслідків самої природи ринку, результатом дії його головного закону – попиту і пропозиції. Безробіття – незайнятість певної частини економічно-активного населення (трудових ресурсів) унаслідок об'єктивних причин (процесів), притаманних ринковій економіці, таких як циклічність розвитку економіки, суперечливий характер НТП, високі темпи модернізації виробництва, дія закону народонаселення тощо. Безробіття, котре наступило внаслідок об'єктивних причин, зобов'язує суспільство турбуватися про громадян, які залишилися без роботи не зі своєї вини і не за власним бажанням [1].

Економічна сутність безробіття полягає в тому, що за рахунок вимушеної незайнятості частини економічно-активних громадян суспільство позбавляється певної величини суспільного продукту, витрачаючись при цьому на утримання безробітних і членів сімей, котрі знаходяться на їх утриманні.

Соціальна сутність безробіття полягає в тому, що вимушено непрацюючі особи, які існують не на зароблені кошти, а на допомогу, маргіналізуються, не знаходячи самовираження в праці, і якщо безробіття стає тривалим, втрачають професіоналізм, виробничі навички, зневіряються і можуть деградувати як особистості.

Таким чином, безробіття в умовах ринкових економічних відносин є, з одного боку, невід'ємною, а з другого, – неприйнятною альтернативою зайнятості, проблемою, яку суспільству доводиться вирішувати щоденно шляхом проведення заходів державного регулювання зайнятості.

Американський вчений А. Оукен відобразив співвідношення між відставанням обсягу сукупного продукту і рівнем безробіття математично, що дістало назву закону Оукена. За цим законом існує негативний ефект зміни обсягу національного продукту у зв'язку із зростанням рівня безробіття: за кожного значення цього рівня на 1% темп зростання реального ВВП зменшується більш як на 2%. Оскільки природне безробіття неминуче і має постійний характер, розраховують відставання обсягу національного продукту із врахуванням лише надлишкового безробіття, яке, до речі, сьогодні властиве для більшості ринкових країн [2].

Рівень природного безробіття нині оцінюється у 6% від числа працездатних. Ще 30-35 років тому він визначався у 3%, що свідчить про зрослу мобільність робочої сили (це підвищує добровільне безробіття) і прискорення темпів НТП (це збільшує структурне безробіття). Загальний рівень безробіття сьогодні, як правило, вищий від природного, тому частка ВВП ринкових країн безповоротно втрачається (згідно закону Оукена).

Закон Оукена водночас показує і зворотний ефект. Він полягає у тому: якщо щорічний приріст, національного продукту буде не меншим 2,7%, безробіття буде на постійному (природному) рівні. Отже, рівень безробіття зростає, якщо не досягається трьохвідсоткового приросту макроекономічних параметрів.

Ринок праці, як важлива багатопланова сфера економічного і соціально-політичного життя суспільства потребує кваліфікованого регулювання зайнятості та використання працівників у суспільному виробництві з метою підвищення ефективності його функціонування. Саме створення дієвої системи регулювання сфери зайнятості є одним з основних соціальних заходів розвитку суспільства [3].

Що стосується України, то для неї реальну небезпеку являє деградація структури робочих місць і людського потенціалу в результаті скорочення зайнятості у галузях, що потребують праці високої якості, і збільшення

зайнятості в торгівлі та посередницької діяльності переважно у неформальному секторі. Крім того, характерним є збільшення довгострокового безробіття.

Державна політика зайнятості населення залежить від темпу і характеру ринкових перетворень. Вона передбачає систему адаптації різних категорій незайнятого населення до вимог ринку праці, а також систему соціального захисту безробітних та осіб з обмеженою конкурентоспроможністю.

У 2018 році порівняно з 2017-м:

- кількість зайнятого населення України у віці 15-70 років зростає на 204,5 тис. осіб та досягла 16,4 млн осіб;
- рівень зайнятості населення України у віці 15-70 років зріс із 56,1% до 57,1% населення відповідного віку;

Зростання рівня зайнятості відбулося в усіх регіонах України, найбільш суттєво у Луганській (з 54,7% до 56,9%), Рівненській (з 55,1% до 56,8%), Тернопільській (з 51,0% до 52,7%), Вінницькій (з 55,3% до 56,8%) та Запорізькій (з 55,2% до 56,7%) областях [4].

Найвищий рівень зайнятості спостерігався у м. Києві (62,6%), Харківській (61,4%), Дніпропетровській (58,6%), Київській (58,5%), Сумській (58,4%) та Миколаївській (58,1%) областях, а найнижчий – у Донецькій (50,0%) та Волинській (49,5%) областях.

Кількість безробітного населення за методологією МОП у віці 15-70 років зменшилась на 119,4 тис. осіб до 1,6 млн осіб. Рівень безробіття населення у віці 15-70 років знизився з 9,5% до 8,8% економічно активного населення відповідного віку.

Скорочення рівня безробіття відбулося в усіх регіонах країни. Найнижчий рівень безробіття спостерігався у Харківській (5,3%), Київській (6,3%), Одеській (6,4%) областях та місті Києві (6,2%), а найвищий – у Полтавській (11,2%), Волинській (11,4%), Кіровоградській (11,6%),

Донецькій (14,0%) та Луганській (15,1%) областях [4].

Враховуючи реалії нашої економіки, одним з основних напрямів боротьби з безробіттям мають стати заходи щодо підвищення продуктивності праці. Це, по-перше, знизить собівартість, а відповідно і ціни товарів та послуг, зробивши їх доступними більшості громадян і конкурентоспроможними на зовнішньому ринку; по-друге, дасть можливість підвищити заробітну плату, пенсії, стипендії, збільшити інші трансферти. Підвищена таким чином купівельна спроможність вимагає збільшення товарів і послуг, а це сприятиме підвищенню виробництва, що, в свою чергу, потребує залучення додаткової робочої сили і збільшення зайнятості. В умовах нинішньої вкрай низької купівельної спроможності населення повинно спрацювати теоретичне посилення Дж. М. Кейнса – втручання держави в регулювання зайнятості шляхом підвищення купівельної спроможності населення.

Основними напрямками державної політики щодо запобігання розвитку безробіття та його зниження слід вважати розширення сфери докладання праці всіма заходами державного управління, включаючи раціональну інвестиційну структурну, фінансову, промислову, торговельну і податкову політику. До основних напрямів боротьби з безробіттям слід віднести також постійне вдосконалення соціально-трудових відносин і колективних переговорів.

Серед опосередкованих важелів впливу мають місце надання податкових пільг і дотацій підприємствам та компаніям за створення робочих місць, компенсації витрат, пов'язаних з пошуком роботи та працевлаштуванням, прямі виплати підприємцям за кожного працевлаштованого, тобто широке впровадження економічно-заохочувальних заходів.

Усе перелічене вимагає постійного вдосконалення діючих законодавчих актів з огляду як на негативний, так і на позитивний вплив

глобалізації на розвиток національної економіки і соціальної політики, максимального врахування виникаючих під її впливом тенденцій.

Література:

1. Васильченко В.С. Державне регулювання зайнятості: Навчальний посібник. К. : КНЕЦ, 2003. 252 с.
2. Бреев Б.Д. Безробіття та деякі шляхи його мінімізації. *Демографія та соціальна економіка*. 2004. №1-2.
3. Калачов І.В. Умови і гарантії зайнятості: концептуальні підходи і статистичне оцінювання. *Демографія та соціальна економіка*. 2006. №2. С.151-157.
4. Соціальний звіт за 2018 рік. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Socialni-zviti-.html> (дата звернення 25.04.2019).

**Нирко В.В.,
Корнілова О.В.,**
кандидат економічних наук, доцент,
Донецький державний університет управління

ВИБІР СТРАТЕГІЧНИХ АЛЬТЕРНАТИВ

Становлення і подальший розвиток будь-якого підприємства на ринку залежить від ефективності обраної стратегії. Вибору стратегії підприємства передують визначення стратегічних альтернатив.

В якості досліджуємого підприємства оберемо ТОВ «Науково-виробнича фірма ААС» яке працює на ринку перевезень вантажів. Набір стратегій підприємства ТОВ «Науково-виробнича фірма ААС» складається з наступних:

1. Стратегія розвитку – вихід підприємства на нові ринки за рахунок високого іміджу підприємства і високої кваліфікації персоналу.

2. Стратегія диверсифікованого зростання за рахунок впровадження нових видів діяльності (торгівлі запасними частинами).

3. Стратегія концентрованого розвитку збільшення обсягів виручки за рахунок більш ефективного використання трудового потенціалу.

4. Стратегія скорочення діяльності.

Для здійснення вибору стратегії побудуємо таблицю 1 за допомогою якої проведемо оцінку можливих стратегічних альтернатив.

Оцінку стратегічних альтернатив здійснимо експертним методом з виявленням найбільш ефективної стратегії для підприємства за допомогою наступної шкали: “1” - неефективна; “2” – низька ефективність; “3” - ефективна.

На основі отриманих результатів аналізу стратегічних альтернатив, можна сказати, що досліджуваному підприємству доцільно обрати стратегію концентрованого зростання як важливу і привабливу стратегію розвитку і саме ця стратегія характеризується максимально ефективним ступенем використання потенціалу підприємства [1].

У цей час підприємству слід розробити умови для забезпечення балансу між економічною й соціальною ефективністю використання економічного потенціалу.

Стратегія концентрованого розвитку є ефективною за умов ефективного використання трудового потенціалу підприємства. Тому дана стратегія повинна бути спрямована на забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства шляхом задоволення потреби у висококваліфікованих, і мотивованих працівниках, які здатні забезпечити стійку конкурентну перевагу підприємству на ринку [2].

Стратегічними цілями мають стати не тільки досягнення певних соціально-економічних показників, а передусім, координація дій усіх структурних підрозділів на реалізацію стратегічних пріоритетів.

Таблиця 1

Оцінка альтернативних стратегій для ТОВ «Науково-виробнича фірма ААС»

Фактори	Вага	Стратегічні альтернативи							
		Стратегія розвитку		Стратегія концентровано го розвитку		Стратегія скорочення		Стратегія диверсифікованого зростання	
		Бал	Інтегрована оцінка	Бал	Інтегрована оцінка	Бал	Інтегрована оцінка	Бал	Інтегрована оцінка
1.Відповідність стратегії стану зовнішнього середовища	0,25	2	0,5	3	0,75	1	0,25	2	0,5
2.Фінансові можливості	0,15	2	0,3	2	0,3	2	0,3	1	0,15
3.Відповідність стратегічної альтернативи потенціалу підприємства	0,15	3	0,45	3	0,45	3	0,45	2	0,3
4.Рівень ризикованості стратегії	0,25	1	0,25	1	0,25	2	0,5	1	0,25
5.Відношення персоналу до змін	0,2	3	0,6	3	0,6	3	0,6	3	0,6
Всього:	1		2,1		2,35		2,1		1,8

Таким чином, підприємству ТОВ «Науково-виробнича фірма ААС» слід запропонувати здійснювати продуману стратегію концентрованого зростання, спираючись на планові заходи економічного та соціального розвитку підприємства.

Література:

1.Балабанова Л.В. Стратегічне маркетингове управління комерційною діяльністю підприємств : монографія / Л. В. Балабанова, А. С. Панчук;

Донецький нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. І. Туган-Барановського.
Донецьк : ДонНУЕТ, 2011. 181 с.

2. Клейнер Г. Б. Механизмы принятия стратегических решений на
промышленных предприятиях : результаты эмпирического анализа / Г. Б.
Клейнер. Москва : Экономика, 2008. 182 с.

*Сичкова О.О.,
Лохман Н.В.,
кандидат економічних наук, доцент,
Донецький національний університет економіки і торгівлі імені
Михайла Туган-Барановського*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Розроблення інноваційних стратегій на підприємстві базується на вирішенні такого комплексу завдань: розроблення стратегічних цілей; оцінювання можливостей і ресурсів підприємства для їх реалізації; аналіз тенденцій в маркетинговій діяльності і у науково-технічній сфері; визначення інноваційних стратегій з вибором альтернатив; підготовка детальних оперативних планів, програм, проектів і бюджетів; оцінювання діяльності підприємства з урахуванням встановлених цілей і планів [1, с. 49].

Для розробки інноваційних стратегій велике значення має їх класифікація. Існує багато підходів щодо класифікації інноваційних стратегій, узагальнена їх характеристика запропонована в табл. 1.

Фішман Б.Є., вважає, що на практиці рідко зустрічаються випадки, коли підприємство дотримується однієї і той же самої інноваційної стратегії, а також рідко зустрічається реалізація цих стратегій в "чистому вигляді", відомі їх модифікації.

Класифікація інноваційних стратегій

Класифікаційна ознака	Вид стратегії
За характером дій	наступальна; імітаційна; захисна; залежна; традиційна; „за нагодою”.
За напрямками	базові; функціональні (забезпечують практичну реалізацію базових стратегій).
За призначенням	функціональні (підтримка досягнутого стану системи); нові (досягнення якісно нового стану системи).
В залежності від конкурентної поведінки	віолентна; патієнтна; коммутантна; експлерентна.
Відповідно до мети	стратегія „нарощення”; стратегія ”запозичень”; стратегія „переносу”.

Найбільш розповсюджені інноваційні стратегії за Фішманом Б.Є., надано в табл. 2.

За думкою С.М. Ілляшенко формування і розробка інноваційної стратегії повинні здійснюватись на основі маркетингового підходу, тобто вона повинна передбачати розробку стратегії маркетингу щодо інновації.

Ця умова виконується на основі результатів маркетингових ринкових досліджень, що проводяться за наступними напрямками:

- вивчення споживача;
- дослідження мотивів його поведінки на ринку;
- аналіз власного ринку підприємства;
- дослідження продукту (виробу або послуги);
- вивчення конкурентів, визначення форм і рівня конкуренції;
- аналіз форм і методів збуту (реалізації) продукції;
- визначення ефективних способів просування товарів на ринку;
- аналіз динаміки цін;
- визначення крапок насичення ринку тощо [3, с.38].

Таблиця 2

Характеристика найбільш розповсюджених інноваційних стратегій підприємств [2, с.35]

Аспекти інноваційного процесу	Види інноваційної стратегії підприємства			
	Самостійне виробництво новачій	„Швидкий другий”	„Відставання з мінімальними витратами”	„Заповнення пустот”
Прикладні дослідження і розробки	Чіткій аналіз і володіння положенням справ в техніці і на ринку.	Гнучке, оперативне і якісне виконання НДДКР.	Здатність розробляти нові технології оптимально управляти виробництвом.	Оцінка можливостей, орієнтація на споживача, прогресивний діапазон.
Виробництво	Середньо серійне виробництво з гнучкою перебудовою.	Середньосерійне виробництво з оперативним запуском.	Високопродуктивне крупносерійне виробництво.	Гнучке виробництво для коротко- і середньострокового випуску серій, що змінюються.
Збут	Переважно формування первісного попиту.	Всебічна демонстрація виробу і спонукання вторинного попиту.	Прямий збут виробу з низькими витратами.	Виявлення і заповнення підходящих пустот на ринку.
Фінансове забезпечення	Необхідність ризикових капіталовкладень.	Швидка мобілізація середніх або крупних капіталовкладень.	Наявність крупних матеріально-фінансових ресурсів.	Наявність середніх або крупних матеріально-фінансових ресурсів.
Організаційне забезпечення	Гнучка, здатна до перебудови структура.	Сполучення гнучкої структури з економічно ефективною.	Орієнтація на економічно ефективне виробництво і жорстку систему управління.	Гнучкість структури для надійного відтворення запитів різних споживачів.
Початок надходження на ринок	Вихід з новим товаром, що відкриває життєвий цикл.	Вихід на ринок на стадії початкового росту.	Вихід на ринок на стадії кінцевого росту і початкової зрілості.	Вихід на ринок на стадії росту.

Отже, розробка інноваційної стратегії на підприємстві передбачає розгляд існуючих альтернатив з цього питання та застосування маркетингового підходу при її обґрунтуванні.

Література:

1. Павленко І.А. Економіка та організація інноваційної діяльності: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. Київ: КНЕУ, 2002. 150 с.
2. Полонська Л.А., Лохман Н.В. Інноваційна політика торговельних підприємств: теорія та методологія: Монографія Донецьк: ДонНУЕТ, 2009. 221 с.

3. Ильяшенко С.Н. Научные основы маркетинга инноваций: монография / под ред. С.Н. Ильяшенко. Сумы: ООО «Печатный дом «Папирус», 2013. 334 с.

*Тарасенко Л.О.,
Іонін Є.Є.,
доктор економічних наук, професор,
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

РОЗРАХУНОК РЕНТАБЕЛЬНОСТІ АКТИВІВ ПАТ «ВІННИЦЯГАЗ» З ВИКОРИСТАННЯМ ІНДЕКСНОЇ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ

Сучасний стан функціонування газорозподільних підприємств характеризується низьким рівнем їх ефективності. Задля вирішення нагальних поточних питань, пошуку перспектив підвищення ефективності таких підприємств необхідним є здійснення аналізу показників діяльності та виявлення факторів, які мають безпосередній вплив на результати компаній даного напрямку.

Одним із підходів, який застосовується для вивчення економічних процесів є індексне моделювання. Індексні функціональні моделі надають можливість виявлення впливу певних факторів на результативний показник та служать опорою в розробці заходів щодо управління ефективністю діяльності компанії.

Питання використання різних інструментів аналізу ефективності діяльності підприємств присвячені роботи таких дослідників як Даньків Й.Я., Літковець Ю.О., Макарович В.К., Пилипенко С.М., Савицька Г.В. та інші. Дослідження таких авторів як Данилюк М.О., Гораль Л.Т., Король С.В., Савко О.Я. присвячені підходам до оцінки функціонування газорозподільних підприємств. Разом з тим додаткової уваги потребує процес використання функціональної факторної моделі для вивчення впливу певних показників на рентабельність активів.

Показники фінансової звітності газорозподільних компаній за останні роки демонструють збитковість їхньої діяльності. Цей результат взаємопов'язаний з рентабельністю активів, яка є одним з показників оцінки ефективності діяльності підприємства. Відповідно, від'ємне значення чистого фінансового результату свідчить про негативний показник рентабельності.

Рентабельність активів, як економічний показник, підпадає під вплив низки факторів, рівень впливу яких може бути проаналізований із застосуванням факторної моделі Дюпон.

Модель Дюпон представляє собою інструмент аналізу факторів, за рахунок яких відбувається зміна рентабельності. Ідея моделі належить менеджерам компанії DU Pont та полягає у виявленні залежності показника рентабельності активів від ряду факторів. Класичний варіант цієї моделі дозволяє визначити рівень впливу на рентабельність власного капіталу таких факторів як рентабельність продажів, коефіцієнту оборотності капіталу, коефіцієнту фінансової залежності.

Разом з тим, для кожного конкретного суб'єкта господарювання є важливим вибір найбільш специфічних факторів, тобто тих, які враховують потреби аналізу. Для проведення факторного аналізу зміни рентабельності активів на прикладі газорозподільної компанії ПАТ «Вінницягаз» пропонується модифікувати первинний формат моделі Дюпон, доповнивши її такими елементами, аналіз яких є значущим для газорозподільної компанії – формула 1.

$$ROA = \frac{E}{A} * \frac{NS}{E} * \frac{GP}{NS} * \frac{NP}{GP}, \text{ де:} \quad (1)$$

ROA – рентабельність активів;

E – власний капітал;

A – активи;

NS – чистий дохід від реалізації;

GP – валовий прибуток;

NP – чистий фінансовий результат.

Головною метою створення підприємства є провадження певного виду діяльності, який забезпечує основну частку доходу, та який, відповідно, є основною операційною діяльністю підприємства. Такий показник як «маржинальний дохід» демонструє якість рішень щодо системи управління собівартістю. Газорозподільні компанії в цілому, та ПАТ «Вінницягаз» зокрема мають від’ємне значення валового прибутку (маржинального доходу) протягом останніх років, що є не задовільним результатом діяльності, яка визначена основною. Тому окреме місце в запропонованій факторній моделі відведене саме показнику валового прибутку (збитку) як первинної ланки у формуванні прибутку до оподаткування.

Відповідно до запропонованої модифікації моделі Дюпон може бути розрахована рентабельність активів у функціональному взаємозв’язку з іншими показниками. Вихідні дані для побудови факторної моделі представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка показників фінансової звітності ПАТ «Вінницягаз» та розрахунок їх темпів росту (зниження)

Показник	2014	2017	Індекс (темп зміни)
Власний капітал, тис. грн	293 639	322 215	1,097
Валюта балансу (активи), тис. грн	912 420	823 708	0,903
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	914 026	621 963	0,680
Валовий прибуток (збиток), тис. грн	-70 117	-8 981	0,128
Чистий фінансовий результат, тис. грн	-160 969	-48 005	0,298

Для здійснення аналізу впливу факторів на результативний показник – рентабельність активів – може бути використаний індексний метод. Метод передбачає встановлення відносного впливу факторів на результативний показник через співвідношення певних індексів. Формули розрахунку впливу кожного з факторів з використанням підходу ланцюгових показників представлені нижче (формули 2 – 5):

$$\Delta PA (a) = PA_{2014} * \left(\frac{I_{BK} - I_A}{I_{акт}} \right), \quad (2)$$

$$\Delta PA (b) = PA_{2014} * \left(\frac{I_{чДР} - I_{СК}}{I_A} \right), \quad (3)$$

$$\Delta PA (c) = PA_{2014} * \left(\frac{I_{ВП} - I_{чДР}}{I_A} \right), \quad (4)$$

$$\Delta PA (d) = PA_{2014} * \left(\frac{I_{чФР} - I_{ВП}}{I_A} \right), \text{ де:} \quad (5)$$

$\Delta PA_{(a), (b), (c), (d)}$ – рівень зміни рентабельності активів під впливом зміни факторів a, b, c, d відповідно (умовні позначення представлені в таблиці 2);

PA_{2014} – показник рентабельності активів у 2014;

I_{BK} – темп приросту власного капіталу;

I_A – темп приросту активів;

$I_{чДР}$ – темп приросту чистого доходу від реалізації;

$I_{чФР}$ – темп приросту чистого фінансового результату.

В таблиці 2 представлено розрахунок показник рентабельності активів за допомогою чотирьох-факторної моделі Дюпон.

Таблиця 2

**Розрахунок складових моделі Дюпон
для розрахунку рентабельності активів**

Показники (відносні)	Умовне позначення факторів	2014	2017	Індекс (темп зміни)	Абсолютне відхилення
Коефіцієнт автономії (відношення власного капіталу до активів)	a	0,322	0,391	1,215	0,069
Показник ділової активності (відношення чистого доходу від реалізації до власного капіталу)	b	3,113	1,930	0,620	-1,182
Валова рентабельність доходів (відношення валового прибутку (збитку) до чистого доходу від реалізації)	c	-0,077	-0,014	0,188	0,062
Рентабельність за валовим прибутком (збитком) (відношення чистого фінансового результату до валового прибутку (збитку))	d	2,296	5,345	2,328	3,049
Рентабельність активів	y	-0,176	-0,058	0,330	0,118

Згідно з даними таблиці 2 у 2017 році у порівнянні з 2014 спостерігалось певне підвищення рівня фінансової автономності

підприємства. Проте, коефіцієнт автономності не дотягує до рекомендованого значення ($\geq 0,5$). Показники ділова активність та валова рентабельність доходів в окресленому періоду характеризувались зменшенням, що є негативною ознакою. Рентабельність за валовим прибутком збільшувалась в окресленому періоді, проте таке збільшення не можна однозначно трактувати як позитивне через арифметичну особливість показника – відношення двох від'ємних значень дає позитивний результат.

Нижче представлений розрахунок впливу факторів на рентабельність активів з використанням функціональної індексної моделі:

$$\Delta PA(a) = -0,176 * ((1,097 - 0,903) / 0,903) = -0,038;$$

$$\Delta PA(b) = -0,176 * ((0,68 - 1,097) / 0,903) = 0,81;$$

$$\Delta PA(c) = -0,176 * ((0,128 - 0,68) / 0,903) = 0,108;$$

$$\Delta PA(d) = -0,176 * ((0,298 - 0,128) / 0,903) = -0,033.$$

$$\text{Сума відхилень} = 0,118$$

Відповідно до результатів аналізу:

1. Збільшення коефіцієнту автономності на 0,069 призвело до зниження рівня рентабельності активів на 3,8%.

2. Зменшення коефіцієнту оборотності на 1,18 призвело до збільшення рентабельності активів на 8,1%.

3. Збільшення співвідношення валового прибутку (збитку) до чистого доходу від реалізації на 0,062 призвело до збільшення рентабельності активів на 10,8%.

4. Зміни співвідношення чистого фінансового результату та валового прибутку (збитку) у 2017 році призвели до зниження рівня рентабельності на 3,3%. Необхідно зазначити, що за результатами фінансової звітності, у 2017 році зберігалась збитковість діяльності.

Вивчення економічних процесів діяльності газорозподільних підприємств може супроводжуватись побудовою індексної функціональної моделі. Запропонована в дослідженні модель передбачає ретроспективне

виявлення рівня впливу факторів через розрахунок в моделі відповідних індексів. Підхід є одним з основних інструментів фінансово-економічного аналізу, який дозволяє виявити резерви підвищення рівня рентабельності, оцінити вплив прийнятих заходів щодо підвищення ефективності функціонування підприємства.

*Чернишов О.Ю.,
кандидат економічних наук, доцент,
Донецький державний університет управління*

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ У СФЕРІ ПОСЛУГ

Для ефективного управління підприємством, спираючись на традиційні методи управління, необхідно використовувати інновації, тобто нові, вдосконалені та нетрадиційні підходи в управлінській діяльності, тому що в наші дні основою будь-якого виду управління підприємством є високоефективна діяльність, що спирається на прогресивні інноваційні фактори. До одних із них відноситься управління трудовими ресурсами, спрямовані на забезпечення нормальних умов праці та створення конструктивних взаємин між роботодавцями, працівниками та державою.

Економічну природу трудових ресурсів з їх еволюційними питаннями формування та використання в системі соціально-трудова відносин суб'єктів господарювання досліджували М. Заярна, О.М. Каралюс, Н.І. Кабушкін, А.В. Калина, Є.П. Качан та інші [1-4]. З урахуванням складності ситуації в економіці країни та на ринку праці, актуальним залишається питання розроблення нової концепції управління трудовими ресурсами, посилення місця та ролі управління ними.

Управління трудовими ресурсами відбувається на рівні держави та підприємства. Державний рівень управління трудовими ресурсами підприємств - це рівень управління трудовими ресурсами в межах окремого

регіону та держави в цілому, що представляє собою сукупність органів державних і регіональних законодавчих, виконавчої і судової влади, централізовано регулюючих основні соціально-економічні відносини в країні та її суб'єктів, а також сукупність методів управління та механізмів їх використання.

Управління трудовими ресурсами на рівні підприємства передбачає ряд наступних основних завдань:

- визначення потреби підприємства у робітниках різних спеціальностей та кваліфікації;
- аналіз ринку праці і управління зайнятістю;
- відбір і адаптація персоналу;
- планування кар'єри співробітників того чи іншого підприємства, їх професійного та адміністративного зростання;
- забезпечення раціональних умов праці, у тому числі сприятливої для людини соціально-психологічної атмосфери;
- організація трудових процесів, їх координація, аналіз витрат та результатів праці, встановлення оптимального співвідношення між кількістю одиниць обладнання та чисельністю персоналу різних груп;
- розробка систем мотивації ефективної діяльності;
- обґрунтування структури доходів, ступеня їх диференціації, проектування систем оплати праці;
- організація винахідницької та раціоналізаторської діяльності;
- участь у проведенні тарифних переговорів між представниками роботодавців і працівників;
- рішення етичних проблем праці;
- управління конфліктами;
- профілактика девіантної поведінки [1].

У такій обстановці, всі функції управління трудовими ресурсами на підприємстві сфери послуг повинні бути тісно взаємопов'язані і в сукупності становити єдиний процес управління трудовими ресурсами, метою якого є більш ефективна, інноваційно-орієнтована трудова діяльність персоналу. При цьому основою розвитку управління трудовими ресурсами на підприємстві, є цілеспрямована діяльність по впровадженню нових, більш ефективних методів трудового управління. В сучасних умовах управління професійним розвитком персоналу підприємства передбачає наявність таких найважливіших компонентів:

- відповідного середовища - системи управління професійним розвитком персоналу;
- необхідних і достатніх коштів - механізму управління професійним розвитком персоналу;
- конкретних дій - процесу управління професійним розвитком персоналу підприємства [2].

У той же час, сучасний менеджер нерідко стикається з різного роду проблеми, які вимагають від нього певної здатності до необхідних змін в управлінні і функціонуванні підприємств, що інноваційно розвивається. Досягається це, насамперед, на основі інноваційної діяльності, спрямованої на здійснення конкретних інноваційних цілей, оптимальних результатів раціонального використання наукових, трудових, матеріальних і фінансових ресурсів, застосування різноманітних принципів, функцій та методів економічного механізму [2].

Основні функції інноваційного кадрового менеджменту об'єднуються, як правило, в наступні групи:

- по реалізації кадрових нововведень як об'єкта управління виділимо функції:
- організація та проведення науково-аналітичної роботи в області розвитку людських ресурсів;

- виявлення та вирішення нових кадрових проблем (спільно з науково-дослідними організаціями);
- оцінка ефективності кадрових нововведень;
- розробка прогнозів, концепцій, інноваційно-кадрової політики, планів, програм і проектів кадрових нововведень, їх фінансово-ресурсне забезпечення;
- організація кадрових нововведень і контроль їх реалізації;
- мотивація кадрів [3].

За напрямками сфер управління персоналом можна виділити функції:

- організація безперервної освіти персоналу (підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації новаторських кадрів);
- пошук і добір кадрів для нових виробництв, дефіцитних професій, елітних і новаторських кадрів;
- атестація та оцінка праці інноваційних структур, інноваційних якостей персоналу;
- розробка схем посадового розвитку, вдосконалення посадових інструкцій у зв'язку з розвитком робочих місць, вдосконаленням організації праці та персоналу;
- просування і переміщення працівників сходами службової та професійної кар'єри, організація формування та робота з кадровим резервом керівного персоналу;
- робота із раціоналізаторськими кадрами;
- мотивація персоналу при нововведеннях;
- розробка нововведень в організації роботи самої кадрової служби;
- забезпечення нових стандартів і підвищення якості трудового життя

Стратегічною метою інноваційної діяльності в управлінні трудовими ресурсами в сфері послуг є розвиток і підвищення ефективності трудової діяльності в перспективі [4]. В обох випадках кінцевим результатом має бути підвищення ефективності управління трудовими ресурсами, що, в свою чергу, призводить до зростання продуктивності праці і підвищення ефективності сфери послуг. Підвищення ефективності роботи підприємства сфери послуг полягає в підборі, при цьому обсязі послуг, такого поєднання ресурсів, яка мінімізує зроблені витрати. Отже, мінімізація витрат є інструментом збільшення прибутку - основної мети виробника в ринкових умовах, а також головним критерієм оцінки ефективності розміщення ресурсів та ефективності управління підприємством сфери послуг в цілому.

Управління трудовими ресурсами - це управління, спрямоване на підвищення ефективності, на основі впровадження нововведень у методи планування, організації, мотивації й координації трудової діяльності працівників сфери послуг. Основними функціями управління є підвищення ефективності на підприємстві за рахунок створення, розповсюдження та ефективного застосування нововведень в управлінні трудовими ресурсами. Кінцевий результат впровадження нововведень у методи планування трудових процесів на підприємстві сфери послуг передбачає наступні підходи:

- оцінку ефективності застосовуваних технологій (сукупності методів, прийомів праці) і засобів праці (знарядь виробництва);
- вивчення та відбір найбільш ефективних технологій і засобів праці;
- планування підвищення ефективності застосовуваних технологій і засобів праці.

Управління трудовими ресурсами на підприємствах потребує подальшого розвитку і вдосконалення, у зв'язку з чим, необхідно більш широке впровадження методів на основі більш поглиблених:

- мотивації та стимулювання інноваційного поведінки працівників;
- розвитку інноваційних комунікацій;
- формування системи ефективного генерування та акумулювання нововведень;
- побудови ефективного механізму впровадження та поширення нововведень.

Література:

1. Сіроштан М.А., Потапов В.І., Білявцев М.І., Олійник С.І., Тимохін О.М. Стратегічні цілі і моделі ефективної діяльності підприємства: навчальний посібник. – Харків.: Око, 1999
2. Царенко О.М. Підготовка кадрів: досвід, проблеми, перспективи // Вісник аграрної науки. – 2003.-№7.-С23-25.
3. Экономическая стратегия фирмы: Учебное пособие / под ред. проф. А.П. Градова. - с. - Пб.: Специальная литература, 2005. -411 с.
4. Экономико - правовые проблемы привлечения иностранных инвестиций // Макогон Ю.В. Хахулин В.В. и др. - Донецк: ИЗПИ НАН Украины. 2006.-59с.

Чернишов О.Ю.,

кандидат економічних наук, доцент,

Васильєва Г.В.,

Донецький державний університет управління

УПРАВЛІНСЬКЕ РІШЕННЯ В ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Останні події, які відбуваються в Україні свідчать, що дослідження розробки, прийняття та реалізації управлінських рішень має величезну актуальність та значення для удосконалення економічної (виробничої)

діяльності підприємства у надзвичайних ситуаціях. Враховуючи сучасні умови господарювання, керівництву недостатньо орієнтуватись лише на традиційні методи управління підприємницькою діяльністю, тому необхідно застосовувати комбіновані методи прийняття управлінського рішення.

Запорукою ефективної та практичної діяльності, а також підвищення рівня конкурентоспроможності та стійкого економічного розвитку підприємства є ефективне та максимально повне використання його економічного (виробничого) потенціалу, що залежить від належної організації управління та своєчасного прийняття ефективного управлінського рішення. Саме управління економічним (виробничим) потенціалом дає змогу максимально раціонально та доцільно використовувати можливості підприємства за будь-яких умов.

Виокремлення статичних і динамічних аспектів сутнісного наповнення категорії «управлінське рішення» як результату вибору суб'єктом управління є однієї із можливих альтернатив впливу на керовану систему і спрямованих на досягнення певного результату [1].

Система управління підприємства є сукупністю елементів, яка містить ціль, підцілі та альтернативи, зв'язки між ними, а також процеси, що забезпечують його подальший розвиток. Здійснення ефективного управління виробничим потенціалом підприємства є складним та трудомістким процесом і є основою формування моделей розвитку економічного потенціалу. Формування структурно-логічної схеми управління виробничим потенціалом містить теоретичні і практичні складові здійснення управління виробничим потенціалом.

Виробничий потенціал містить в собі ряд складових, причому різні науковці виділяють їх за своїм баченням, проте, виокремивши та оцінивши складові виробничого потенціалу можна перейти до розгляду кількості ресурсів, що міститься на підприємстві, якими воно володіє і

розпоряджається, а також максимальний ефект, що отримується в результаті виробничої діяльності. Залежно від завдань, що постають перед управлінським апаратом, керівництво може обрати різні методи оцінки залежно від переваг і їх недоліків [2].

Результативність управлінського рішення є ступенем досягнення суб'єктом управління встановлених раніше цілей, завдань та намічених результатів (позитивних або негативних).

До новітніх управлінських технологій можна віднести: корпоративне управління, особистісно-орієнтоване управління, стратегічне управління, систему збалансованих показників та інші. При чому до корпоративного управління відносять: організацію спільної діяльності для досягнення стратегічної мети, творчий підхід до управління з делегуванням повноважень, аналіз сильних і слабких аспектів діяльності, підвищення стійкості підприємства до ризикових факторів, динамічне прийняття управлінських рішень.

Особистісно-орієнтоване управління підприємством проявляється через прогнозування результатів діяльності, здійснення різких змін з пристосуванням до мінливого середовища, здатність прорахунку майбутніх подій, готовність до втрат від ризику та швидкого прийняття рішень [3].

Своєчасне прийняття й реалізації (виконання) управлінських рішень призводить до підвищення ефективності й результативної діяльності підприємства.

Управління розвитком потенціалу потребує детального вивчення видів економічного потенціалу з метою залучення найбільш перспективних інструментів управління для досягнення поставлених перед підприємством цілей.

Література:

1. Кондрашов О.А. Вплив організації контролю процесу прийняття

управлінських рішень на результативність діяльності підприємства / О.В. Кондрашов // Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Економіка та менеджмент: перспективи розвитку», 18 лютого 2016 р.: Суми: СумДУ – 2016. – с. 80 – 87

2. Шляхи і методи прийняття управлінських рішень (психологічні аспекти менеджменту)/ Б.М. Андрушків, Н.Б. Кирич, В.А. Паляниця, Л.М. Мельник// Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки, вип. 16, ч. 1. – Кіровоград: КНТУ, 2009. – 314 с. - с.11-14

3. Жук Є. О. Формування механізму управління виробничим потенціалом підприємства / Є. О. Жук // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2014. – № 811. – С. 133–136.

Чернишов О.Ю.,

кандидат економічних наук, доцент,

Дудкевич Н.С.,

Донецький державний університет управління

ПРО ЗАХОДИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Проблема конкурентоспроможності носить універсальний, всесвітній характер. Вона стосується практично всіх країн світу, усіх товаровиробників. У ринкових умовах проблема підвищення конкурентоспроможності підприємства висувається на перше місце.

Оцінка конкурентних можливостей підприємства показує, що однією з основних причин падіння конкурентоспроможності підприємств є недооблік змін, що відбулися в останні роки, у характері купівельного попиту і незадовільна, заснована на застарілих концепціях, практика управління виробничою діяльністю.

У плані підвищення конкурентоспроможності підприємства особливу

увагу звертають на наступні відомі напрямки удосконалення і розвитку організації виробництва і управління на підприємстві:

- організаційні шляхи підвищення конкурентної боротьби виробників для стабілізації ринку та насичення його якісними товарами;
- скорочення обсягів запасів;
- підвищення гнучкості виробництва, автоматизація виробництва;
- поліпшення організаційної структури виробництва;
- удосконалення інформаційного забезпечення виробництва;
- підвищення конкурентоспроможності підприємства через удосконалення керування людськими ресурсами;
- підвищення ролі співробітництва та кооперації між учасниками виробництва;
- метод оцінки ритмічності виробництва та інших елементів, що утворюють внутрішньовиробничий економічний механізм [1].

Основними чинниками, що визначають конкурентоспроможність виробника, є відповідність якості продукції, що випускається ним, вимогам споживача: сукупні витрати споживача на закупівлю, доставку і експлуатацію продукції; здатність виробника здійснювати постачання продукції точно в строк; репутація виробника як партнера на товарному ринку.

Здатність підприємства забезпечувати постійну конкурентоспроможність цієї продукції, що випускається визначається системою організації і управління виробничими процесами.

Сьогодні конкурентна боротьба підприємств - це боротьба систем управління якістю виробничих процесів, що діють на підприємствах. Безумовно, системи індивідуальні, проте, світові ознаки цих систем, принципи і методи, які можна застосувати в будь-якій з них мають схожі ознаки. На рис. 1 наведена схема забезпечення конкурентоспроможності

підприємства.

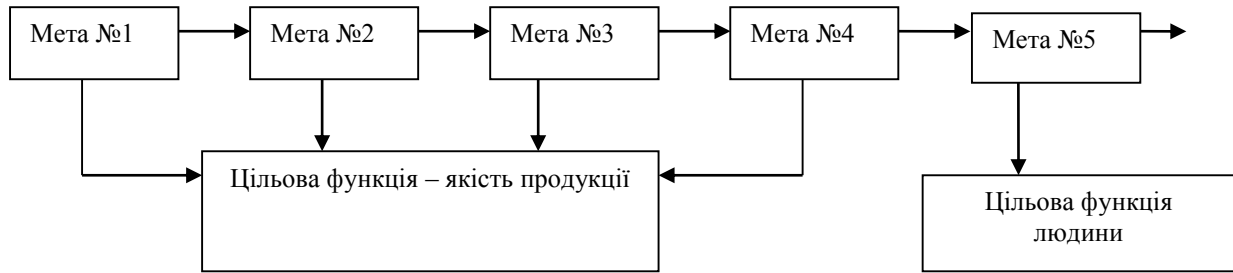

Рис.1 Схема забезпечення конкурентоспроможності підприємства

На I етапі необхідно добитися дотримання виробничої і технологічної дисципліни всіма працівниками підприємства, тобто забезпечити якість організації роботи. На II етапі – налагодити контроль виробничих процесів з метою зниження відсотка дефектної продукції на виробництві, тобто забезпечити якість виробничих процесів. На III – забезпечити управління виробничими процесами з метою виключення причин виготовлення дефектної продукції, тобто забезпечити якість управління виробничими процесами. На IV – добитися гарантованого виробництва якісної продукції, тобто упровадити ефектну систему якостей. На V – добитися створення такого виробничого середовища, коли співробітники підприємства є єдиною командою, націленою на забезпечення конкурентоспроможністю і процвітаннями підприємства, тобто забезпечити якість підприємства.

Створення і впровадження на вітчизняних підприємствах систем якостей, заснованих на міжнародних стандартах і сучасних методах управління якістю продукції, дозволить вітчизняному виробнику досягти стійкої конкурентоспроможності продукції, що випускається [2].

Сьогодні стратегічний підхід до конкуренції означає, що конкурентоспроможність обумовлена не тільки макроекономічною політикою або порівняльними перевагами, визначеними якістю і кількістю трудових ресурсів, природної сировини і капіталу, але і характером

промислового оточення, ефективністю, з якою як на рівні окремих фірм, так і на державному рівні, окремих фірм, так і на державному рівні, використовуються потужності для виробництва товарів і послуг. Таким чином, перспективні переваги створюються не зовнішніх, а на внутрішніх ринках [3].

Фірми добиваються конкурентної переваги, якщо знаходять нові способи конкуренції в своїй галузі і виходять з ними на ринок, тобто здійснюють «новації».

Найбільш типовими причинами новацій є:

- нові технології (нові стандарти стільникового зв'язку);
- нові або такі, що змінилися запити покупців (роулінг, покриття);
- зміна вартості або компонентів виробництва (зміна співвідношення вартості використання різних частот);
- регулювання на рівні уряду (стандарти, охорона навколишнього середовища, інші обмеження і ін.). Фірми, які першими відреагували на зміну структури галузі, одержують перевагу, що дозволяє або використовувати ефект масштабу, знижувати витрати, створювати фірмовий імідж і налагоджувати відносини з клієнтами в той час, коли жорсткої конкуренції ще немає [4].

З проведеного аналізу розглянуто конкурентоспроможність підприємства, у якого важливий показник конкурентоспроможності продукції, так як підприємство та сбут конкурентоспроможності продукції забезпечує наявність грошового потоку.

Література:

1. Ларін О.В., Рябчиков Н.А. Стратегічні напрямки підвищення конкурентоспроможності промислового підприємства // Менеджер. – 2001. - №3(15). - с.81
2. Пунин Г. П. Обеспечение конкурентоспособности предприятия

// Технология машиностроения. – 2002.-№1. – с.55-58

3. Говорова Н. Конкурентоспособность – основной фактор развития современной экономики // Проблема теории и практики управления. – 2006. - №4. – с.26

4. Псарев Ю.Г. Управление стратегий конкурентного преимущества // Менеджер. – 2001. - №2(14). – с.105

*Шпедько А. К.,
Романчук К. В.,
доктор економічних наук, доцент,
Державний університет «Житомирська політехніка»*

ПРЕФЕРЕНЦІЙНІ СЕРТИФІКАТИ EUR. 1 ТА ПАН-ЄВРО-МЕД ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ ПІДПРИЄМСТВА

ЄС будує преференційні торговельні угоди, і важливим інструментом, в реалізації цієї мети, є майданчик для співпраці Пан-Євро-Мед.

Конвенція була прийнята у 2012 році за ініціативи Європейського союзу. Можливістю долучення України до даної Конвенції є підписана Угода про асоціацію з ЄС. Саме країни, які першопочатково мають зону вільної торгівлі між собою, можуть підписати Конвенцію Пан-Євро-Мед та використовувати переваги двосторонньої кумуляції. Перш за все, Конвенція є інструментом, який країни можуть використовувати для спрощення експортних операцій між економічними суб'єктами. Від приєднання України до цього інструменту регіонального співробітництва, в першу чергу очікується збільшення обсягів продажів товарів на перспективні зарубіжні ринки, пожвавлення підприємницької діяльності, створення більшої кількості підприємств, створення кооперацій між вітчизняними і зарубіжними підприємцями. В свою чергу це призведе до долучення українських підприємств до регіональних міжнародних ланцюгів доданої

вартості, збільшення іноземного інвестування, принесення зарубіжної культури ведення бізнесу.

Конвенція дає можливість її учасникам використовувати сировину один одного, а не тільки ту, яка має вітчизняне походження. Особливістю є те, що при виробництві певного товару можна використовувати сировину третьої країни, яка не є членом зони вільної торгівлі між країною виробництва і призначення товару, але при цьому підписала Регіональну Конвенцію, і потім продавати цей товар зі ставкою ввізного мита 0%. Для прикладу, українське підприємство виробляє одяг, для цього воно використовує тканину з Туреччини, може продавати свій товар на ринок ЄС із ввізною ставкою мита 0%. Конвенція дозволяє своїм учасникам посилювати торговельні зв'язки і економічну інтеграцію. Але потрібно пам'ятати, що для отримання таких торговельних переваг, потрібно не тільки приєднатися до Конвенції, але й підписати відповідні угоди про зону вільної торгівлі з тими сторонами Конвенції, з якими потенційно буде провадитись преференційна торгівля та застосовуватись діагональна кумуляція.

З 1 січня 2019 року Україна почала застосовувати положення Конвенції у своєму законодавстві. Частина українського експорту до країн-учасниць Пан-Євро-Мед становила 58,9 %, при чому 40,3 % - до країн Європейського Союзу. За прогнозами експертів потенційні вигоди від приєднання нашої країни вимірюють у 7% збільшенні обсягів торгівлі або понад 1,5 млрд. дол. США.

За інформацією, розміщеною на офіційному сайті Мінекономрозвитку за станом на 02.01.2019 року учасниками Конвенції є 25 сторін, а саме: ЄС, країни ЄАВТ (Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія, Швейцарія), Албанія, Алжир, Боснія і Герцеговина, Грузія, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Косово, Македонія, Марокко, Молдова, Палестина, Сербія, Сирія, Туніс, Туреччина, Україна, Фарерські острови і Чорногорія. Україна уклала угоди

про вільну торгівлю з наступними учасниками Регіональної конвенції: ЄС, ЄАВТ, Грузія, Македонія, Молдова, Чорногорія. Підписано угоду про зону вільної торгівлі між Україною та Ізраїлем. Продовжується ведення переговорів про вільну торгівлю між Україною та Туреччиною.

Застосування переваг діагональної кумуляції, безсумнівно, дасть переваги у зовнішній торгівлі, а також сприятиме укріпленню існуючих та створенню нових торгівельних каналів. Спільні правила визначення країни походження товарів допоможуть Україні повноцінно відкрити для себе ринок країн-членів Євросоюзу, а також ринки інших країн. За даними Мінекономрозвитку підписання Україною Конвенції дозволить вітчизняним виробникам використовувати сировину і комплектуючі частини в країнах Європейської асоціації вільної торгівлі, в країнах Середземноморського басейну, а готову продукцію експортувати до країн Європейського союзу, зберігаючи при цьому для них статус преференційного походження, тобто ввозити товари за зниженою або нульовою ставкою імпортного мита. На даний момент Україна має підписані угоди про вільну торгівлю з наступними країнами-учасниками Конвенції: ЄС, ЄАВТ, Македонія, Молдова, Ізраїль, Чорногорія.

З початком дії положень Конвенції на Україні, для її економічних суб'єктів відкрились нові торгівельні можливості. До ратифікації Конвенції, коли відбувався експорт товарів з преференційним походженням до країн з якими є діючі угоди про зону вільної торгівлі, до таких товарів застосовувалось правило двосторонньої кумуляції. За цієї умови товари, що експортувалися, зберігали статус преференційного походження, лише за умови, що сировина, матеріали, комплектуючі, які були використані у виробництві даного товару, походять з країн з якими в Україні є підписані двосторонні угоди про зону вільної торгівлі. Конвенція дозволяє використанні сировини \ матеріалів \ комплектуючих не тільки

національного походження або з країни до якої цей товар буде експортуватися, але й з країн, які також являються членами Конвенції.

Звичайно, є й деякі проблемні питання, в процесі впровадження даних правил. Ми уже говорили про те, що головною умовою для застосування діагональної кумуляції ПЄМ є наявність угод про ЗВТ між договірними країнами. На даний момент до більшості таких угод ще не внесені правки стосовно правил Конвенції. Сюди можемо віднести угоди про ЗВТ, що підписані між Україною та Молдовою, Грузією, Ізраїлем, Македонією та Чорногорією. Для зміни цієї ситуації необхідним є внесення змін до протоколів або відповідних статей угод. Навіть в угоді про зону вільної торгівлі України та ЄС є необхідність вносити такі ж правки, хоча і в угоді є згадка про те, що є можливим застосування правил походження ПЄМ, але після внесення змін. Відповідно до статті 39 Протоколу I Угоди про асоціацію між нашою країною та державами-членами ЄС, Митний підкомітет прийме рішення внести зміни до діючих правил походження лише після приєднання України до Регіональної Конвенції Пан-Євро-Мед. Єдиною зоною вільної торгівлі, за якою встановлено безпосереднє право застосовувати кумуляцію без внесення будь-яких правок, є ЗВТ між Україною та країнами ЄАВТ.

На практиці застосування положень Регіональної Конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження означає, що український виробник зможе закуповувати сировину та комплектуючі в однієї із сторін Угоди, а готову продукцію експортувати до другої сторони, при цьому зберігаючи за товаром преференційне походження. Тобто до такого товару буде застосовуватися знижена або нульова ставка мита при імпортному очищенні. Ця перевага сприятиме в майбутньому до активізації бізнесу, особливо того, що націлений на зовнішні ринки, залученні інвестицій та включенні України до міжнародних ланцюгів доданої вартості.

Таким чином приєднання країни до Конвенції призведе до збільшення експортних операцій, присутності вітчизняних виробників на зарубіжних ринках. І, за найкращим прогнозом, Україна стане важливим учасником у міжнародних ланцюгах формування доданої вартості.

Література:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Конференція ООН з торгівлі та розвитку [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://unctad.org/en/Pages/Home.aspx>
3. ЗУ «Про приєднання України до Регіональної Конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження».
4. Офіційний переклад «Регіональної Конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження».
5. Сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/baneryi/mitne-oformlennya/subektam-zed/vilna-torgivlya/regionalna-konventsiya-pro-pan-evro-se/>
6. Сайт Європейської Комісії [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/calculation-customs-duties/rules-origin/general-aspects-preferential-origin/arrangements-list/paneuromediterranean-cumulation-pem-convention_en

Секція 2.
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІКИ.

*Баліцька В.В.,
доктор економічних наук,
Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості
Міністерства соціальної політики України*

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ - ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ
НЕЗАЛЕЖНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Розвиток місцевого самоврядування в Україні ґрунтується на загальносвітових принципах децентралізації влади. Суттєві зміни в сфері місцевого самоврядування в Україні розпочалися з ухвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, в якій визначено напрями, механізми і строки формування ефективного місцевого самоврядування з метою створення і підтримки повноцінного життєвого середовища, надання високоякісних і доступних послуг, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності [1]. Крім того важливими цілями реформи визначено надання регіонам більших можливостей щодо прийняття рішень у сфері охорони здоров'я, комунального господарства, освіти, гуманітарній сфері, туризму тощо.

Відповідно до ст. 2 Європейської Хартії місцевого самоврядування, місцеве самоврядування – це право і реальна здатність органів місцевого самоврядування (далі ОМС) у межах закону здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою суспільних справ під власну відповідальність і в інтересах місцевого населення. Це означає, що ОМС мають бути фінансово незалежними та вільно розпоряджатися достатніми обсягами фінансових ресурсів в результаті бюджетної децентралізації.

Як свідчить міжнародний досвід, результативність бюджетної децентралізації залежить від форм децентралізації та механізмів, що

регулюють використання бюджетних ресурсів, які залишаються на місцевому рівні та визначають реальну фінансову самостійність ОМС. Слід врахувати, що положення європейських документів на основі розвитку сучасних інститутів децентралізованого управління передбачають підвищення ролі регіональних і місцевих органів влади для того, щоб створити умови для активізації регіональної політики за стандартами ЄС, а також впровадження сучасних механізмів консолідації державних фінансів [2, с. 10]. У свою чергу результати таких процесів залежать від форм децентралізації та механізмів, що регулюють їх використання з метою забезпечення реальної самостійності ОМС. У процесі децентралізації здійснюється перерозподіл повноважень (прав та обов'язків) або між органами влади одного рівня (горизонтальна децентралізація), або між центральною та місцевою владою (вертикальна децентралізація). Вертикальна децентралізація може відбуватися у таких основних формах. *Деконцентрація* – це перерозподіл повноважень між центральними органами влади або передача адміністративних функцій територіальним підрозділам центральних органів влади. Деконцентрація зазвичай розглядається як перший крок у напрямі децентралізації влади. *Делегування* – це доручення місцевим органам влади виконувати окремі повноваження центральної влади, що забезпечує їм певну адміністративну та фінансову самостійність, але зберігається залежність від центру, який має право відмінити місцеві рішення. *Деволуція* – найбільш розвинена форма децентралізації, коли певні функції та повноваження щодо суспільних справ місцевого значення законодавчо закріплюються за ОМС, які отримують право приймати власні рішення та виконувати їх під власну відповідальність незалежно від центральних органів влади [2, с. 10].

В Україні наразі проводиться вертикальна децентралізація у формі деконцентрації, в умовах якої поставлено завдання поступового подолати залежність територіальних громад від центру, знизити рівень їх фінансової

обмеженості та високої дотаційності. Але варто підкреслити, що за результатами 2017р. частка збалансованих бюджетів склала лише 11,3%. Тобто десята частина місцевих бюджетів одержала доходи, які повністю перекривають видатки на виконання всіх повноважень. Також з 2014р. суттєво (з 3,7 до 16,2%) збільшилася частка місцевих бюджетів, які виступають донорами. Але при цьому частка дотаційних бюджетів на кінець 2017р. становила 72,5% [3, с. 5]. Таким чином, основну мету бюджетної децентралізації стосовно утворення якомога більшої частини місцевих бюджетів фінансово самостійними поки що не досягнуто. При цьому експерти цілком вірно зазначають, що при оцінці результатів бюджетної децентралізації основна увага приділяється номінальному зростанню доходів місцевих бюджетів, у той час, як проблематика достатності бюджетних ресурсів для фінансування переданих повноважень на місцевий рівень залишається поза увагою. Зокрема, у номінальному обчисленні доходи місцевих бюджетів України дійсно підвищуються. Але основним фактором їх зростання є збільшення міжбюджетних трансфертів. Так, з 2008 по 2017р. вони зросли в 4,3 рази, а субвенції – у 7,4 рази [4, с. 57-59]. А це свідчить про реальне посилення залежності місцевих бюджетів від державного бюджету, збереження високого рівня централізації доходів, обмеженість податкової бази.

З огляду на те, що основна частина доходів місцевих бюджетів поки що припадає на субвенції з державного бюджету, необхідно задіяти реальні механізми щодо збалансування фінансових можливостей із пакетом повноважень, які має виконувати регіональна влада. Варто звернути увагу, що в країнах ЄС головною метою бюджетної децентралізації є формування багаторівневих бюджетних систем, які дозволяють краще забезпечувати населення місцевими суспільними благами та послугами, тобто благами, потреба в яких може мати територіальні відмінності, а споживання – просторові обмеження [2, с. 10]. Згідно з Концепцією реформування

місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні до ключових завдань, що сприятимуть формуванню ефективного місцевого самоврядування, належать, зокрема, чітке розмежування повноважень у системі ОМС та органів виконавчої влади різних рівнів, що дозволить покращити надання населенню суспільних благ і послуг. Наразі при розмежуванні повноважень у системі органів ОМС різних рівнів, на думку експертів, необхідно враховувати не лише територіальне наближення надання послуг до споживача, але й фінансову спроможність ОМС, оскільки виконання ряду функцій потребує значних фінансових ресурсів. Усупереч такому підходу Законом України від 21.05.97 № 280 «Про місцеве самоврядування в Україні» (глава 2) за ОМС сіл, селищ, міст закріплено однакові повноваження [2, с. 15]. Саме із врахуванням принципу фінансової спроможності та чисельності населення доцільно визначати коло повноважень ОМС, як це практикується у багатьох країнах ЄС.

Зокрема, реформування місцевого самоврядування у Німеччині ще у середині 1960-х рр. було розпочато із роботи експертної комісії, що мала вирішити такі завдання – обґрунтувати функції місцевих органів влади у сучасному суспільстві та розміри територіальних громад для їх ефективного виконання (за площею та кількістю населення). Комісія розробила дві моделі таких громад, одну – для сільських общин (чисельність населення 8 тис. осіб, мінімальна – 5 тис.), іншу – для районів з високою щільністю населення до 30 тис., при цьому на місцеві органи влади покладалося виконання додаткових функцій. Наприклад, в Іспанії за громадами з чисельністю населення менше 5 тис. осіб закріплюється менший перелік обов'язків, ніж за громадами, де проживає 20 тис. осіб. Великі громади (понад 50 тис. осіб) виконують найширше коло повноважень. Як відомо, в Україні кількість населення сіл коливається від 500 до більше 12 тис. осіб; селищ міського типу – від 1 тис. до 20 тис. осіб; міст – від 1 тис. до 2,9 млн осіб; 40% із 12 тис. територіальних громад мають чисельність жителів менш

як 1 тис. осіб, а маже 10% громад – менш як 500 осіб. Невеликі громади є й у Франції, Чехії, Угорщині, але в Україні, на думку І.Луїної, невеликі громади мають надто багато обов'язків порівняно з їх розмірами та фінансовими можливостями [2, с. 15].

На нашу думку політика децентралізації і розвитку регіонів повинна забезпечуватися на основі гармонізації законодавства, які стосуються, в першу чергу, фінансово-бюджетних аспектів децентралізації та переліку повноважень місцевих органів влади. Гармонізацію відповідних норм доцільно здійснити в базовому Законі України від 21.05.97 № 280 «Про місцеве самоврядування в Україні» [5]. Зокрема в главі 2 «Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад», у статтях 27-38 визначені однакові повноваження всіх без виключення виконавчих органів сільських, селищних, міських рад в сфері соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку; в галузі бюджету, фінансів і цін; щодо управління комунальною власністю; в галузі житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку; будівництва; у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту; у сфері регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища; соціального захисту населення; в галузі зовнішньоекономічної діяльності; оборонної роботи; щодо вирішення питань адміністративно-територіального устрою; щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод та інтересів громадян.

У розділі III «Матеріальна і фінансова основа місцевого самоврядування» закону «Про місцеве самоврядування в Україні» у статтях 60-70 визначено участь держави у формуванні доходів місцевих бюджетів; доходи і видатки місцевих бюджетів і їх збалансування; фінансове забезпечення витрат, пов'язаних із здійсненням органами місцевого самоврядування повноважень органів виконавчої влади та

виконанням рішень; місцевих податків і зборів тощо. Але група статей глави 2 «Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад» закону «Про місцеве самоврядування в Україні» фінансово не пов'язана із розділом III «Матеріальна і фінансова основа місцевого самоврядування». Зважаючи на те, що у світовій практиці фінансова спроможність та чисельність населення враховується при визначенні кола повноважень ОМС, пропонується гармонізувати статті 27-38 та статті 60-70 закону «Про місцеве самоврядування в Україні» з метою забезпечення відповідності пакету повноважень чисельності та фінансової спроможності виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.

Література:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 1 квітня 2014 р. № 333-р. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.
2. Розвиток бюджетної децентралізації в Україні : наукова доповідь / за ред. д-ра екон. наук І.О. Луніної ; НАН України, ДУ «Ін.-т екон. та прогнозів. НАН України». К., 2016. 70 с.
3. Законодавче забезпечення впровадження реформи місцевого самоврядування та децентралізація влади: основні досягнення та проблемні аспекти / НІСД. Аналітична записка. <http://niss.gov.ua>
4. Буряченко А.Є., Філімошкіна І.О. Фіскальна децентралізація та фінансова спроможність місцевого самоврядування в Україні. Фінанси України. 2018. № 5. С. 56-68.
5. Закон України від 21.05.97 № 280 «Про місцеве самоврядування в Україні». <http://zakon.rada.gov.ua/laws>

*Бесчаснов Д.Є.,
Тарасенко О.В.,
кандидат економічних наук,
Донецький державний університет управління*

КОНЦЕПЦІЯ ПІШОХІДНОГО МІСТА

Місто - це особлива форма існування суспільства. Урбаністика - наука, присвячена розвитку різних міських систем (транспорт, пішохідна інфраструктура, екологія, охорона здоров'я та інші), їхньої взаємодії між собою і жителями міста. Грецький філософ Платон формує ідеальну модель міста, виходячи з філософських міркувань про взаємодії між людьми. Аристотель досліджував організацію кількох десятків полісів і навіть розрахунки з оптимальної чисельності населення міст.

Місто - складний, налагоджений механізм для виконання і забезпечення найважливіших людських функцій та потреб. Комунікації, що проходять крізь усе місто, щосекунди постачають городян необхідними ресурсами. Основні екологічні та демографічні проблеми продукували нову світову модель - сталий планетарний розвиток. У формулюванні принципів сталого розвитку йдеться про необхідність збалансованого розвитку екології, економіки та соціальної сфери, причому це необхідно не тільки для нині живих, але і для майбутніх поколінь.

Сучасна урбаністика завдяки її поширенню по всій планеті вдосконалює моделі міст і робить їх більш зручними, безпечними і комфортними. Нинішні світові столиці привертають до себе як туристів, так і людей, які шукають нове постійне місце проживання. Сьогодні в Україні урбаністиці приділяють занадто мало уваги. Навіть при будівництві сучасного житла забудовник думає про скорочення термінів реалізації житлоплощі, а не про якість інфраструктури двору, правильності розташування паркінгу або комфорт пересування маломобільних громадян.

Ці проблеми і багато інших, що виникають у звичайного жителя середньостатистичного міста України, покликана усувати урбаністика. За допомогою правильного проектування житлових масивів, громадських просторів і точок функціоналу міста можна скоротити час витрачений на пророблення шляху від будинку до роботи або навчання; зробити комфортними і навіть приємними піші прогулянки; активізувати малий торговий бізнес в будь-якому куточку міста і просто полегшити пересування на громадському транспорті інвалідам або мамам з колясками. Одним з правил урбаністики є ідея "пішохідного" міста. Пішохідне місто - для людей в той час, коли автомобільне місто змушує людину приймати форму з чотирьох коліс та їхати на величезну відстань для того, щоб купити їжі в гіпермаркеті дешевше на кілька відсотків, витративши на дорогу на автомобілі більше, ніж заощаджено в чеку з гіпермаркету. Коли середовище провокує людину на пішу прогулянку - вона провокує його на вивчення власної місцевості навколо його місця проживання. Людина ходить повз прилеглих магазинів, кафе і ресторанів і з часом витрачає там свої кошти, тим самим спонсорує бізнес у своєму районі.

Взагалі-то урбанізм – це про рівноправність, тобто коли у всіх районах міста може бути однаково добре розвинута інфраструктура. Усе просто: більше бізнес – ближче до центру, але не треба забувати про жилу зону міста, де потреби городян дрібніші в пересуванні, але такі ж у комфорті, тому подвір'я – паркінг не є задовільно. Автомобільні вулиці взагалі втрачають весь пішохідний потік для реалізації площі, котру треба використовувати для торгівлі. Йти шляхом урбаністики - найкращий спосіб показати людям турботу про їх комфорт. Якщо штучно зменшувати, в ідеалі забороняти можливість проїзду по вулицях з великим завантаженням зменшиться і аварійність на цих дорогах, вони стануть пішохідною зоною, найбільш комфортною та безпечною для людини.

Головним завданням урбанізму є навчити людину правильно користуватися, цінувати і оберігати своє середовище; заощаджувати свій час і бути більш раціональним. Залишається тільки виходити на вулиці свого міста та відмічати позитивні та негативні його риси. Коли кожен житель міста почне користуватися доступною інфраструктурою та бізнесом, розташованим поруч з ним, тоді і настане момент розвитку цього міста.

*Вайсер А.,
Тарасенко О.В.,
кандидат економічних наук,
Донецький державний університет управління*

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЕКОНОМІЦІ

У час стрімкого розвитку нових технологій, комп'ютери посідають важливе місце в усіх сферах людської діяльності. Щохвилини ми використовуємо комп'ютери – для спрощення роботи, підвищення комфорту відпочинку, доступності інформації, пришвидшення спілкування. Комп'ютерні технології проникли буквально у всі галузі нашого життя та економічна справа не є виключенням.

Інформаційні технології відіграють величезну роль в сучасній економіці. Сучасні інформаційні технології в економіці застосовуються з метою ефективною та оперативною комп'ютерною обробки інформаційних ресурсів за відпрацьованими алгоритмами, зберігання великих обсягів економічно важливої інформації і передачу її на будь-які відстані в мінімальні терміни.

Інформаційні технології в економіці - це комплекс дій над економічною інформацією за допомогою комп'ютерів та іншої техніки з метою отримання позитивного оптимального результату. Наприклад, одним з таких комплексів дій є математичне моделювання економічних систем [1].

Моделювання економічної системи складається з таких етапів[2]:

1. Постановка завдання (економічної проблеми). На цьому етапі потрібно сформулювати сутність проблеми, відокремити найважливіші властивості об'єкта моделювання, вивчити його структуру, а також дослідити його зв'язки із зовнішнім середовищем.

2. Побудова економіко-математичної моделі. Цей етап полягає у формалізації економічної проблеми, тобто вираженні її у вигляді конкретних математичних залежностей, для чого вводяться змінні моделювання, критерії якості, обмеження тощо.

3. Підготовка даних. В економічних задачах, як правило, замало лише пасивного збирання даних, тому, готуючи інформацію, використовують методи теорії ймовірностей, а також статистики для групування даних, оцінювання їх вірогідності тощо.

4. Числове розв'язання задачі. Цей етап передбачає розробку алгоритмів числового розв'язання задачі, підготовку комп'ютерних програм і безпосереднє виконання розрахунків.

5. Аналіз результатів. На цьому етапі передусім виконується перевірка відповідності отриманих результатів суті моделі (верифікація моделі) та відповідності даних, одержаних на основі моделі, реальному об'єкту (валідація моделі).

6. Прийняття управлінського рішення на підставі отриманих результатів.

Всі ці можливості досягаються за допомогою високої обчислювальної потужності сучасних комп'ютерів. Використовуючи комп'ютер ми можемо надати нашій моделі будь яких вхідних параметрів - реальних або гіпотетичних, впливати на всіх етапах функціонування на модель, провести оцінку перспективних показників, спрогнозувати стан досліджуваного об'єкта за усіх можливих варіантів розвитку подій.

Література:

1. Agrawal A., Gans J., Goldfarb A. Prediction Machines: The Simple Economics of Artificial Intelligence. Harvard Business Review Press. 2018. 272р.
2. Інформаційні комп'ютерні технології: нові можливості для економіки / Р.Кожухівська // Схід. 2009. № 8 (99). С. 108-112.

*Гашутіна О.Е.,
Дятлова Ю.В.,
кандидат економічних наук, доцент,
Донецький державний університет управління,
м. Маріуполь, Україна*

СУЧАСНИЙ СТАН БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день економічне зростання України залежить від здатності банківської системи забезпечувати потреби суб'єктів господарювання необхідними кредитними ресурсами. Надання кредитів і проведення кредитної політики є найпоширенішою операцією сучасних банківських установ, яка дозволяє отримувати основну частину доходу. Поєднання сучасної фінансово-економічної та політичної кризи в Україні негативно впливає на стан та динаміку банківського кредитування підприємств. Загальні тенденції розвитку кредитних операцій вітчизняних банків (АТ «АЛЬТБАНК», АТ «Укресімбанк», АТ «БАНК "ГРАНТ»), свідчать про суттєве послаблення ролі банківського кредиту в забезпеченні підприємств додатковими грошовими коштами. Отже, проаналізуємо сучасний стан банківського кредитування підприємств в Україні для активізації розвитку бізнесу і стимулювання розширення виробництва.

Діяльність підприємства в системі ринкової економіки передбачає періодичне використання різноманітних форм залучення кредитів. Кредит являє собою форму позичкового капіталу (в грошовій або товарній формах),

що надається на умовах повернення та обумовлює виникнення кредитних відносин між кредитором і позичальником. Основою функціонування кредиту є рух вартості у сфері товарного обміну, в процесі якого виникає суперечність між рухом товару і грошовим еквівалентом у часі. Це обумовлює проблему вивільнення грошей у кругообігу оборотних коштів і потребу в постійному використанні матеріальних і грошових ресурсів. Отже, виникнення і функціонування кредитних відносин пов'язано з необхідністю забезпечення безперервного процесу відтворення – тимчасового вивільнення коштів у одних підприємств і появою потреби в них у інших.

Одним з найпоширеніших видів кредиту в економіці України є банківський кредит. Пріоритетність надання банківських кредитів зумовлюється виключно ефективністю проектів (заходів) кредитування, рівнем кредитного ризику та розміром очікуваного банком прибутку. У процесі кредитування банками України рекомендується надавати перевагу саме позичальникам, які забезпечують вчасне та повне виконання договірних зобов'язань.

Концепція кредитування підприємств в Україні представлена на рис. 1 [3-4].

Наведена концепція кредитування підприємств в Україні визначає клієнтоорієнтований підхід, спрямований на формування партнерських відносин із позичальником, посилення індивідуалізації та комплексності банківського обслуговування, за допомогою стандартизації форм та спрощення процедур надання кредитів.

Згідно з Законом України «Про Національний банк України», кожне перше число звітного місяця Національний банк України розміщує та оновлює на офіційному сайті основні показники діяльності банків, що характеризують стан розвитку банківського сектору України, зокрема, визначають облік кредитів, наданих банками та їх відокремленими

підрозділами в Україні та за кордоном з урахуванням нарахованих процентів.

Рис. 1. Концепція кредитування підприємств в Україні

Відповідно до цього, проаналізуємо динаміку кредитів, наданих підприємствам банками України, станом на 1 квітня 2016-2019 року (рис. 2) [1-2].

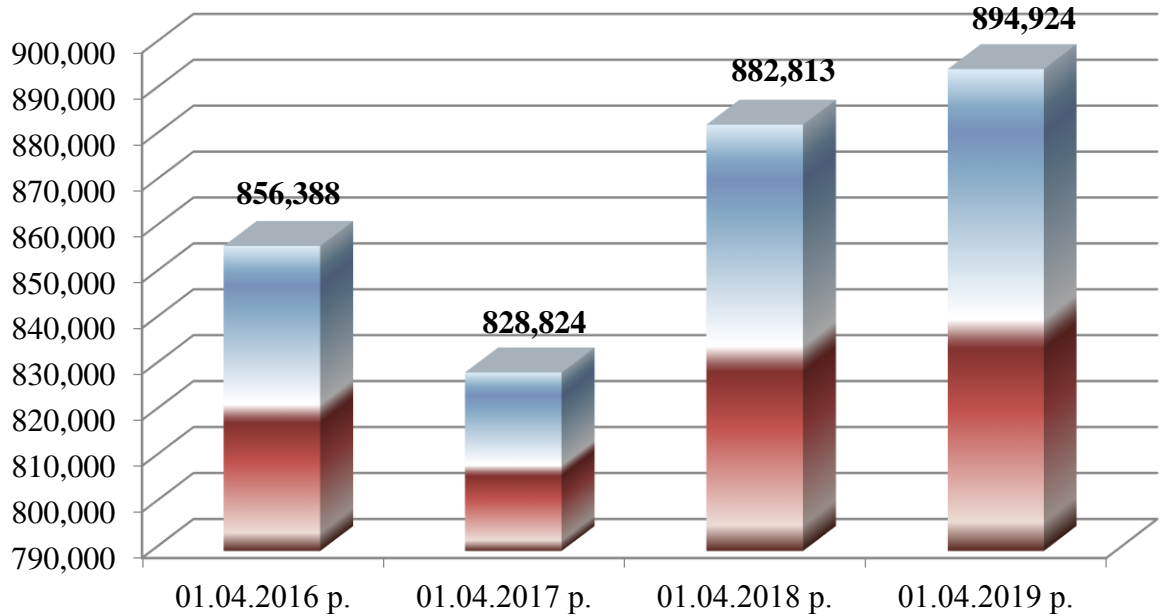

Рис. 2. Динаміка кредитів, наданих підприємствам банками України, станом на 1 квітня 2016-2019 року, млн. грн

З рис. 2 видно, що кредитна діяльність в Україні за період 1 квітня 2016-2019 року характеризується позитивною тенденцією до зростання надання банківських кредитів суб'єктам господарювання. Станом на 01.04.2019 року спостерігається збільшення обсягів кредитування підприємств банками України, порівняно з періодом – 01.04.2018 року, на 12 111 млн. грн. Крім того, надані банківські кредити українським підприємствам станом на 01.04.2019 року, порівняно з періодом – 01.04.2017 року, зросли на 7,98 %. І, в кінцевому підсумку, слід відзначити стрімке збільшення обсягів банківського кредитування підприємств України, порівняно з 01.04.2016 року, на 38 536 млн. грн. Отже, аналіз динаміки кредитів, наданих підприємствам банками України, станом на 1 квітня 2016-

2019 року, дозволяє зробити висновок про те, що в Україні спостерігається позитивна тенденція до підвищення кредитного забезпечення українських підприємств додатковими грошовими коштами для використання капіталу в операційній діяльності, підвищення стійкості фінансового положення підприємства, а також розвитку конкурентної переваги на сучасному ринку.

Таким чином, на сьогоднішній день забезпечення функціонування ефективної системи кредитування – це одне з найважливіших і найактуальніших завдань банківської системи України. Раціональна організація банківського кредитування, розробка ефективної та гнучкої системи управління кредитними операціями, належне забезпечення оперативною та достовірною обліковою інформацією виступають основою фінансової стабільності й ринкової стійкості українських банків. Згідно з проведеним аналізом динаміки кредитів, наданих підприємствам банками України, станом на 1 квітня 2016-2019 року, свідчить про позитивну тенденцію до підвищення кредитного забезпечення українських підприємств додатковими грошовими коштами. З метою забезпечення організації ефективного банківського кредитування підприємств в Україні на наступний період можна запропонувати розробку системи кредитного ризик-менеджменту, яка сприятиме стабілізації банківської системи країни в цілому, для залучення інвестицій щодо розширення ресурсної бази банків.

Література:

1. Про Національний банк України : Закон України від 6 грудня 2018 р. № 2646-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14> (дата звернення: 28.05.2019).

2. Показники банківської системи. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=347985 93 (дата звернення: 28.05.2019).

3. Дзюблюк О. В., Малахова О. Л. Банки і підприємства : кредитні аспекти взаємодії в умовах ринкової трансформації економіки : монографія. Тернопіль : Вектор, 2018. 324 с.

4. Филипенко О. М., Гросул В. А. Кредитування підприємств галузі : навч. посіб. Харків : ХДУХТ, 2011. 175 с.

*Гаишутіна О.Е.,
Макаренко М.В.,
доктор економічних наук, професор,
Донецький державний університет управління,
м. Маріуполь, Україна*

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АУДИТОРСЬКОЇ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах для забезпечення контролю достовірності інформації, відображеної у фінансовій і податковій звітності підприємств України необхідно проведення аудиторської оцінки фінансового стану підприємства. Проведення аудиту фінансового стану підприємства задля зниження ризикованості фінансово-господарської діяльності підприємства, підвищення її ефективності та забезпечення фінансового розвитку зумовлює використання сучасного програмного забезпечення. В Україні комп'ютерні інформаційні системи зумовлені необхідністю вітчизняних розробок, які дозволять розвивати аудиторську діяльність. Отже, проведення аудиторської оцінки фінансового стану підприємств в Україні потребує удосконалення програмного забезпечення, що забезпечить ефективну діяльність сучасного підприємства.

Фінансовий стан являє собою рівень забезпеченості підприємства відповідним обсягом фінансових ресурсів, необхідним для ведення ефективної господарської діяльності та своєчасного здійснення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями. Оцінка фінансового стану є

невід'ємною частиною економічного аналізу діяльності підприємства, яку можуть проводити як працівники підприємства, зокрема працівники бухгалтерії підприємства чи планово-економічного відділу, так і залучені аудитори або аудиторські фірми.

Аудит фінансового стану підприємства – одна з форм управління фінансами, особлива сфера контролю, зумовлена формуванням і використанням фінансових ресурсів у структурних підрозділах економіки підприємства. Аудиторська оцінка фінансового стану підприємства визначає не лише платоспроможність, ліквідність підприємства, а й перспективу зростання ділової активності, підвищення ефективності господарювання.

Аудиторські послуги з перевірки даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності підприємства регулює Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність». Головною метою надання аудиторських послуг є перевірка правильності складання Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) за форма № 2 для забезпечення користувачів повною, достовірною та неупередженою інформацією про доходи, витрати, прибутки і збитки та сукупний дохід підприємства за звітний період [1].

На сьогоднішній день в Україні актуальним нововведенням щодо надання якісних аудиторських послуг з оцінки фінансової звітності підприємства є впровадження інформаційних комп'ютерних систем. Першою вітчизняною автоматизованою інформаційною системою управління аудиторською діяльністю є «КІТ.Аудит», яка розроблена в 2011 році командою АІС «КІТ.Аудит». «КІТ.Аудит» як сучасна автоматизована інформаційна система управління аудиторською діяльністю забезпечує:

- повну відповідність міжнародним та національним стандартам проведення аудиту;
- суттєве зменшення собівартості аудиторської перевірки;

- автоматизацію значної частини трудомістких робіт;
- планування та контролю витрат робочого часу персоналу;
- значне підвищення якості та прозорості робіт аудиторської фірм.

Слід зазначити, що в автоматизованій інформаційній системі «КІТ.Аудит» вбудовані методичні вказівки по порядку проведення аудиторської перевірки, які можна переглянути одразу за етапом/розділом, що обрано для роботи в поточний момент часу. Це дозволяє економити час аудитора. Також в «КІТ.Аудит» вбудовано 300 робочих документів та процедур, які може використовувати аудитор при перевірці фінансової звітності підприємства. Вартість автоматизованої інформаційної системи управління аудиторською діяльністю «КІТ.Аудит» складає 14.800 грн. Сучасна інформаційна система «КІТ.Аудит» вже впроваджена на аудиторських фірмах України з отриманням найкращих оцінок та рекомендацій [2; с. 24].

Крім того, в Україні існує також програмний продукт «Івахненко & Катеньов Аудит», створений українськими фахівцями – Івахненковим Сергієм Володимировичем та Катеньовим Ігорем Вікторовичем, і призначений для автоматизації аудиторської та контрольної діяльності. Основними принципами «Івахненко & Катеньов Аудит» є можливість аналізу облікових даних підприємств в автоматичному режимі та налагодження під конкретну програму аудиторської перевірки. Програмний продукт «Івахненко & Катеньов Аудит» дозволяє формувати стандартний пакет робочих документів для загального аналізу фінансового стану на підприємстві (експрес-аналіз) [2; с. 25].

Наведені вітчизняні комп'ютерні інформаційні технології є основою формування автоматичних експертних висновків аудиторів для оцінки фінансового стану підприємств, незалежно від форм власності. Отже, впровадження інформаційних технологій на підприємствах України забезпечує підвищення достовірності і надійності отриманих результатів

фінансового аналізу з оперативною обробкою великих масивів аналітичної інформації в автоматичному режимі.

Для удосконалення програмного забезпечення аудиторської оцінки фінансового стану підприємств в Україні запропонуємо додаткові компоненти комп'ютерної системи (рис. 1).

Згідно з рис. 1, удосконалення програмного забезпечення аудиторської оцінки фінансового стану підприємств в Україні являє собою використання сучасних комп'ютерних інформаційних систем, серед яких: автоматизована інформаційна система «КІТ.Аудит» і програмний продукт «Івахненко & Катеньов Аудит», які є важливими джерелами отримання фінансової інформації для внутрішніх (посадові особи управління (менеджери), власники ресурсів підприємства) та зовнішніх (кредитори, постачальники і покупці, держава, аудиторські служби тощо) користувачів. На основі «КІТ.Аудит» та «Івахненко & Катеньов Аудит» розробляються рекомендації щодо підвищення ефективності роботи працівників бухгалтерії або планово-економічного відділу підприємства, а також платоспроможності, ліквідності, рентабельності та фінансової стійкості підприємства. Відповідно до цього, запропоновані додаткові компоненти комп'ютерної системи аудиторської оцінки фінансового стану підприємства, що включають: компонент «Адміністрація» (автоматизація оцінювання ефективності дій керівництва при визначенні стратегії фінансово-господарської діяльності підприємства), компонент «Персонал» (автоматизація оцінювання системи обліку фінансово-господарських операцій підприємства), компонент «Звітність (Звіти)» (автоматизація оцінювання контролю узгодженості показників звітності підприємства), компонент «Консультації» (автоматизація оцінювання подальших дій керівництва з поліпшення фінансового стану підприємства).

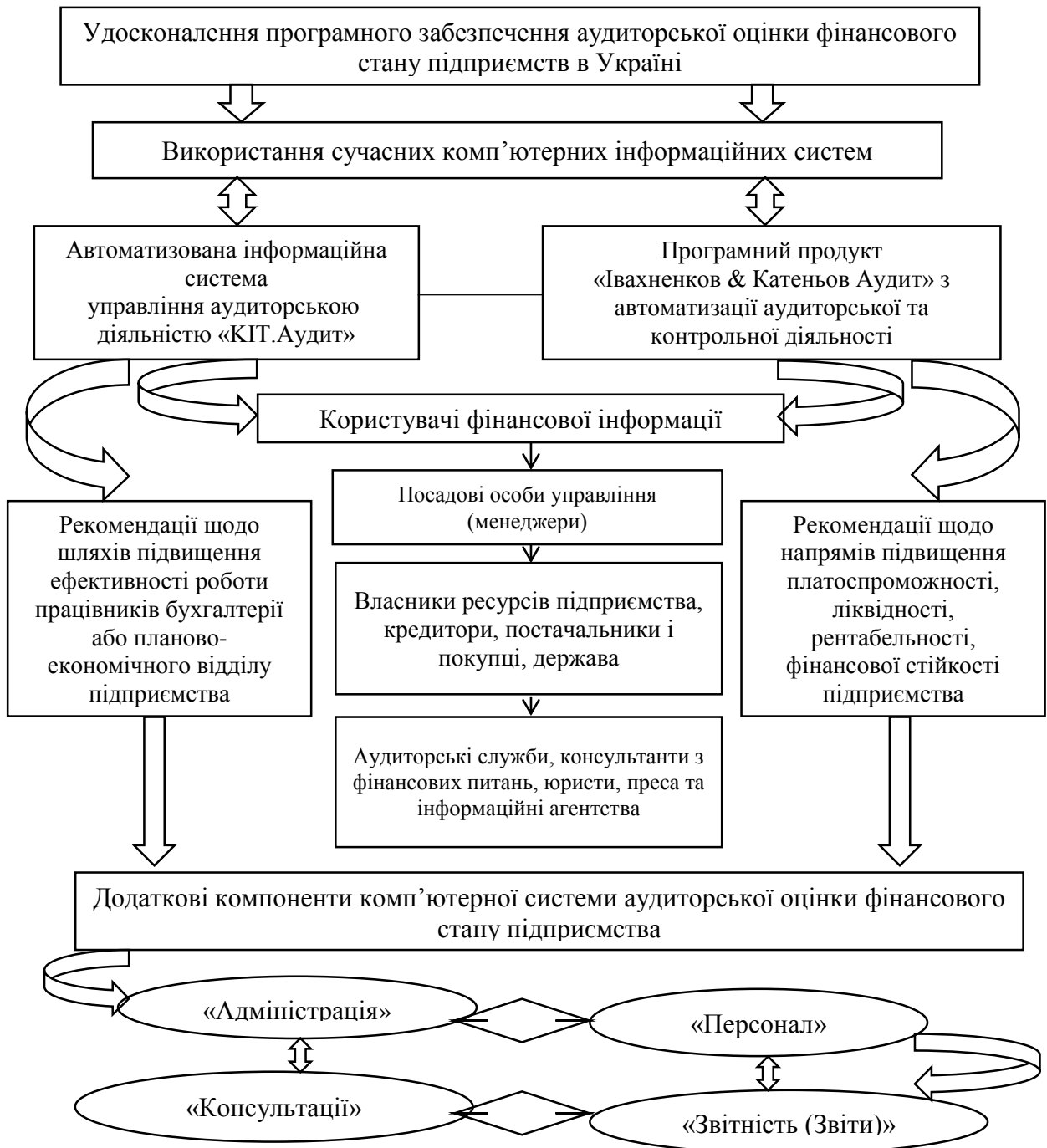

Рис. 1. Удосконалення програмного забезпечення аудиторської оцінки фінансового стану підприємств в Україні

Таким чином, результатом аудиторської оцінки фінансового стану підприємства є систематизація і групування аудиторських висновків щодо підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства. Згідно з цим, в Україні існують сучасні інформаційні комп'ютерні системи, серед яких автоматизована інформаційна система управління аудиторською діяльністю є «КІТ.Аудит» і програмний продукт

«Івахненко & Катеньов Аудит» з автоматизації аудиторської та контрольної діяльності. Для удосконалення програмного забезпечення аудиторської оцінки фінансового стану підприємств в Україні запропоновані додаткові компоненти комп'ютерної системи, що включають: компонент «Адміністрація», компонент «Персонал», компонент «Звітність (Звіти)», компонент «Консультації», які дозволять забезпечити фінансову стабільність та інноваційну привабливість підприємства на сучасному ринку.

Література:

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 грудня 2017 р. № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> (дата звернення: 23.05.2019).

2. Беззубець Л. Л. Шляхи та умови розвитку автоматизованого аудиту в Україні. *Економічний вісник університету*. 2015. № 24/1. С. 23-27.

Гевлич Т.І.,

Гевлич І.Г.,

кандидат технічних наук, доцент,

Донбаська національна академія будівництва і архітектури

ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ: ЕКОНОМІКА ТА ЕКОЛОГІЯ

Україна на сьогодні є енергодефіцитною та енергоємною країною, для якої стратегія енергозбереження, зокрема, зменшення використання природного газу є актуальним економічним завданням.

Напрями розвитку енергозбереження в Україні розглядалися у роботах таких дослідників, як С. Ткаченко, Л. Боднар, М. Мельничук, В. Дубровін [1-2], але аналіз екологічного ефекту переходу з газу на тверде паливо залишився поза межами розгляду, що робить дане дослідження актуальним.

Метою дослідження є ідентифікація економічних та екологічних проблем, пов'язаних із реалізацією такого заходу енергозбереження, як перехід опалювальних пристроїв з газу на тверде паливо.

За останні роки держава втілює у життя заходи щодо мотивування населення та суб'єктів господарювання до переходу із споживання газу до твердого палива. Зокрема, це зменшення лімітів газу для підприємств теплокомуненерго, бюджетної сфери та населення, значне підвищення тарифів за споживання природного газу для населення, кредитування населення для встановлення твердопаливних котлів, фінансування заходів модернізації теплогенеруючого обладнання у сфері тепlopостачання. З жовтня 2014 р. для населення та ОСББ діє розроблена Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України та запроваджена Урядова програма «теплих кредитів», якою передбачено відшкодування з державного бюджету 20% суми кредиту (але не більше 12 тис. грн.) на придбання негазових/неелектричних котлів для фізичних осіб; 35% суми кредиту (але не більше 14 тис. грн..) на придбання енергоефективного обладнання/матеріалів для фізичних осіб-власників приватних будинків; 40% суми кредиту (але не більше 14 тис. грн. в розрахунку на одну квартиру) для ОСББ/ЖБК, як юридичних осіб, для загальнобудинкових заходів [3].

Але розгляд екологічних аспектів заміни використання природного газу твердим паливом показує наявність серйозних проблем. За дослідженням С. Парасочки та В. Хрящевського [4] потреба у вуглеці при використанні твердого біопалива в 1,5-2 рази вище, ніж при використанні газу, відповідно в 1,5-2 рази збільшується утворення вуглекислого газу, крім того, з'являються значні об'єми нехарактерного для газового палива оксиду вуглецю та сажа (тверді частки) через відносну складність організації оптимальних процесів спалювання та необхідність якісної підготовки біопалива. Біопалива, що містять у своєму складі сірку, є причиною викидів

в оточуюче середовище діоксиду сірки, яка відсутня у викидах продуктів згорання газу. Згідно даних інструментальних спостережень, концентрація оксидів азоту у продуктах згорання твердого біопалива значно вища, ніж у продуктах згорання газу. Виконані дослідниками інструментальні виміри, доповнені даними Звіту «Виробництво теплової енергії із біомаси» щодо концентрації забруднюючих речовин у викидах продуктів згорання [5], дозволили зробити висновок, що заміщення газу твердим біопаливом супроводжується збільшенням навантаження на оточуюче середовище за категоріями зміни клімату і підвищення токсичності середовища для людини.

Крім того, слід звернути увагу на контроль за викидами забруднюючих речовин. Статистичні спостереження в Україні ведуться за викидами стаціонарними та пересувними джерелами (автомобільний, залізничний, авіаційний, водний транспорт та виробнича техніка) і не враховують приватних домогосподарств. Відсутність подібного моніторингу не дозволить вчасно ідентифікувати проблему. А з урахуванням значної вартості процедура відмови від твердопаливних котлів в межах домогосподарств є маловірогідною.

При збереженні існуючої тенденції Україна через декілька років буде мати переважну більшість твердопаливних теплогенераторів у домогосподарствах та бюджетному секторі, тому відсутність моніторингу за забрудненнями з таких джерел є досить серйозною загрозою екології України [6].

В рамках ідентифікованої проблеми пропонується використання методики чисельного моделювання для прогнозування розсіювання забруднень, апробованої в умовах використання теплогенераторів малої потужності в межах багатоповерхової житлової забудови [7].

За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Перехід від використання природного газу на тверде паливо може викликати серйозні екологічні проблеми.

2. З причини високої вартості переходу повернення від твердопаливних котлів на котли із використанням природного газу є нездійсненим для більшості домогосподарств.

3. Відсутність моніторингу викидів забруднюючих речовин, що здійснюються домогосподарствами, може не дозволити своєчасну ідентифікацію екологічних проблем.

4. Використання чисельного моделювання розсіювання забруднень дозволяє здійснювати його прогнозування в межах приватних домогосподарств, автономних поквартирних систем опалення, дахових, вбудованих та прибудованих котелень малої потужності, щодо яких відсутні статистичні спостереження.

Дослідження економічного й екологічного ефекту енергозберігаючих заходів в Україні буде напрямом подальшої роботи.

Література:

1. Ткаченко С. Й., Боднар Л. А. Екологічні аспекти виробництва енергії . Вінниця: ВНТУ, 2014. 80 с.

2. Мельничук М., Дубровін В. Зелена енергія в Україні. *Агросектор*. 2007. № 2. С. 12–13.

3. Державна підтримка енергозбереження. URL: <http://saee.gov.ua/uk/consumers/derzh-pidtrymka-energozabespechenya>.

4. Парасочка С., Хрящевський В. Екологічні аспекти використання твердого біопалива для потреб тепlopостачання. URL: <http://tecom.com.ua/ekologichni-aspekti-vikoristannya-tverdogo-biopaliva-dlya-potreb-teplopostchannya-2.html>.

5. Звіт по технічних та екологічних аспектах пілотного проекту з використання біомаси (соломи) для пілотної біокотельні. URL:

<http://myrgorod.pl.ua/files/images/Madem/4.pdf>.

6. Гевлич І. Г., Гевлич Л. Л. Екологічні аспекти економічного ефекту реалізації енергозберігаючих заходів в сучасній Україні. *Економіка і організація управління*. 2016. № 1 (21). С. 61-67.

7. Гевлич И. Г., Копычко О. Н. Численное моделирование рассеивания загрязнений в приземном слое многоэтажной застройки. *Современное промышленное и гражданское строительство*. 2011. № 1. С. 59-64.

*Гомонко О.О.,
Тарасенко О.В.,
кандидат економічних наук,
Донецький державний університет управління*

СВІТОВА ПРОДОВОЛЬЧА ПРОБЛЕМА

Світова продовольча проблема полягає в тому, що людство до теперішнього часу не здатні забезпечити себе життєво важливими продуктами харчування. Дана проблема виступає в практиці як проблема абсолютної нестачі продовольства (недоїдання і голоду) в найменш розвинених країнах, а також незбалансованість харчування в розвинених.

У всьому світі на смітнику виявляється близько 1,5 мільярда тон харчових продуктів щорічно, відзначають в Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (FAO). Кількість продуктів, що викидаються на душу населення в Європі складає 95 кілограмів на рік, а в Північній Америці - 115 кілограмів. Втрати є і в бідних країнах, але вони куди скромніші - в Африці на південь від Сахари і в Південно-Східній Азії - всього 6-11 кілограмів.

Що сказати про голодуючих людей так це те, що після неухильного зниження протягом більше десяти років, глобальний голод знову почав зростати, і починаючи з 2016 року торкнувся 815 мільйонів чоловік або 11

відсотків населення світу, про це йдеться в щорічній доповіді Організації Об'єднаних Націй по світовій продовольчій безпеці і харчування [1].

Вивчення продовольчої проблеми лежить на кордоні кількох економічних концепцій[2]:

1) По-перше, це теорія граничної корисності, оскільки рівень виробництва продовольства залежить від ресурсів, які є кінцевими (земля і вода), і вартість продуктів харчування зростає внаслідок обмеженості доступу до даних ресурсів.

2) По-друге, глобальна продовольча проблема вивчається в рамках численних теорій міжнародної торгівлі, оскільки до цих пір ведуться суперечки про те, що лежить в корені проблеми: абсолютний брак продуктів харчування в світі або ж їх неправильний розподіл, внаслідок якого частина країн голодує, а інша частина - щодня відправляє надлишки продовольства в сміттєві відра.

3) По-третє, продовольча проблема є однією з основоположних складових теорії сталого розвитку. Таким чином, ми стикаємося з великою різноманітністю навчань, так чи інакше зачіпають світовий ринок продовольства і його провали, але при цьому не можемо констатувати наявності єдиної концепції, що дозволяє чітко сформулювати як саме визначення глобальної продовольчої проблеми, так і шляхи її вирішення.

Рішення даної проблеми вирішити можливо, і швидше за все воно залежить багато в чому від ефективного використання природних ресурсів, науково-технічного прогресу в сфері сільського господарства і від рівня державної підтримки. За короткий період вирішити цю проблему практично неможливо, людство не в силах змінити навіть таку здавалося б просте завдання - навчити раціонально використовувати продукти харчування, перш за все сам народ звик до такого формату життя, що є дуже сумно.

У підсумку можна сказати, що займатися вивченням даної проблемою і знаходженням шляхів її вирішення - необхідно негайно, так як це може

привести до плачевних наслідків, таких як: зниження рівня розвитку в країнах, конфлікти з боку населення у вигляді протестів і бойкотів по відношенню влади держав, підвищення рівня злочинності, зниження працездатності, а так само культурного розвитку країн і підвищення смертності населення, а це сказано лише малість потенційних проблем.

Література:

1. Глобальный голод продолжает расти, говорится в новом докладе ООН.

Світова організація охорони здоров'я веб-сайт
URL:<https://www.who.int/ru/news-room/detail/11-09-2018-global-hunger-continues-to-rise---new-un-report-says>

2. Мировой голод снова на подъеме под воздействием конфликтов и последствий изменения климата. Світова організація охорони здоров'я веб-сайт URL:<https://www.who.int/ru/news-room/detail/15-09-2017-world-hunger-again-on-the-rise-driven-by-conflict-and-climate-change-new-un-report-says>

Гришко С.В.,

*директор департаменту контролю та
організації діяльності виконавчого
комітету Маріупольської міської ради,*

Григор'єва В.В.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
Донецький державний університет управління*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗБУДОВИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Процес глобалізації потребує динамічного формування інтегрованого економічного простору, який побудований на гармонізації взаємозв'язків не тільки на міждержавному рівні, а саме на регіональному – перетворюючи окремі території на провідних учасників світового ринку. Передумовою долучення України до світових процесів повинно передувати програмне забезпечення з урахування відповідних досліджень та вивчення досвіду інших країн з означеної проблематики. Так як саме стратегічне планування визначається як «формалізований процес постановки стратегічних цілей і розробки багатоваріантного стратегічного плану їх досягнення на основі обраної стратегії», який на державному рівня потребує чіткої правової регламентації. [1]

Забезпечення розбудови конкурентоспроможної економіки постало від самого початку проголошення незалежності нашої держави. Задля термінового вирішення першочергових завдань розвитку новоствореної держави головною стратегічною ціллю було проголошено створення розвинутого індустріального споживчого сектора економіки шляхом перебудови народного господарства з дотриманням «принципів спадкоємності», «а також міжнародних, зовнішньоекономічних зв'язків,

взаємовідносин з республіками, що входили до складу колишнього СРСР» [2]

Важливим у стратегічному планування кроком здійснення моніторингу, оцінки отриманих результатів, для подальшого вироблення рішень, стала доповідь у 1994 році Президента України «Про основні засади економічної та соціальної політики. Шляхом радикальних економічних реформ», у якій було зроблено акцент на правильність обраного курсу розбудови «сучасної, заснованої на ринкових засадах відкритої національної економіки». [3]

Економічні перетворення – це тривалий і складний процес для будь-якої держави, на перебіг якого впливають історичні та національні чинники, особливості національних правових систем тощо. Тому важливим кроком у цьому напрямку стало прийняття закону «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» яким було визначено систему прогнозних і програмних документів економічного розвитку на державному рівні та окремих адміністративно-територіальних одиниць як складової частини загальної системи державного регулювання економічного розвитку держави. [4]

Щодо необхідності стратегічного планування у сфері економіки зазначається у Господарському кодексі України (2003 рік), а саме «здійснення державою економічної стратегії і тактики у сфері господарювання спрямовується на створення економічних, організаційних та правових умов, за яких суб'єкти господарювання враховують у своїй діяльності показники прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку» (ст. 11).

Наступним кроком систематизації програмного забезпечення, зокрема й в економіці стало прийняття закону «Про державні цільові програми», що був спрямований на визначення правових засад розробки, затвердження та виконання державних цільових програм як комплексу

взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави та розраховані на довгостроковий період виконання. [5]

Важливим етапом приєднання до європейських стандартів стало затвердження «Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу». Значною складовою інтеграційних процесів було визнання та впровадження регіональної інтеграції, основою якою є Угоди про партнерство та співробітництво, Європейська Хартія місцевого самоврядування, Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями та інші відповідні правові акти Європейського Союзу та Ради Європи. Задля реалізації політики регіональної інтеграції, метою якої визначалося встановлення і поглиблення прямих контактів між окремими регіонами України та державами передбачалося поступове перенесення основної ваги інтеграційного процесу з центральних органів виконавчої влади на регіони, до органів місцевого самоврядування, територіальних громад. [6]

На реалізацію політики регіональної інтеграції була схвалена «Концепція державної регіональної політики», якою зазначено, що це можливе за допомогою державного стратегічного регіонального планування, «яке б дозволяло точніше та обґрунтованіше визначати основні довгострокові та поточні пріоритети регіонального розвитку на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях» [7]

Основою реалізації політики регіонального розвитку згідно зі Стратегією регіонального розвитку на період до 2015 рока, є взаємозв'язані довготермінові стратегії, плани та програми розвитку як на державному, так і на регіональному рівнях, розроблених у відповідності принципів Регіональної політики ЄС. [8]

Сучасний етап державотворення в Україні характеризується реалізацією адміністративної реформи, головною складовою якої є реформа

місцевого самоврядування (децентралізація), старт якої було покладено прийняттям Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади та Плану заходів її реалізації. [9, 10, 11]

Важливим кроками нормативно-правового забезпечення задля вирішення поставлених задач, було прийняття законів: «Про засади державної регіональної політики», «Про співробітництво територіальних громад», «Про добровільне об'єднання територіальних громад».

Гарантією успішної реалізації економічної політики на державному та регіональному рівнях урядом був запропонований алгоритм розроблення дієвих регіональних стратегій, а головне досягнення їх результативності за допомогою чіткого механізму проведення моніторингу та оцінки. [12, 13, 14]

Підсумовуючи, можна зазначити що на сучасному етапі стратегічне планування на державному та регіональному рівнях є дієвим інструментом публічного управління на шляху створення регіональних конкурентних переваг, що безперечно сприяє підвищенню рівня конкурентоспроможності національної економіки.

Література:

1. Свистович М. Б. Сутність та основні поняття стратегічного планування / М. Б. Свистович // Державне управління: теорія та практика. 2013. № 2. С. 37-43. - URL.: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2013_2_6.

2. Основних напрямів економічної політики України в умовах незалежності Постанова ВРУ URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1698%D0%B0-12>

3. Доповідь Президента України «Про основні засади економічної та соціальної політики. Шляхом радикальних економічних реформ» Верховна Рада України; Постанова, Доповідь від 19.10.1994 № 216/94-ВР URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/216/94-%D0%B2%D1%80>

4. [Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України.](#) Верховна Рада України; Закон від 23.03.2000 № 1602-III URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>
5. [Про державні цільові програми.](#) Верховна Рада України; Закон від 18.03.2004 № 1621-IV URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>
6. [Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу](#) Президент України; Указ, Стратегія від 11.06.1998 № 615/98// URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/615/98>
7. [Про Концепцію державної регіональної політики](#) Президент України; Указ, Концепція від 25.05.2001 № 341/2001// URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>
8. [Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року](#) Кабінет Міністрів України; Постанова, Стратегія від 21.07.2006 № 1001// URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF>
9. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Кабінет Міністрів України; Розпорядження, Концепція від 01.04.2014 № 333-р // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>
10. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні Кабінет Міністрів України; Розпорядження, План, Заходи від 18.06.2014 № 591-р // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/591-2014-%D1%80>
11. План заходів щодо реалізації [Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні](#)

Кабінет Міністрів України; Розпорядження, від 22.09.2016 № 688-р// URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/688-2016-%D1%80>

12. [Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року](#) Кабінет Міністрів України; Постанова, Стратегія, Перелік від 06.08.2014 № 385 // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>

13. Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів Кабінет Міністрів України; Постанова, від 11.11.2015 № 932 // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-%D0%BF>

14. Деякі питання удосконалення системи моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики Кабінет Міністрів України; Постанова, від 20 грудня 2017 р. № 1029 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/1029-2017-%D0%BF>

*Гусейнов В.,
Тарасенко О.В.,
кандидат економічних наук,
Донецький державний університет управління*

ГЛОБАЛЬНА ПРОДОВОЛЬЧА КРИЗА

Усвідомлення такого, що ресурси Землі обмежені люди прийшли ще в XVIII столітті. Англійський священик і аналітик з економіки Томас Роберт Мальтус у своїй праці "Досвід про доконтинуальні закони народонаселення", прийшов до висновку підсумку, що розрив між потребами співвітчизників в їжі і здатністю землі їх задовольнити постійно зростає. Великобританію від голоду в XIX столітті врятувала великомасштабна еміграція населення, аграрна революція і індустріальний переворот. В

ефекті в результаті населення з 1815 по 1914 роки збільшилося в 4 рази, а національний продукт збільшився в 14 разів. А Ірландія втратила майже чотири п'ятих свого населення [1].

У ХХ столітті ще раз стали актуальні похмури передбачення Мальтуса. Зростання кількості громадян, що живуть, особливо в країнах, що розвиваються став набагато випереджати прихід із зростанням продукції сільського господарства. З кінця 50-х років досягнення в районі генетики і селекції призвели до помітного підйому врожайності. Були виведені за новизною свіжі сорти зернових культур, які величезну частину продуктивних запасів біосинтезу використовували на освітнє виховання зерна, а не бадилля. Більш повно стали застосовуватися можливості добрив.

Несприятливі кліматичні умови кінця 80-х років призвели до того, що приріст виробництва зернових складав 1%, а населення – 1,7 %. Виникла реальна загроза голоду в країнах, що розвиваються. Найбіднішими стали два регіони: Південна Азія і Африка на південь від пустелі Сахара. За оцінками експертів ООН в даний час на планеті голодує більше 500 млн.чоловік [2].

Але голод як нестача їжі – лише верхівка айберга світової продовольчої проблеми. Як наголошується в Декларації Міжнародної неурядової організації по боротьбі з голодом (Декларація Белладжіо), продовольча ситуація в світі до кінця 90-х років характеризувалася наступними показниками:

- мільярд людей на землі не володіють грошовими коштами для придбання продовольства, що забезпечує нормальну працездатність;
- половина з них занадто бідні для того, щоб підтримувати навіть мінімальну активність;
- один новонароджений з 6 важить менше, ніж необхідно для нормального розвитку;
- кожна третя дитина не набирає нормальної ваги до 5 років;

- сотні млн. людей страждають від анемії, базедової хвороби, асиметрії зору через споживання їжі, що не містить необхідної кількості заліза, йоду і вітаміну А.

Можливості сільгоспвиробництва сьогодні обмежують три фактори:

- дефіцит придатної для цього землі (сьогодні для землеробства є тільки 11% суші, з яких тільки 3% високопродуктивні, і для тваринництва – 6%).

- існують природні обмеження біологічної продуктивності, і все, що могло б збільшити цю продуктивність, вже використано;

- основна проблема породжується станом ґрунтів, їх ерозією. Стан багатьох земель такий, що їх відновлення економічно не рентабельно.

Резерви в землеробстві є. У Західній Європі і США щоб не збивати високі ціни на зерно на світовому ринку, у нас не обробляють мільйони гектарів пашні. І це в той час, коли в бідних державах немає грошей, щоб заплатити за їжу. Багаті країни воліють віддавати, а не продавати зерно бідним країнам, що збільшує залежність останніх від перших. Але в будь-якому разі країни-донори не можуть залишитися осторонь від проблеми, тому що тоді мільйони голодуючих хлинуть через кордони. І зупинити їх просто не вдасться [1].

Великі в світі втрати при сільгоспвиробництві. Їх масштаби в США такі, що вистачило б нагодувати таку за величиною країну як Україна.

Перед країнами, що розвиваються стоїть завдання підвищення продуктивності сільгоспвиробництва. Там погано використовують добрива, низька продуктивність праці, тому що низька механізація праці. Але якщо перевести Сільське господарство на індустріально розвинений рівень, то виникне багато інших проблем в цих країнах. Як не дивно, врожайність з ділянки землі тут вище. тому що використовується в основному ручна праця, при якому ґрунту менше схильні до ерозії [1].

В даний час активно використовується біотехнологія – використання живих організмів і життєвих процесів для виробництва або видозміни продуктів, для поліпшення сортів рослин і порід тварин. Найближчим часом планується застосування біоконсервации сонячної енергії, зміна фотосинтезуючих властивостей рослин, застосування бактеріальних стимуляторів росту, створення рослин, пристосованих до дозрівання в екстремальних умовах і. т. д.

Але, біотехнології представляють велику небезпеку і тому, що вони сприяють генетичному одноманітності, а це, як відомо, знижує стійкість і виживання систем.

Біотехнологіями сьогодні займаються в основному 7 компаній. Кожна тримає свої відкриття в секреті, продає свої розробки країнам, що розвиваються за величезні гроші, яких там отже немає. Все це породжує міжнародну напруженість.

Вже зараз біотехнології породжують біологічний імперіалізм. Корпорації вивозять генетичне сировину з країн за малі гроші, а продають назад продукцію дуже дорого.

Виходячи з вищесказаного про проблеми, породжувані біотехнологіями, очевидно, що міжнародному співтовариству ще належить виробити чітку політику, регулює діяльність біотехнологічних компаній. Вже сьогодні людство має необхідним науково-практичним і технічним потенціалом, щоб подолати голод. Біда тільки в тому, що всі можливості використовуються не для вирішення проблеми, а для наживи одних людей за рахунок інших. Глибоко егоїстичні цілі окремих держав заважають врегулюванню проблеми[3].

Сьогодні виділяють наступні напрямки світової продовольчої політики:

- на глобальному рівні: формування світових продовольчих запасів, визначення системи міжнародної продовольчої допомоги, вироблення

справедливих міжнародних правил торгівлі продовольством, скорочення чисельності голодуючого населення через прискорений економічний розвиток таких країн.

- на державному рівні: забезпечення національної продовольчої безпеки, досягнення самозабезпеченості основними видами продовольства, створення їх запасів (особливо зерна), стабілізація механізму зовнішньої торгівлі, державна захист найбідніших верств населення

- на регіональному рівні: розподіл світового виробництва продовольства, вивчення його запасів, вибір джерел товарних продовольчих потоків, розробка ефективних схем розподілу продовольства у разі стихійних лих.

Описані проблеми і результати роботи по них, на жаль, не є загальновідомими фактами. Вони досі при всій їх гостроті не отримують висвітлення в ЗМІ, а без цього важко розраховувати на те, що інформоване належним чином населення і його громадська думка стане істотним фактором вирішення продовольчих проблем. Як бачимо, продовольча криза-це проблема комплексна, і її політичний аспект чи не головний в ієрархії питань, пов'язаних з кризою.

Література:

1. Тураев В.А. Глобальные проблемы современности. М.: Логос, 2001. – 191 с.
2. Василенко И.А. Политическая глобалистика. М.: Логос, 2000. - 360 с.
3. Вернадский, В.И. Биосфера и ноосфера / В.И. Вернадский. – М.: Айрис-пресс, Рольф, 2002. - С. 16.

*Демешко А.М.,
Тарасенко О.В.,
кандидат економічних наук,
Донецький державний університет управління*

ПРОБЛЕМА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

Актуальною проблемою на сьогоднішній день є проблема з працевлаштуванням сучасної молоді в Україні. І з кожним роком, вона стає все більше. Справа в тому, що студенти які здобули освіту, яких стає більше з кожним роком, стикаються з проблемою безробіття. Проблема пов'язана з нестачею вакансій для певних спеціальностей, або ж, за словами роботодавців, нестачею досвіду. Так само не маловажною проблемою є низька заробітна плата, оскільки запропонована роботодавцем оплата не відповідає середньому рівню життя в певному місті. Актуальність проблеми розкривається в тому факті, що молодь - це основа майбутнього країни і вона змушена їхати закордон у пошуках високооплачуваної роботи.

Метою розкриття проблеми є вивчення причин безробіття сучасної молоді України, зрозуміти її наслідки і знайти рішення.

Як вже говорилося вище, проблема пов'язана з низькою заробітною платою, нестачею вакансій для певних спеціальностей, або з нестачею досвіду у молоді. Розглядаючи статистику безробітного населення (за методологією МОП) за причинами не зайнятості, то можна побачити, що на 2018 рік рівень непрацевлаштованих після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів становить 9,5% з 1578,6 тис. осіб безробітного населення у віці від 15 до 70 років. Так як ці показники в 2011 році були рівні 9,2% з 1661,9 тис. осіб безробітного населення у віці від 15 до 70 років., можна помітити, що дані не сильно змінилися за останні кілька років[1]. Якщо заглиблюватися в причини, то можна зрозуміти, що на це впливає вид

діяльності необхідної професії, так як молодь рідко прагне потрапити на заводи, шахти, різного виду будівництво, сільське господарство тощо. В останні роки абітурієнти прагнуть вступити на професії такі як економісти, юристи, програмісти тощо. Через велику кількість подібних спеціальностей, в промислових містах залишається мало спеціалізованих кадрів. І в результаті, ці абітурієнти в майбутньому залишаються в постійному пошуку високооплачуваної роботи. Це пов'язано з тим, що в школах майже не проводять профорієнтацію і більшість випускників обирають свою професію не усвідомлюють. У вищих і середніх закладах не передбачено працевлаштування своїх випускників для отримання досвіду в своїй спеціальності. У підсумку ми отримуємо велику кількість фахівців різних професій, які не мають досвіду, який вимагає роботодавець. Тому молодь після отримання диплома про закінчення навчального закладу влаштовуються не по спеціальності, для того, щоб набрати будь-якої досвід роботи або просто, щоб мати будь-якої заробіток. Як правило, молодь довго не затримується на подібних робочих місцях і знову стає до лав безробітних.

Велика кількість непрацевлаштованих призводить до зменшення ВВП і зниження рівня життя населення. Так само, дана проблема впливає не тільки на економічні чинники, а й соціальні. А точніше, підвищення злочинності та до зменшення кваліфікації, людина починає миритися зі своїм становищем і далі йому складніше знайти роботи і приступити до неї. З подібною проблемою стикаються і деякі країни ЄС, так як люди не хочуть шукати робочі місця і живуть за рахунок допомоги по безробіттю. Отже, проблема непрацевлаштування поширюється не тільки на Україну, а й на інші розвинені країни.

В кінці, можна зробити висновки з вищесказаного про те, як вирішити проблему з працевлаштування молоді в Україні. Наприклад такі варіанти, як:

1. Проводити профорієнтацію на рівні школи, для ознайомлення учнів з актуальними на сьогоднішній день та в майбутньому професіями.
2. Надавати працевлаштування випускникам навчальних закладів.
3. Збільшити мінімальну заробітну плату.
4. Зацікавлювати молодь не їхати на заробітки за кордон.
5. Зацікавлювати і навчати в навчальних закладах актуальних фахівців для даного міста.

У підсумку, можна сказати, що якщо в Україні будуть надавати досить робочих місць для сучасної молоді, яка прагне до високої заробітної плати і успішної кар'єри в майбутньому, це може привести до зростання економічних факторів і поліпшення якості життя населення на рівні розвинених країн.

Література:

1. Щодо пріоритетів політики зниження безробіття в Україні. Національний інститут стратегічних досліджень веб-сайт URL: http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/1_Zapiska-bezrobittya-YAtsenko-22_12_18-9b518.pdf

*Коваль С. Л.,
кандидат економічних наук, доцент,
Сидор І.П.,
кандидат економічних наук, доцент,
Тернопільський національний економічний університет*

ОЦІНКА ВИТРАТ ДОМОГОСПОДАРСТВ НА ХАРЧУВАННЯ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Домогосподарства виступають важливими суб'єктами ринкових відносин національної економіки. Доходи, отримані членами домашнього господарства в процесі життєдіяльності, спрямовуються на задоволення різноманітних потреб.

Обсяг та структура витрат домогосподарств є важливими індикаторами рівня добробуту, тому дослідження їх структури та динаміки набуває особливого значення при розробці та реалізації державних програм, спрямованих на усунення диспропорцій, які стосуються життєвого рівня різних соціально-економічних груп населення.

Оцінка структури сукупних витрат вітчизняних домогосподарств дозволила виявити переважне витрачання коштів на задоволення фізіологічних потреб (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка структури сукупних витрат домогосподарств України у 2010–2017 рр., % [1]

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Сукупні витрати	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Споживчі витрати	89,9	90,1	90,8	90,2	91,6	92,9	93,2	92,9
продукти харчування та безалкогольні напої	51,6	51,3	50,1	50,1	51,9	53,1	49,8	47,9
алкогольні напої, тютюнові вироби	3,4	3,4	3,5	3,5	3,4	3,3	2,9	3,1
непродовольчі товари та послуги	34,9	35,4	37,2	36,6	36,3	36,5	40,5	41,9
Неспоживчі витрати	10,1	9,9	9,2	9,8	8,4	7,1	6,8	7,1

У структурі сукупних витрат вітчизняних домогосподарств ліву частку (понад 90%) займають споживчі витрати, оскільки домогосподарства є основними споживачами товарів і послуг, які вироблено в економіці. Споживчі витрати пов'язані із придбанням продуктів харчування, алкогольних та тютюнових виробів, непродовольчих товарів, а також на оплату різноманітних послуг. Близько половини всіх витрат спрямовано на придбання продуктів харчування та безалкогольних напоїв (47,9–53,1%), причому у 2011–2017 рр. відмічено незначне зниження частки цієї групи витрат (табл. 1). При цьому слід зазначити, що доволі значні обсяги витрат населення України на продукти харчування супроводжується негативними якісними та кількісними змінами структури харчування. Так, через постійне

зростання вартості продовольчих товарів значна частина населення споживає продукти низької якості.

Моніторинг рівня достатності споживання продуктів харчування свідчить, що споживання основних продуктів харчування в Україні залишається нижчим раціональних норм, розрахованих Міністерством охорони здоров'я (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка споживання продуктів харчування домогосподарств України у 2010–2017 рр. [2; 3]

(на особу на рік, кг)

Показники	2010 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Раціональна норма (розрахунок МОЗ)	Рівень достатності 2017 р.,%
М'ясо та м'ясопродукти (у перерахунку на м'ясо; включаючи сало і субпродукти в натурі)	33	39	52	54	56	54	51	80	63,8
Молоко та молочні продукти	199	226	206	215	221	223	210	380	55,3
Яйця, шт.	166	238	290	307	309	310	280	290	96,6
Риба і рибпродукти	8,4	14,4	14,5	13,6	14,6	11,1	8,6	20	43,0
Цукор	37	38	37	38	37	36	36	38	94,7
Олія	9,4	13,5	14,8	13,0	13,3	13,1	12,3	13	94,6
Картопля	135	136	129	140	135	141	138	124	111,3
Овочі та баштанні продовольчі культури	102	120	144	163	163	163	161	161	100,0
Плоди, ягоди та виноград (без переробки на вино)	29	37	48	53	56	52	53	90	58,9
Хлібні продукти (хліб, макаронні вироби; борошно, крупи, бобові)	125	124	111	109	108	109	101	101	100,0

За даними Державної служби статистики України за 2010–2017 рр. збільшилося споживання продуктів харчування практично за всіма групами (виключенням стали хлібні продукти). Разом з тим, лише споживання картоплі, овочів, баштанних та хлібних продуктів відповідає раціональній нормі споживання, розрахованій Міністерством охорони здоров'я. Найбільше відхилення від нормативного значення спостерігається у споживанні риби і рибпродуктів – 8,6 кг у розрахунку на особу у 2017 р.

при нормі 20 кг (рівень достатності 43%), молока та молочних продуктів – 210 кг при нормі 380 кг (рівень достатності 55,3%), плодів, ягід та винограду – 53 кг при нормі 90 кг (рівень достатності 58,9%), а також по м'ясу та м'ясопродуктах – 51 кг при нормі 80 кг (63,8%).

Оцінка показників табл. 2 дозволяє зробити висновок, що значні обсяги витрат населення України на продукти харчування не забезпечують нормативні потреби раціонального споживання. Така ситуацію значною мірою зумовлена недостатнім рівнем доходів вітчизняних домогосподарств. Тому, для забезпечення повноцінного харчування українських громадян необхідно підвищити купівельну спроможність населення.

Для порівняння розглянемо частку витрат на харчування у зарубіжних країнах (рис. 1).

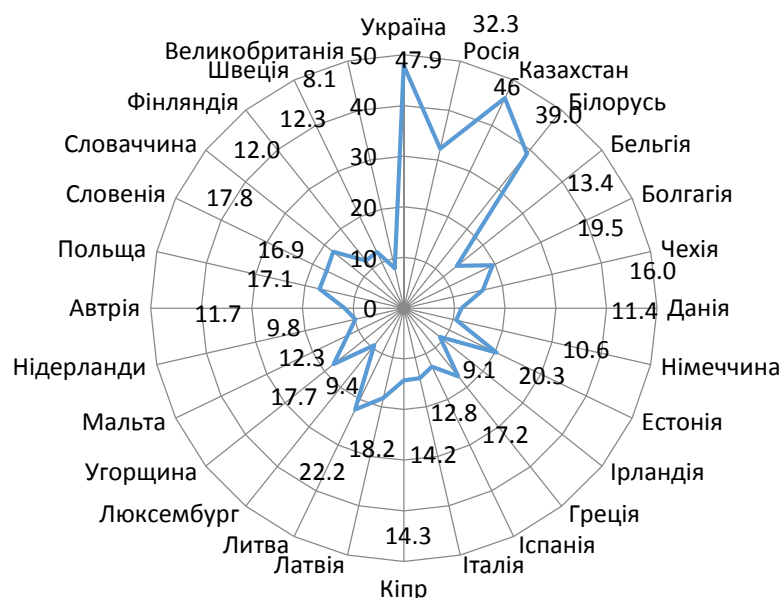

Рис. 1. Частка витрат на харчування в окремих країнах світу у 2017 р. [3]

У країнах із високим рівнем життя частка витрат на продукти харчування є низькою і дорівнює близько 10–15% від сукупних доходів родин. Європейці витрачають на харчування від 8,1% до 22,2%, при цьому жителі Великобританії, Ірландії та Нідерландів витрачали на їжу найменше (8,1%, 9,1% та 9,7% відповідно), найвищий рівень показника характерний для країн Балтії (Литва – 23,3%, Латвія – 18,4,4%) (рис. 1). Витрати на

продукти харчування домогосподарств країн колишнього Радянського Союзу є значно вищими порівняно із європейськими країнами: Росія – 32,3%, Білорусь – 39%, Казахстан – 46%. Як бачимо, частка витрат українців на продукти харчування є найбільшою.

Оцінка витрат вітчизняних домогосподарств свідчить, що їх характерною рисою є переважання витрат на придбання продуктів харчування. Така структура витрат домогосподарств України зумовлена низьким рівнем доходів та необхідністю задоволення першочергових потреб пов'язаних із життєдіяльністю людини.

Література:

1. Структура сукупних витрат домогосподарств. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/gdvdg_rik/dvdg_u/str_vut2010_u.htm
2. Споживання продуктів харчування. Статистичний щорічник України за 2017 рік / Держ. служба статистики України. За ред. І.Є. Вернера. Київ, 2018. 540 с. С. 103
3. Продовольча безпека в Україні у 2017 році. огляд основних індикаторів. URL: <http://edclub.com.ua/analityka/prodovolcha-bezpeka-v-ukrayini-u-2017-roci-oglyad-osnovnyh-indykatoriv>.

*Корнілова О.В. ,
кандидат економічних наук, доцент,
Донецький державний університет управління*

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Ризики притаманні всім сферам людської діяльності. З точки зору банку ризик – це потенційна можливість недоотримання доходів або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливого впливу зовнішніх або внутрішніх факторів. Такі збитки можуть бути

прямими (втрата доходів або капіталу) чи непрямими (накладення обмежень на здатність банку досягати своїх бізнес-цілей)[1].

Національний банк України здійснює нагляд банків і саме на ризику зосереджується оцінка діяльності банків. Всі ризики банківської діяльності поділяються на :

- зовнішні банківські ризики (ризик країни, валютний і ризик зміни процентної ставки ризик, ринковий ризик);
- внутрішні ризики (ліквідності, операційний, ризик репутації, юридичний, стратегічний) (рис.1).

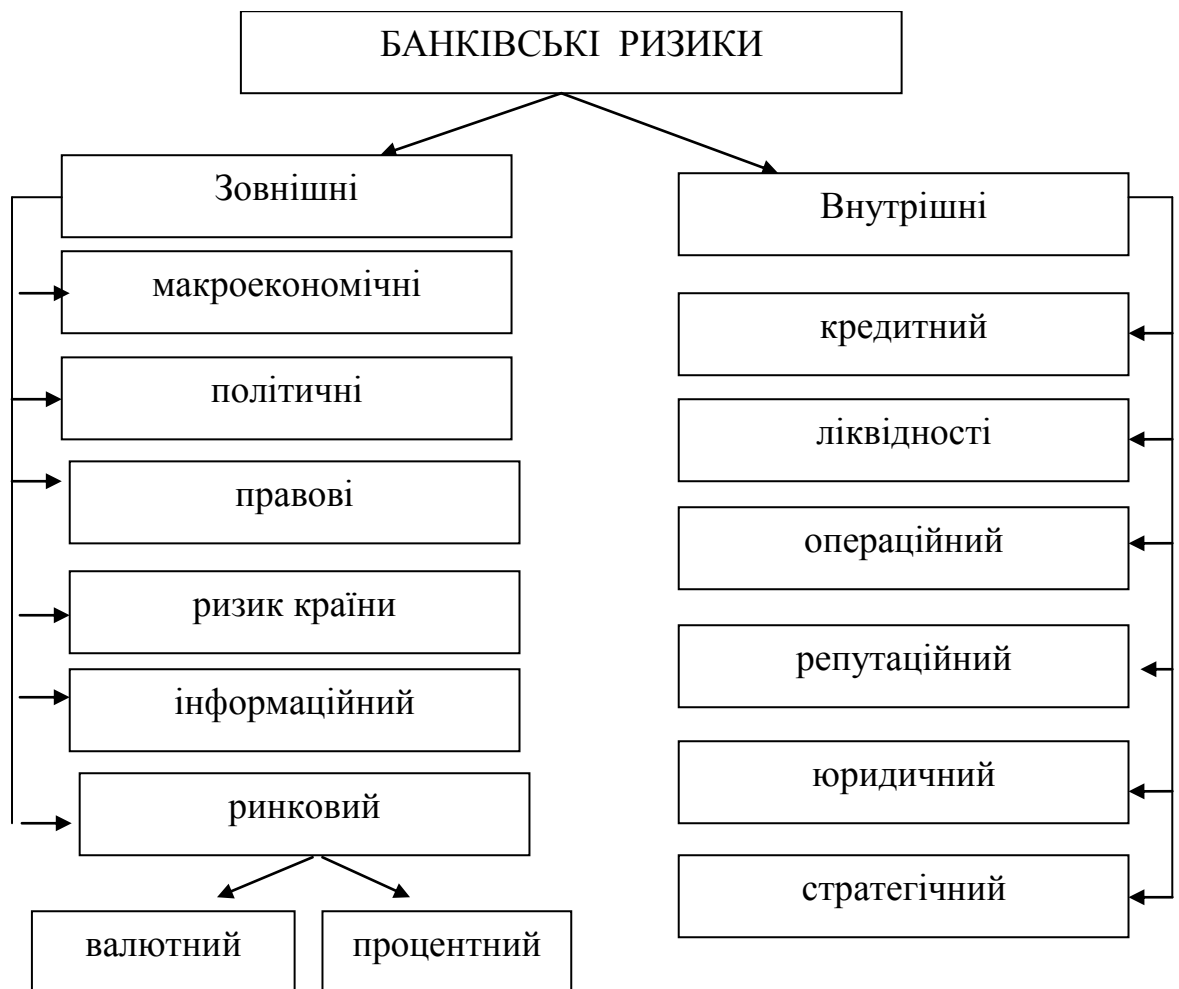

Рис.1. Класифікація банківських ризиків

Кредитний ризик - це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе

зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком виконати взяті на себе зобов'язання.

Під час оцінки кредитного ризику доцільно розрізняти індивідуальний та портфельний кредитний ризик. Джерелом індивідуального кредитного ризику є окремий, конкретний контрагент банку - позичальник, боржник. Оцінка індивідуального кредитного ризику передбачає оцінку кредитоспроможності такого окремого контрагента.

Портфельний кредитний ризик виявляється у зменшенні вартості активів банку (іншій, аніж унаслідок зміни ринкової процентної ставки). Джерелом портфельного кредитного ризику є сукупна заборгованість банку за операціями, яким притаманний кредитний ризик, - кредитний портфель, портфель цінних паперів, портфель дебіторської заборгованості тощо. Оцінка портфельного кредитного ризику передбачає оцінку концентрації та диверсифікації активів банку.

Ризик ліквідності визначається як наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність банку виконати свої зобов'язання в належні строки, не зазнавши при цьому неприйнятних втрат. Ризик ліквідності виникає через нездатність управляти незапланованими відтоками коштів, змінами джерел фінансування.

Ринковий ризик - це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через несприятливі коливання вартості цінних паперів та товарів і курсів іноземних валют за тими інструментами, які є в торговельному портфелі.

Процентний (ризик зміни процентної ставки) - це наявний або потенційний ризик для надходжень або капіталу, який виникає внаслідок несприятливих змін процентних ставок. Цей ризик впливає як на прибутковність банку, так і на економічну вартість його активів, зобов'язань та позабалансових інструментів.

Валютний ризик має такі різновиди: ризик трансакції; ризик перерахунку з однієї валюти в іншу (трансляційний ризик); економічний валютний ризик.

Операційний ризик - це потенційний ризик для існування банку, що виникає через недоліки корпоративного управління, системи внутрішнього контролю або неадекватність інформаційних технологій і процесів оброблення інформації з точки зору керованості, універсальності, надійності, контрольованості і безперервності роботи.

Юридичний ризик - це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через порушення або недотримання банком вимог законів, нормативно-правових актів, угод, прийнятої практики або етичних норм, а також через можливість двозначного їх тлумачення. Банківські установи наражаються на юридичний ризик через те, що мають відносини з великою кількістю зацікавлених сторін, наприклад, клієнтами, контрагентами, посередниками тощо, органами нагляду, податковими та іншими уповноваженими органами. Юридичний ризик може призвести до сплати штрафних санкцій та адміністративних стягнень, необхідності відшкодування збитків, погіршення репутації, погіршення позицій банку на ринку, звуження можливостей для розвитку і зменшення можливостей правового забезпечення виконання угод.

Стратегічний ризик - це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неправильні управлінські рішення, неналежну реалізацію рішень і неадекватне реагування на зміни в бізнес-середовищі [3].

Оцінку ризиків банку визначають за сукупним ризиком. Ймовірна зміна сукупного ризику визначається протягом 12 місяців.

Кількість ризику і якість управління ризиком мають оцінюватися як незалежні показники. Тому, визначаючи рейтинги окремих факторів

оцінки за системою оцінки ризиків, необхідно пам'ятати, що якою б високою або низькою не була якість управління ризиком, вона не повинна впливати на оцінку кількості ризику. Крім того, значний розмір капіталу або високі показники фінансової діяльності не повинні розглядатися як пом'якшувальні фактори для неадекватної системи управління ризиками. Решта ризиків - стратегічний ризик, ризик репутації та юридичний ризик - впливають на капітал і надходження банку, але їх важко точно виміряти кількісно [3].

Таким чином, внаслідок різноманітності ринкових умов діяльності банків частка кожного виду ризику є різною для різних банків, тому не існує єдиної системи управління ризиками, прийнятної для всіх банків. Кожна банківська установа має розробити свою власну програму та системи управління ризиками.

Література:

1.Банківський ризик : Вікіпедія [Електронний ресурс]. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

2.Бобиль В.В. Теоретичний аспект комплексної системи анти кризисного управління банківськими ризиками / В.В, Бобиль // Банківська справа, 2013,№2. С.3-20.

3.Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків» // Постанова Правління Національного банку України від 15.03.2004 р. № 104

*Лохман М.О.,
Лохман Н.В.,
кандидат економічних наук, доцент,
Донецький національний університет економіки і торгівлі імені
Михайла Туган-Барановського*

ЗАДАЧІ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЯК ГОЛОВНОЇ УМОВИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ

Розвиток інноваційної інфраструктури, як головної умови конкурентоспроможності країни, вимагає вирішення низки задач. Перманентний характер задач інноваційної інфраструктури пов'язаний по-перше, з декларуванням інноваційної політики України, по-друге, з відсутністю практичної реалізації принципів цієї політики (таблиця 1).

Інноваційна інфраструктура як інструмент розвитку сучасного інноваційного суспільства виконує ряд функцій.

Щодо питань методів інноваційної інфраструктури, то Т. В. Стройко, І. І. Рехтета в своїй роботі «Функціонування інноваційної інфраструктури: європейський досвід та уроки для України» пропонують методи формування інноваційної інфраструктури, які засновані на закордонному досвіді провідних інноваційних країн (таблиця 2). Найбільш активними з точки зору застосування методів є такі країни, як: Канада, США, Швеція, Нідерланди.

Задачі інноваційної інфраструктури *Складено на основі [1; 2, с. 204-205; 3, с. 52; 19]*

Задача	Визначення задач різними авторами
Забезпечення	забезпечення трансферу інновацій (технологій) та комерціалізації наукових розробок; фінансове та економічне забезпечення діяльності інноваційного підприємництва за рахунок використання спеціальних фондів фінансових ресурсів державного і місцевих бюджетів, а також приватних інвестицій; інформаційне забезпечення функціонування інноваційного підприємництва, зокрема на комерційних умовах; забезпечення підготовки і перепідготовки кадрів, зокрема «менеджерських команд», для роботи у сфері інноваційного підприємництва, зокрема міжнародного бізнесу
Підтримка	підтримка вітчизняних новаторів, винахідників, учених; виробничо-технологічна підтримка, включаючи використання лізингу, створення нової конкурентоздатної наукомісткої продукції та високих технологій і їх практичне освоєння інноваційними підприємствами
Створення	створення та підтримка малого інноваційного підприємництва
Проведення	проведення високопрофесійної наукової, фінансово-економічної, екологічної й інших видів експертиз інноваційних програм, проектів, пропозицій, заявок тощо
Здійснення	здійснення сертифікації наукомісткої продукції і послуг, що надаються інноваційними підприємствами
Застосування	активне застосування у виробництві вітчизняних та зарубіжних науково-технологічних розробок і винаходів з подальшим використанням в економіці власної країни та на зовнішньому ринку
Наповнення	наповнення внутрішнього ринку конкурентоспроможними товарами та послугами виробничого і споживчого призначення
Дослідження	дослідження нових форм господарювання з пристосуванням до сучасних умов світового ринку
Прискорення	прискорення соціально-економічного розвитку господарчої структури як країни в цілому, так і окремих регіонів та підприємств
Розвиток	розвиток експортної бази і збільшення валютних надходжень у результаті інтенсивнішої інтеграції економіки країни в систему міжнародної торгівлі; розвиток нових форм господарювання з пристосуванням до сучасних умов світового ринку
Надання	надання всіх видів необхідних послуг інноваційному бізнесу
Сприяння	сприяння у просуванні науково-технічних розробок і наукомістких товарів та послуг на регіональні, національний та світовий ринки за рахунок проведення ефективної маркетингової (зокрема рекламної і виставочної), патентно-ліцензійної діяльності, захисту інтелектуальної власності
Координування	координування та регулювання розвитку науково-технічної й інноваційної діяльності

Таблиця 2

Напрями розвитку інноваційної інфраструктури (закордонний досвід) Складено на основі [4, с. 99]

Методи інноваційної інфраструктури	Країна застосування методів
розвиток технологічного прогнозування та технологічного аудиту, що використовуються у зв'язку з браком інформації	Нідерланди, Швеція, Великобританія
формування баз стратегічної ринкової інформації та навчання у формі «case – studies» («cluster – studies»)	Канада, Данія, Фінляндія, Нідерланди, США
підтримка посередницьких мереж і структур у випадку обмеженого взаємодії між суб'єктами інноваційної системи	Австралія, Данія, Нідерланди, Великобританія
забезпечення платформ для конструктивного діалогу	Австрія, Данія, Фінляндія, Німеччина, Нідерланди, Швеція, Великобританія, США
розвиток мережевої кооперації (схеми розробки кластерів)	Бельгія, Фінляндія, Нідерланди, Великобританія, США
формування дослідницьких промислових центрів для регулювання інституціональних невідповідностей між інфраструктурою суспільного знання і ринковими вимогами	Бельгія, Данія, Фінляндія, Нідерланди, Іспанія, Швеція, Швейцарія
кооперація дослідних промислових центрів	Фінляндія, Іспанія, Швеція
формування людського капіталу	Данія, Швеція
програми трансферу технологій	Іспанія, Швейцарія
політика громадського навчання у країнах з недостатньо розвиненим попитом при наявності недостатньо вимогливих покупців	Австрія, Нідерланди, Швеція, Данія
раціоналізація ділових відносин	Канада
забезпечення горизонтальних зв'язків	Канада, Данія, Фінляндія
громадські консультації	Канада, Нідерланди
скорочення урядового втручання	Канада, Великобританія, США

Якщо узагальнити закордонний досвід, то можливо визначити наступні напрями розвитку інноваційної інфраструктури України:

- 1) надати проблематиці розвитку виробничо-технологічної інноваційної інфраструктури статусу пріоритетної у межах цілої держави;
- 2) удосконалити законодавство України у сфері інноваційної діяльності з привнесення елемента стабільності у роботу вже функціонуючих об'єктів;
- 3) прискорити процес інтеграції вищої освіти до сегменту виробничо-технологічного інноваційного процесу;

4) підвищити роль держави у фінансуванні перспективних об'єктів інноваційної інфраструктури;

5) реалізувати програму державної акредитації об'єктів інноваційної інфраструктури [5].

Література:

1. Томах В.В. Інноваційна інфраструктура як чинник забезпечення інноваційної діяльності підприємств. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/4270/1/> (дата звернення: 2.04.2019)

2. Зянько В.В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку: монографія. Вінниця: Універсум – Вінниця, 2008. 397 с.

3. Микитюк П.П., Крисько Ж.Л., Овсянюк-Бердадіна О.Ф., Скочилас С. М. Інноваційний розвиток підприємства: навч. посібник. Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. 224 с.

4. Стройко Т.В., Рехтета І.І. Функціонування інноваційної інфраструктури: європейський досвід та уроки для України. 2014. Вип. 5.2. - С. 97-101.

5. Шотік Т.М. Роль об'єктів виробничо-технологічної інноваційної інфраструктури у розвитку національної економіки. URL: http://vlp.com.ua/files/35_7.pdf (дата звернення: 6.04.2019)

*Лохман Н.В.,
кандидат економічних наук, доцент,
Донецький національний університет економіки і торгівлі імені
Михайла Туган-Барановського*

МОНІТОРИНГ РЕЙТИНГУ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЯК ХАРАКТЕРИСТИКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Глобалізація та міжнародні економічні відносини вимагають моніторингу рівня конкурентоспроможності окремих країн порівняно з іншими. Конкурентоспроможність країн напряму залежить від інноваційного розвитку країн.

У дослідженні представлені два індекси, на основі яких складаються рейтинги країн: Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index, GCI) та Індекс конкурентоспроможності бізнесу (Business Competitiveness Index, BCI). В даний час основним засобом узагальненої оцінки конкурентоспроможності країн є Індекс глобальної конкурентоспроможності, створений для Всесвітнього економічного форуму професором Колумбійського університету Ксав'є Сала-і-Мартіном (Xavier Sala-i-Martin, Columbia University) і вперше опублікований в 2004 році.

Індекс глобальної конкурентоспроможності складений з 113 змінних, які детально характеризують конкурентоспроможність країн світу, які перебувають на різних рівнях економічного розвитку. Сукупність змінних на дві третини складається з результатів глобального опитування керівників компаній (щоб охопити широке коло факторів, що впливають на бізнес-клімат в досліджуваних країнах), а на одну третину з загальнодоступних джерел (статистичні дані та результати досліджень, що здійснюються на регулярній основі міжнародними організаціями). Всі змінні об'єднані в 12 контрольних показників, що визначають національну конкурентоспроможність (якість інститутів, інфраструктура,

макроекономічна стабільність, здоров'я і початкова освіта, вища освіта і професійна підготовка, ефективність ринку товарів і послуг, ефективність ринку праці, розвиненість фінансового ринку, рівень технологічного розвитку, розмір внутрішнього ринку, конкурентоспроможність компанії, інноваційний потенціал) [1].

Представлені показники конкурентоспроможності характеризуються ринковими (ефективність ринку товарів і послуг, розмір внутрішнього ринку), людськими (ефективність ринку праці, здоров'я і початкова освіта, вища освіта і професійна підготовка), фінансовими (розвиток фінансового ринку), технологічними (рівень технологічного розвитку), інфраструктурними (інфраструктура), макроекономічними (якість інститутів, макроекономічна стабільність), мікроекономічними (конкурентоспроможність компаній) чинниками, і також виділений інноваційний потенціал, як фактор, що визначає національну конкурентоспроможність.

Індекс глобальної конкурентоспроможності відображає детермінанти довгострокового зростання. З наведених даних добре видно, що лідируючі позиції (топ 10) займають країни Західної (Швейцарія – перше місце, Німеччина – п'яте місце) і північної Європи (Нідерланди – 4 місце, Швеція – 7 місце, Велика Британія – 8 місце, Фінляндія – 10 місце). Друге місце в рейтингу 2017-2018 років займають Сполучені Штати Америки, які в період 2016-2017 років займали третє місце [2]. Традиційно такі країни Східної Азії, як Сінгапур (займає третє місце, який в попередньому періоді займало друге місце), Гонконг (6 місце) та Японія (9 місце).

Найнижчий показник глобальної конкурентоспроможності у країн Африки: Бурунді, Сьєрра-Леоне, Лесото, Малаві, Мавританія, Ліберія, Чад, Мозамбік, Ємен (129-137 місця відповідно; індекс конкурентоспроможності складає 3,2-2,9).

Географічний поділ країн дає можливість ранжувати регіони світу за показниками глобальної конкурентоспроможності. За допомогою зваженою середньої розраховано індекс конкурентоспроможності регіонів:

1. Північна Америка – 5,37
2. Австралія та Океанія – 5,27
3. Європа – 4,45
4. Східна Азія – 4,26
5. Близький Схід – 4,3
6. Середня і Центральна Азія – 4,1
7. Латинська Америка – 3,9
8. Країни Карибського басейну – 3,76
9. Африка – 3,53

Графічне відображення запропонованого ранжування надано на рис.

1. Лідером серед регіонів виявилася Північна Америка (індекс конкурентоспроможності склав 5,37), яка представлена двома країнами: США (рейтинг – 2; індекс – 5,9) та Канада (рейтинг – 14; індекс – 5,3), це ті країни, які традиційно мають високий ступень конкурентоспроможності економіки. Другу сходинку посідає регіон Австралія та Океанія (індекс конкурентоспроможності дорівнює 5,27), він також представлений двома країнами Нова Зеландія (рейтинг – 13; індекс – 5,4) та Австралія (рейтинг – 21; індекс – 5,2).

На третій сходинці рейтингу конкурентоспроможності регіонів – Європа з індексом 4,45; цей показник значно уступає першим двом регіонам, це пов'язано з тим, що в рейтингу представлено 37 країн, і хоча в першій десятці найбільша кількість саме країн з Європи, однак інтервал місць в рейтингу країн Європи є достатньо широким - 89 пунктів.

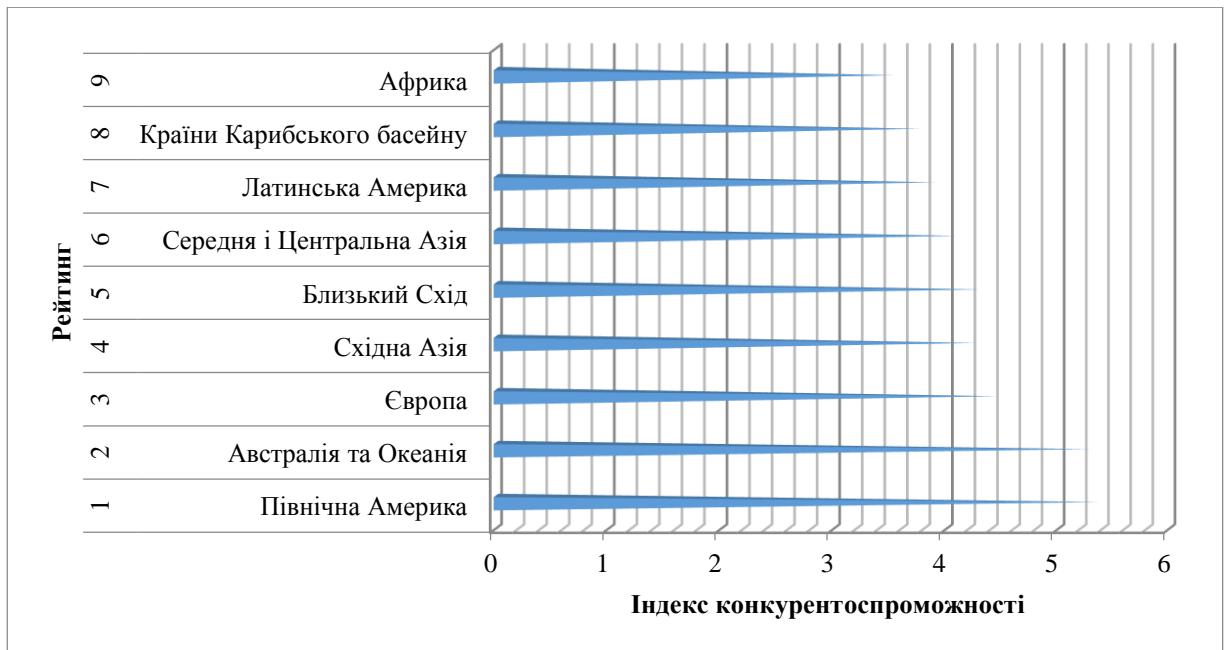

Рис. 1. Ранжування регіонів світу за показниками глобальної конкурентоспроможності *Складено на основі [3]*

Прогнозовано високий показник рейтингу конкурентоспроможності у країн західної Європи: Швейцарія (1 рейтингове місце), Нідерланди (4 рейтингове місце), Німеччина (5 рейтингове місце), Швеція (7 рейтингове місце), Велика Британія (8 рейтингове місце), Фінляндія (10 рейтингове місце), Норвегія (11 рейтингове місце), Данія (12 рейтингове місце), Австрія (18 рейтингове місце), Люксембург (19 рейтингове місце), Бельгія (20 рейтингове місце) і т.і. Найнижчі показники у країн східної та південної Європи: Молдова (89 рейтингове місце), Греція (87 рейтингове місце), Україна (81 рейтингове місце), Сербія (78 рейтингове місце), Чорногорія (77 рейтингове місце), Албанія (75 рейтингове місце), Хорватія (74 рейтингове місце) і т.і.

Четверте місце займає регіон Східної Азії (кількість країн - 15) з показником індексу конкурентоспроможності 4,26. Найбільш високі показники у цьому регіоні отримав Сінгапур (рейтинг – 3; індекс – 5,7); найменші – Індонезія (рейтинг – 36; індекс – 3,7). П'яту строчку у рейтингу

займає Близький Схід, який охоплює 16 країн в цьому рейтингу, при цьому традиційно високі позиції займають Ізраїль (16 рейтингове місце) та ОАЄ (17 рейтингове місце); показник індексу конкурентоспроможності – 5,3. Аутсайдерами в цьому регіоні є Єгипет (100 рейтингове місце) та Ліван (105 рейтингове місце). Шосту позицію займає регіон Середньої і Центральної Азії (кращі представники за рейтингом глобальної конкурентоспроможності Індія – 40 місце, індекс - 4,6; Казахстан – 57 місце; індекс – 4,3;) з показником індексу конкурентоспроможності 4.1. Сьому сходинку займає Латинська Америка (18 країн), її індекс конкурентоспроможності склав 3,9. Передостанню позицію займає регіон, який представлений країнами Карибського басейну (4 країни), його показник індексу конкурентоспроможності склав 3,76. Останню сходинку займає Африка (індекс - 3,53), яка представлена 37 країнами, однак їх місце у загальному рейтингу є достатньо низькими, кращий показник у Маврикій – 45 позиції рейтингу, при значенні індексу конкурентоспроможності 4,5.

Отже, результати моніторингу рейтингу глобальної конкурентоспроможності виступають індикаторами інноваційного розвитку економічних систем представлених країн.

Література:

1. The Global Competitiveness Report 2015–2016. URL: <http://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/GlobalCompetitivenessReport2015-2016.pdf> (дата обращения: 15.07.2018)
2. The Global Competitiveness Report 2016–2017. URL: http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2016-2017_FINAL.pdf (дата обращения: 15.07.2018)

3. The Global Competitiveness Report 2017–2018. URL:
<http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>
f (дата обращения: 15.07.2018)

*Матушевський О.В.,
Біркентале В.В.,
кандидат економічних наук, доцент
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

ВИКОРИСТАННЯ ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ: УМОВИ, СТАН І ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Із розвитком технологій енергетика збільшувала свою значущість. Разом із зростанням використання енергетики з'являються й певні проблеми – обмеженість первинних ресурсів, забруднення природного середовища через видобування цих ресурсів та інші. Тому одним з пріоритетних напрямків отримання енергії є розвиток використання відновлюваних джерел енергії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження відновлюваної енергетики зробили О. Гудима, С. Тулуб, Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, Д. ЗЕРКАЛОВ, Б. САВЕНКО, Т. ЯСНЮК, А. ШИДЛОВСЬКИЙ, М. СИРОТЮК та інші.

Мета роботи. Дослідження стану використання відновлюваних джерел енергії в Україні і визначення потенціалу їх використання в майбутньому.

Виклад основного матеріалу. Відновлювані джерела енергії (ВДЕ) – невикопні джерела енергії, які постійно існують або періодично з'являються в навколишньому природному середовищі: енергія сонця, вітру, геотермальна, аеротермальна, гідротермальна, енергія хвиль та припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-

очисних станцій, біогазів [1]. Однак не для всіх видів альтернативної енергії в Україні існують однаково придатні умови.

За останні роки Україна почала активніше використовувати відновлювані джерела енергії (Рис. 1).

Р

и

с

З рисунку видно, що ВДЕ до 2012р. використовувались дуже незначною мірою, у 2012-2013 рр. їх частка значно збільшилась. Скорочення частки енергії від ВДЕ у 2014 р. пов'язане з тим, що частина постачальників енергії, які знаходяться на непідконтрольній Україні частково енергії відновлюваних джерел у загальній структурі виробництва теперішній час частка ВДЕ енергії в Україні збільшується – як за рахунок розвитку ВДЕ, так і внаслідок скорочення частки ТЕС.

Динаміка постачання первинної енергії за останнє десятиріччя невинно знижується. Водночас, збільшується не лише частка ВДЕ у виробництві енергії, але й обсяги виробництва відновлюваної енергетики у абсолютних показниках. Якщо порівняти постачання енергії від ВДЕ за 2007 і 2017 рр., то прослідковується збільшення у 1,66 разів (Рис. 2).

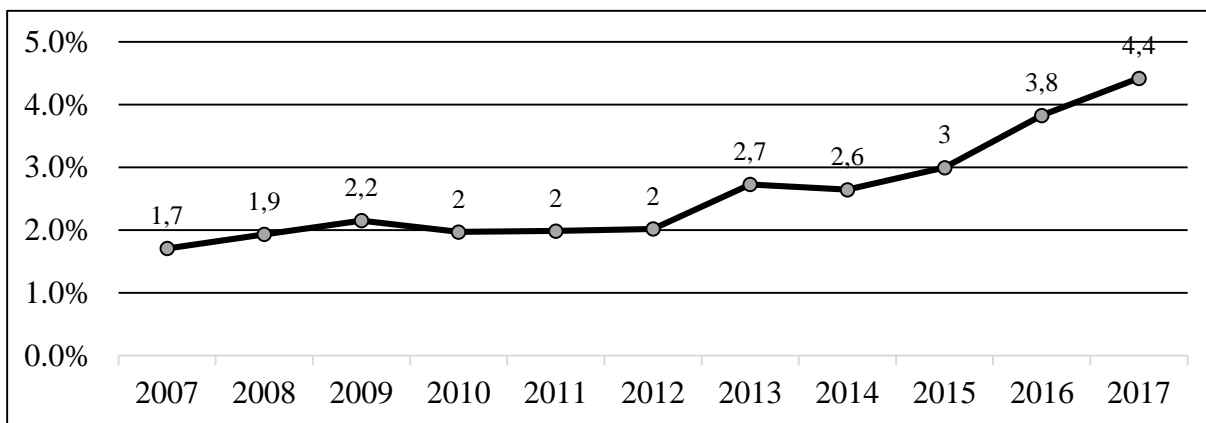

Рис. 2. Постачання енергії зі всіх джерел в Україні, тис. т нафтового еквіваленту [2]

За оцінками НАН України, найбільший потенціал розвитку серед ВДЕ має вітрова енергетика, встановлені потужності якої можуть сягнути 10 ГВт у 2030 році, а річні обсяги виробництва електроенергії – 30 тис ГВт*год [3].

Міжнародне агентство з відновлюваних джерел енергії (IRENA) у січні 2017 року здійснило проект з дослідження потенціалу використання ВДЕ у країнах Південно-Східної Європи. Одним з етапів проекту стало дослідження технічного потенціалу використання ВДЕ в цих країнах. Оцінка потенціалу сонячної та вітрової енергетики була заснована на даних про сонячне випромінювання та наявні вітри у найбільш придатних територіях регіону. Оцінка була здійснена лише для території з відповідністю використання ВДЕ більш ніж на 60%. Для інших відновлюваних джерел енергії інформація про потенціал була надана за даними національної енергетичної стратегії, академічних або техніко-економічних обґрунтувань, а також доповнена та перевірена експертами з енергетики.

За результатами проведеного дослідження було виявлено, що Україна володіє найбільшим серед країн Південно-Східної Європи технічним потенціалом впровадження ВДЕ. Загальний потенціал виробництва електроенергії з ВДЕ в рік складає більше 1 млн ГВт*год. Найбільшу частку (~85%) складає вітрова енергетика – 859 тис ГВт*год. Найбільш оптимістичний прогноз, який надала IRENA, становить майже 22 ГВт з ВДЕ

у 2030 році, що у 20 разів більше ніж у 2016 році [4]. Це вкрай важливо, оскільки за концепцією сталого розвитку, окрім економічних аспектів, потрібно брати до уваги екологічний потенціал зростання виробництва енергії.

Факторами, що обґрунтовують необхідність прискорення розвитку використання ВДЕ в Україні, є:

- нестача енергії в деяких регіонах України;
- обмеженість власних первинних ресурсів країни;
 - шкідливий вплив на навколишнє середовище ТЕС, АЕС та існуючі технології видобутку ресурсів;
- екологічна безпека використання ВДЕ;
- необмеженість використання ВДЕ;
- високий потенціал ВДЕ;
- імпортозаміщення первинних джерел енергії власними альтернативними;
 - необхідність децентралізації системи отримання енергії на регіональному рівні.

Висновки. Аналіз результатів проведеного дослідження показав, що відновлювані джерела енергії мають декілька переваг над первинними. Основними з переваг є їх нескінченність та екологічно чисте виробництво енергії. Україна володіє значним потенціалом для розвитку різних видів відновлених джерел енергії, особливо вітрової та сонячної. Для використання потенціалу відновлюваних джерел енергії державна політика в Україні має бути спрямована на прискорення розвитку відновлюваної енергетики та стимулювання її використання.

Література:

1. Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України. URL: <http://sae.gov.ua/uk>

2. Державна служба статистики України. URL:
<http://www.ukrstat.gov.ua>

3. НАН України. URL:
<http://www.nas.gov.ua/UA/Pages/default.aspx>

4. Розвиток відновлюваних джерел енергії в Україні. Звіт проекту «Секретаріат та Експертний хаб з енергоефективності». URL:
<http://abc.in.ua/wp-content/uploads/2017/03/Rozvitok-VDE-v-Ukrai-ni.pdf>

*Petryk I.,
Diatlova V.,
Doctor of Economics, Professor
Donetsk State University of Management*

SUSTAINABLE DEVELOPMENT: MAIN FEATURES AND ADAPTATION TO THE NATIONAL CONDITIONS IN UKRAINE

In Ukraine, throughout 2017, on the initiative of the government and with the assistance of the UN system, the open process of adapting sustainable development goals to national conditions took place. In the national report «The goals of sustainable development of Ukraine». In this connection, the study of the features of the theory of sustainable development is relevant and timely. Through the application of this theory, it is possible to simultaneously solve existing problems in the economic sphere, while maintaining the quality of the environment and improving the social sphere.

Issues of sustainable development are reflected in the works of Ukrainian and foreign scientists. Among Ukrainian scientists, sustainable development was studied by: G. Domaradzka, L. Gromozdova, N. Demchenko, A. Klimenko, L. Rudenko, S. Lisovsky, Marunyak and other researchers. Among foreign scientists, issues of sustainable development were studied: D. Pearce, H. Brooks, M. Beni-Eli, L. McRae, S. Deinet, R. Freeman, J. Ram Pillarisetti, Jeroen C.J.M. van den Bergh and other.

The UN conference in Rio de Janeiro on environment and development (UNCED) was the beginning of a global sustainable development programming process, inspired by the Agenda 21 action program. The concept of sustainable development is based on certain principles of the first order (basic) and second order (special). At the same time, each country transforms them according to their specific conditions. In this case, the transformations mostly concern the second group. But even the principles of the basic order often have different significance for different regional levels: some of them are relevant for mankind as a whole; others are more significant at the regional or local level. Almost all the principles of sustainable development are determined by the main goal of the concept: the survival of humanity, and therefore, the preservation of the biosphere, without a satisfactory state of which this survival becomes impossible.

An elaboration indicator for sustainable development is carried out using two main approaches:

First approach is found on construction of an Integrated Aggregate Sustainability Measures (ASM) Integral Index, which is usually based on three groups of indicators: ecological and economical; ecological-socio-economic and ecological. The main difficulty in aggregating information in the indexes is to determine the weights of the initial indexes without losing significance and without excessive subjectivity.

Second approach is based on construction a Sustainability Performance Indicators (SPI) system, which reflects some aspects of sustainable development. Sustainability performance indicators are used to measure a company's performance and to monitor and report on future progress. SPIs can be grouped in three indicators: economic performance indicators (company turnover, profit, quantity of products sold); social performance indicators (labor practices, human rights, and broader issues affecting consumers, community, and other stakeholders in society), environmental performance indicators (greenhouse gas emissions, water consumption, waste output).

From the point of view of practical use and management activities, an approach based on the assessment of sustainable development using an integral indicator than a system of indicators is more attractive. Integral indicators are convenient for assessing current and forecasting future development trends, clearly characterizing the degree of sustainability, balance and trajectory of movement of the main aspects of growth: economic, social and environmental.

The use of indicators in the process of analysis sustainable development permits to solve the following tasks [1, 67]:

- measuring various aspects of sustainable development, including economic, environmental and social components;

- diagnosing problems of sustainable development in the system;

- interpretation dynamics of the processes occurring in the system (increase or decrease sustainable development);

- informing the participants about the state of the system and development trend;

- accelerating the exchange of scientific and technical information;

- mobilization participants of the process for solve the problem in sustainable development sphere;

- justification of managerial decisions in the field of sustainable development.

All Indicators are divided into main groups:

- Indicators of social aspects of sustainable development.

- Indicators of economic aspects of sustainable development.

- Indicators of ecological aspects of sustainable development (including characteristics of water, land, atmosphere, other natural resources, as well as waste).

- Indicators of institutional aspects of sustainable development (programming and policy planning, scientific developments, international legal

instruments, information provision, strengthening the role of major groups of the population).

The indicated indicators require special transformations, adaptation to specific conditions, and in some cases, an extension for individual countries. In turn, indicators are divided into three categories, taking into account their target orientation:

Indicators are the driving force that characterizes human activity, processes and characteristics that affect sustainable development;

State indicators characterizing the current state of various aspects of sustainable development;

Response indicators allow for a political or some other way of responding to change the current state.

In Ukraine, throughout the 2017 year, an open process of adapting sustainable development goals to national conditions took place at the initiative of the government and with the assistance of the UN system. In the national report «The goals of sustainable development of Ukraine» [2] are given goals and objectives that should ensure the integration of efforts for economic growth, social justice and rational nature management. The objectives of the SDGs were developed on the basis of key priorities for achieve the goal. To study progress towards national SDGs a system of key indicators has been established, which should be based on monitoring. When selecting national indicators for achieving the SDGs, an attempt was made find a balance between the advantage of obtaining additional information, important to the national context, and the additional burden reporting that arises in connection with the preparation of these indicators. In addition, in order to minimize the number of indicators, the preference it was given to multipurpose indicators.

Currently, Ukraine has developed 124 indicators of sustainable development out of 172, relative to the characteristics of the national economy.

Table 1

**Comparative analysis tasks of the sustainable development at global
and national levels**

Sustainable development goals, quantity		Sustainable development tasks, quantity		Sustainable development indicators, quantity	
Glo bal level	Natio nal level	Glo bal level	Natio nal level	Glo bal level	Natio nal level
17	17	169	86	241	172

**Compiled by the author [2; 3]*

Overview of the available information base for monitoring indicators achieving sustainable development goals defined for Ukraine testifies:

basic metadata can be presented for 124 indicators, makes up 72,1% of the total, identified for monitoring achieving set objectives;

remain uncertain metadata for 48 indicators among which information over 20 indicators provided to get by conducting new research [3].

Despite the numerous numbers of indicators, the most well-known development indicators that are used in the world practice presented below: Genuine Savings; The Environmental Sustainability Index (ESI); Environmentally adjusted net domestic product (EDP); The Living Planet Index (LPI); The «Ecological footprint»; Human Development Index (HDI); The Genuine Progress Indicator (GPI); The green gross domestic product (green GDP or GGDP).

Thus, based on the results of the analysis we can draw the following conclusions. The concept of sustainable development involves the analysis of at least three aspects of the sustainability of an economic system: ecological, economic and social. Some scholars emphasize a fourth aspect: institutional. The analysis of these aspects requires the use of special indicators, measured by

different values. From the point of view of practical use and management activities, an approach based on the assessment of sustainable development using an integral indicator than a system of indicators is more attractive. Integral indicators are convenient for assessing current and forecasting future development trends, clearly characterizing the degree of sustainability, balance and trajectory of movement of the main aspects of growth: economic, social and environmental. However, the development and practical application of integral indicators of sustainability is associated with a number of methodological problems. The main problem of forming an integrated assessment of sustainable development is the need to take into account and integrate indicators describing various aspects of development and having different dimensions. Solving this problem requires the use of complex processing and aggregation procedures. Obtaining information necessary for the calculation of certain indicators is sometimes quite problematic and is a very expensive procedure. Especially if the work of the statistical service is not adjusted. These problems can significantly complicate the practical application of the developed indicators for assessing sustainability in developing countries and regions, including Ukraine.

References:

1. Korchagina, E. V. (2012). Metody otsenki ustoichivogo razvitiia regionalnykh sotsialno-ekonomicheskikh system [Methods for assessing the sustainable development of regional socio-economic systems]. Problemy Sovremennoi Ekonomiki – Problems Of The Modern Economy, 1 (41), 67-71 [in Russian].

2. Sustainable Development Goals Ukraine. National Baseline Report. (2017). Retrieved from http://www.un.org.ua/images/SDGs_NationalReportEN_Web.pdf

3. Derzhavna sluzhba statykyky v Ukraini [State Statistics Service in Ukraine] Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/>

*Поплавська Н.В.,
Чечель А.О.,
доктор економічних наук., доцент,
завідувач кафедри публічного управління та адміністрування,
Донецький державний університет управління*

ПОБУДОВА ДІЄВОЇ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ МЕНЕДЖМЕНТУ, ЯК ЗАПОРУКА ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ УКРАЇНИ

У сучасних реаліях, щоб підприємство отримувало достатній прибуток, воно повинно розвиватися. Щоб розвиватися, потрібно вносити зміни. Без ефективної моделі управління розвиток і процвітання підприємства не більше ніж надія або не здійсненна задача.

При розгляді моделей управління зазвичай найбільш широкого поширення набули японська й американська.

Японська модель менеджменту формувалася під впливом в основному двох факторів:

- збереження національних традицій,
- освоєння закордонного досвіду в області організації і управління.

Специфіка японського менеджменту, що враховує психологію людей і їхній соціальний статус, дозволила досягти надзвичайних успіхів у промисловості, сприяла вдосконалюванню традиційних методів керування кадрами в інших країнах з розвитою економікою [1, с. 59].

Слід зазначити, що значний ступінь у формуванні японської моделі менеджменту зіграв менталітет. Визначальними характеристиками особистості виявилися: працьовитість, дипломатичність, стриманість, ощадливість, і при цьому сприйняття та прагнення нового. Також цієї моделі

характерні колективні форми організації. Колективний характер праці вимагає від менеджера наявності навичок управління групою людей, високо цінується життєвий досвід, велика увага приділяється духовному зростанню особистості.

Американська модель управління є повною протилежністю японській, оскільки вона заснована на іншій культурній традиції [2, с. 49]. Американська модель управління також сформувалася під впливом менталітету та особливостей американців. Таких як, здатність боротися до кінця, ствердження особистих переваг, також характерна боротьба за лідерство.

Американський професор А. Берлі відзначав виникнення "нової управлінської еліти чия потужність ґрунтується вже не на власності, а швидше на контролі за процесом в цілому" [3, с. 97]. Американській моделі властиво наділ реальною владою по управлінню підприємством менеджерам (фахівцям в області організації і управління виробництвом), яким притаманне використання у своїй діяльності стратегічного управління. Робота кожного співробітника піддається затверженій на підприємстві системі оцінки кілька разів на рік. Результати оцінювання обговорюються з працівником і його керівником та підписуються обома сторонами. Вони містять перелік недоліків у роботі та шляхи їх ліквідації, а за потреби - попередження про звільнення або про те, що подальше перебування на посаді залежить від поліпшення роботи [4, с. 78].

Українська держава пройшла різні етапи історичного розвитку, які, безумовно, мали великий вплив на моделі систем менеджменту, які застосувались у праці. Наприклад, за радянських часів українські моделі менеджменту пройшли шлях від пошуку нових форм і методів управління в 20-х роках до жорсткої централізованої моделі державного управління в 50-х роках ХХ ст. Сьогодні ми можемо говорити про певні умови в яких формуються сучасні українські моделі систем менеджменту:

1. Висококонкурентне середовище.
2. Не стабільна економічна і політична ситуація в країні.
3. Відсутність державної підтримки малого і середнього бізнесу.
4. Дефіцит кваліфікованих кадрів в сферах менеджменту і маркетингу.
5. Швидкий доступ до інформації.

Саме тому сучасний менеджмент має складну модель. І доцільна побудова індивідуальної моделі для кожної окремої бізнес одиниці з урахуванням специфіки ринку, масштабів підприємства і безлічі інших зовнішніх і внутрішніх чинників. До основних тенденцій сучасних моделей менеджменту можна віднести:

- орієнтація на прибуток підприємств та індивідуальний добробут на шкоду загальнодержавним,

- відсутність системи і традицій в підготовці управлінських кадрів, віра в швидке освоєння знань і навичок, необхідних в управлінській діяльності,

- широка географічна логістика з метою реалізації товарів або послуг, а також придбання початкової сировини,

- забезпечення співробітників необхідними ресурсами, організація складних систем взаємодії із співробітниками з метою збільшення продуктивності,

- зростання соціальної орієнтації в менеджменті.

Ми розуміємо, що національна модель менеджменту залежить не тільки від рівня економічного розвитку країни, але і від її історії та культури, тому й шляхи досягнення заданого рівня розвитку будуть відрізнятись. Пріоритетом української моделі менеджменту повинна бути побудована на ретельному аналізі існуючих моделей та розробці нової, яка буде відповідати умовам, в яких доводиться працювати підприємцю. Історично склалося, що в українській моделі менеджменту маленьку вагу має кожен окремий працівник, але, як свідчить світовий досвід, формування дієвої

моделі менеджменту неможливе без реалізації стратегії розвитку персоналу. Треба приділяти особливу увагу підготовці кадрів, створювати атмосферу, яка виховує лояльність і формує поведінку працівника у колективі у відповідь на вимоги компанії. Відбір та розвиток персоналу повинен пов'язати професійно-кваліфікаційну модель робочих місць з моделлю особистих та ділових рис людини, поступово формувати свідому активну відповідальну особистість, відродити справжній демократизм у відносинах між виконавцями і керівником. Такі дії дозволять досягти заданого росту розвитку не тільки підприємства, а й держави в цілому, вирішити не тільки економічні, а й соціальні питання сучасної України.

Література:

1. Трегубов В. Нужен ли нам опыт японского менеджмента? / В. Трегубов // Справочник кадровика. – 2003. – № 5. – С. 59–61.
2. Якубенко А. Подготовка кадров в развитых странах. / А. Якубенко // Справочник кадровика. – 2004. – № 2 (20). – С. 49–51.
3. Семенова І.І. Історія менеджменту: Навчальна допомога для вузів. — К.: Економіка, 2000. – 222 с.
4. Лисак У. Управління персоналом у Сполучених Штатах Америки / У. Лисак // Довідник кадровика. – 2010. – № 09 (99). – С. 78–80.

Приходько І.О.,

Лохман Н.В.,

кандидат економічних наук, доцент,

Донецький національний університет економіки і торгівлі імені

Михайла Туган-Барановського

СТАТИСТИЧНИЙ МОНІТОРИНГ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ В ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Обсяг промислової продукції Донецької області (без урахування частини тимчасово окупованої території) у січні 2019 року порівняно з

груднем 2018 року зменшився на 7,5%, а порівняно з січнем 2018 року – зріс на 1,1%.

Серед основних видів промислової діяльності регіону січневий обсяг виробленої продукції зменшився порівняно з попереднім місяцем у виробництві коксу та продуктів нафтоперероблення на 2,9%, постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – на 3,1%, виробництві хімічних речовин і хімічної продукції – на 6,5%, виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – на 7,9%, машинобудуванні – на 17,5%, виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – на 21,8%. Збільшився порівняно з груднем 2018 року випуск продукції у добувній промисловості і розробленні кар'єрів на 1,3% (проте у добуванні кам'яного вугілля спостерігалось зниження на 1,9%), металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів – на 1,6%, текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – на 20,4%.

У січні 2019 року порівняно з січнем попереднього року обсяг продукції збільшився у виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції на 2,3%, виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – на 5,5%, машинобудуванні – на 8,6%, добувній промисловості і розробленні кар'єрів – на 11,5% (у тому числі у добуванні кам'яного вугілля – на 20,1%). Зменшився порівняно з січнем 2018 року випуск продукції у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції на 0,1%, виробництві коксу та продуктів нафтоперероблення – на 6,6%, металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів – на 6,9%, постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – також на 6,9%, текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів – на 12,9%.

Видобуток рядового вугілля у січні 2019 року порівняно з груднем 2018 року зменшився на 1,3%, порівняно з січнем 2018 року – зріс на 19,5%

і становив 1118,4 тис.т. Січневий обсяг кам'яного вугілля, яке включає відвантажене рядове вугілля і продукти збагачення, склав 998,8 тис.т, що на 3,4% менше порівняно з попереднім місяцем і на 26,8% більше, ніж у січні 2018 року. У той же час видобуток рядового вугілля для коксування скоротився у січні 2019 року порівняно з січнем 2018 року на 5,4%, обсяг кам'яного вугілля для коксування зменшився на 6,2%.

Виробництво коксу у січні 2019 року, склавши 441,2 тис.т, зменшилося порівняно з попереднім місяцем на 2,8%, порівняно з січнем 2018 року – на 6,4%.

Неоднозначною була динаміка виробництва металургійної продукції. Виплавка чавуну у січні 2019 року становила 678,4 тис.т, що на 5,5% менше, ніж у грудні 2018 року, і на 11,5% менше, ніж у січні 2018 року. Січнева виплавка сталі, склавши 651,0 тис.т, порівняно з груднем 2018 року збільшилася на 12,3%, а порівняно з січнем 2018 року – скоротилася на 6,2%. Випуск гарячекатаного листового прокату у січні 2019 року порівняно з січнем 2018 року зріс на 6,8%, а холоднокатаного – зменшився на 13,0%.

Виробництво електроенергії у січні 2019 року становило 1,6 млрд.кВт·год, що менше, ніж у попередньому місяці, на 1,9% та порівняно з січнем 2018 року – на 6,2%.

У січні–грудні 2018 року підприємствами та організаціями Донецької області (без урахування частини тимчасово окупованої території) за рахунок усіх джерел фінансування освоєно, за попередніми даними, 25651,0 млн.грн капітальних інвестицій, що на 54,6% більше, ніж у січні–грудні 2017 року [1].

На Донецьку область припадало 4,9% загального обсягу капітальних інвестицій в Україні. За цим показником регіон зайняв в країні четверте місце після Києва, Дніпропетровської та Київської областей.

Промисловими підприємствами Донецької області у січні–грудні 2018 року освоєно 15940,6 млн.грн, або 62,1% всіх капітальних інвестицій (у

цілому по Україні питома вага інвестицій у промисловість у загальному обсязі капітальних інвестицій становила 34,1%).

Серед промислових видів діяльності найбільше інвестицій використано в металургійному комплексі регіону – 8564,2 млн.грн, або 53,7% загального обсягу капітальних інвестицій в індустрію. У вугільну галузь направлено 3982,2 млн.грн, або 25,0% усіх інвестицій у промисловість.

Разом з тим інвестиції у житлове будівництво у січні–грудні 2018 року становили 304,3 млн.грн, або лише 1,2% всіх капітальних вкладень (по Україні – 10,1%).

У цілому по економіці області основним джерелом фінансування інвестиційної діяльності залишалися власні кошти підприємств та організацій. У січні–грудні 2018 року вони становили 21620,9 млн.грн, або 84,3% загального обсягу капітальних інвестицій. За рахунок коштів місцевих бюджетів освоєно 3217,8 млн.грн, або 12,5%, капітальні інвестиції за рахунок коштів державного бюджету становили 515,1 млн.грн, або 2,0%. На банківські кредити та інші позики припадало 150,3 млн.грн, або 0,6% всіх капітальних інвестицій [2].

Отже, результати статистичного моніторингу дають можливість стверджувати про динамічний характер розвитку промисловості в Донецькій області.

Література:

1. Обсяг промислової продукції Донецької області. Головне управління статистики у Донецькій області. 2019. URL: <http://donetskstat.gov.ua/pres/presreliz.php?dn=0219&number=0> (дата звернення: 30.04.2019).

2. Інвестування в економіку Донецької області. Головне управління статистики у Донецькій області. 2019. URL: <http://>

звернення: 30.04.2019).

Роженко О.В.,
кандидат економічних наук,
Донецький університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг, Україна

АНАЛІЗ ВВП ЯК КЛЮЧОВОГО ІНДИКАТОРУ СТАНУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Логічним є розпочати визначення ключових індикаторів стану національної економіки України з ВВП, як одного з найважливіших показників розвитку економіки, що характеризує кінцевий результат виробничої діяльності економічних одиниць-резидентів у сфері матеріального та нематеріального виробництва.

Статистичний аналіз питомого показника (рисунок 1) демонструє, що українська економіка перебуває в посткризовому стані, спостерігається чітка тенденція до зростання обсягів ВВП. За підсумками 2017 року ВВП становив 2982920 млн.грн. у фактичних цінах, або 2445587 млн. грн. у цінах попереднього року.

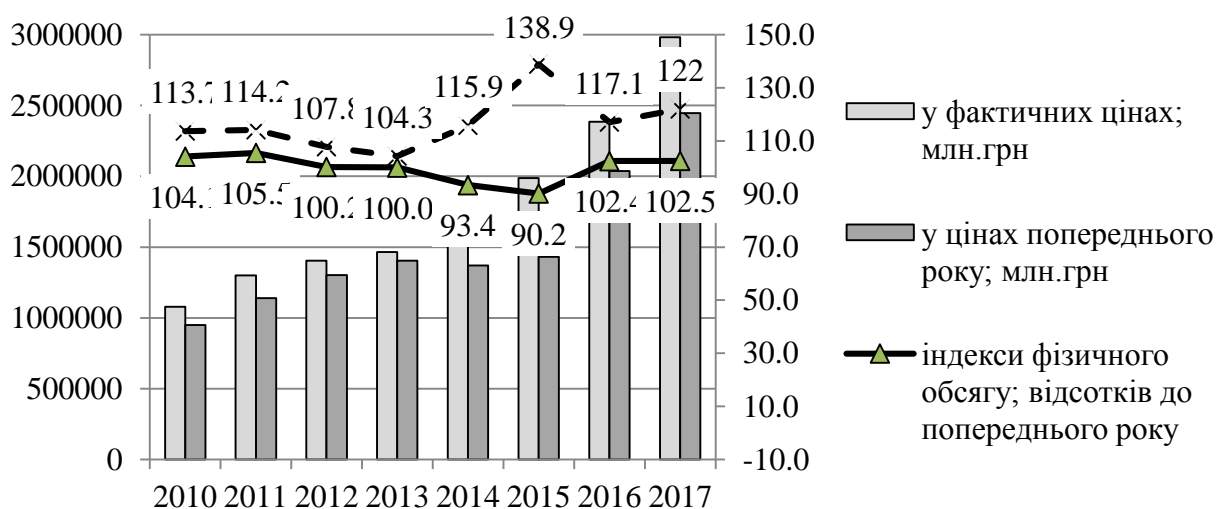

Рис. 1. Графічне зображення аналізу реального ВВП

Примітка. Складено автором за результатами власних досліджень, згідно [1]

Слід зазначити, що разом із зростанням індексу фізичного обсягу ВВП протягом 2016-2017 рр. зберігається чітка тенденція до збільшення індексу дефлятора, але рівня тенденцій 2010- 2011 рр. не досягнуто в Україні за цим показником. Аналіз динаміки реального ВВП демонструє регресійні процеси української економіки, а саме падіння виробництва. Навіть зростання реального ВВП у 2016-2017 рр. є негативним результатом, оскільки відповідний ріст вираховується у відношенні до попереднього року, падіння реального ВВП протягом 2014–2015 років підтверджує те, що економіка країни повернулася до рівня 2000-х років.

Можна констатувати, що військовий конфлікт на території двох основних промислових регіонів, доказав залежність української економіки від добувної та переробної промисловості, яка в своїй більшості сконцентрована саме в цих регіонах.

Структура валової доданої вартості за видами економічної діяльності у % наведена на рисунку 2.

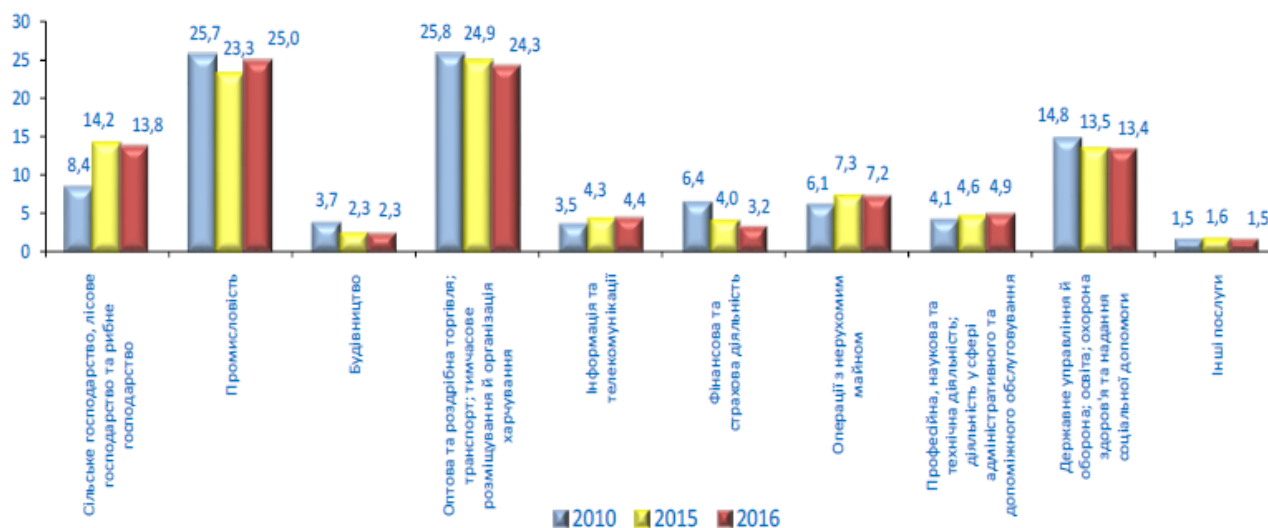

Рис. 2 .Структура валової доданої вартості за видами економічної діяльності у %

Примітка. Складено автором, згідно [3]

Рисунок 2 демонструє галузі, які є найвагомішими у створенні валової доданої вартості, якими є: промисловість, оптова та роздрібна торгівля, сільське господарство та державне управління.

Аналіз ВВП у період 2010–2017 рр. показав наявний дисбаланс між показниками рівня номінального ВВП, вираженому в національній валюті (ріст) та в доларовому еквіваленті (падіння). Проаналізувавши дані за відповідні періоди реального ВВП, було встановлено зменшення виробництва. Тому невідповідність росту гривневого показника номінального ВВП пояснюється лише високою інфляцією, рисунок 3.

Саме постійний відкладений дефіцит товарної маси, падіння якісних характеристик продукції та відсутності платоспроможного попиту стануть підставами формування наступних інфляційних піків.

Кумулятивний рівень інфляції за останні три роки (2015–2017) становить 183,14 %.

Отже, національна економіка України є гіперінфляційною.

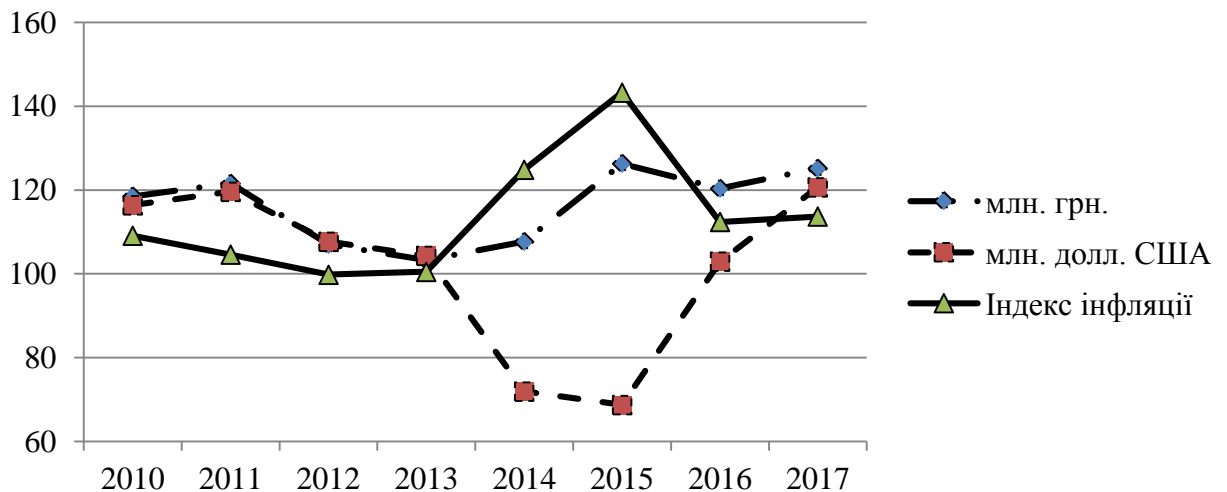

Рис. 3. Графічне зображення аналізу ВВП у період 2010–2017 рр.

Примітка. Складено автором за результатами власних досліджень, згідно [2]

Література:

1. Офіційний сайт Київського обласного комітету статистики [електронний ресурс], - режим доступу: <http://kyivobl.ukrstat.gov.ua/>

2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [електронний ресурс], - режим доступу:

<https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation/>

3. Офіційний сайт Українського державного комітету статистики [електронний ресурс], - режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

*Романчук К.В.,
доктор економічних наук,
Твардовська М.С.,
Державний університет «Житомирська політехніка»*

АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ЛІСОПРОДУКЦІЄЮ

Завдяки вдалому географічному розташуванню та клімату, ряд країн світу мають значний природно-ресурсний потенціал у вигляді лісових масивів, що є підґрунтям для розвитку лісозаготівельної та лісопереробної промисловості .

Проблема нерівномірного розміщення лісових ресурсів у світі вирішується за допомогою міжнародної торгівлі.

Україна займає свою нішу на світовому ринку лісо продукції, проаналізуємо, як змінювалась її частка у загальній структурі світової торгівлі деревиною протягом 2008-2017 років.

Частка України у загальній структурі світового експорту деревини є досить незначною, проте присутня позитивна висхідна динаміка. Так у період з 2008 по 2017 рік частка збільшується на 0.41 %.

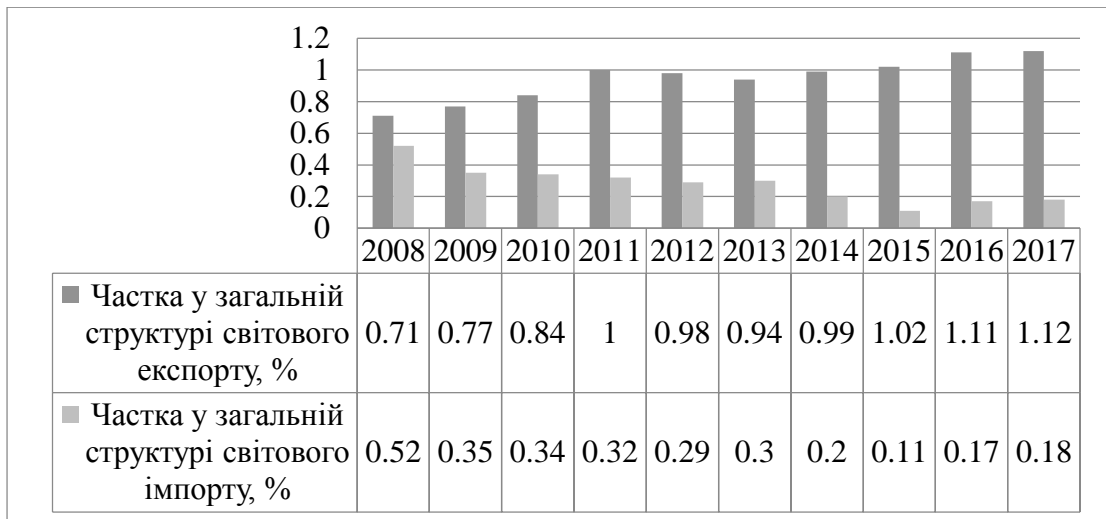

Рис. 1. Частка України у світовій торгівлі деревиною (побудовано на основі даних [1])

Частка України у загальній структурі світового імпорту деревини, протягом проаналізованого періоду зменшується і на кінець 2018 року складає 0.18 %, що на 0.34 % менше ніж у 2008 році.

Деревина і вироби з неї не переважають у товарній структурі зовнішньої торгівлі України. Частка в загальному експорті зростає на 1.6 %, що свідчить про збільшення обсягів реалізації лісо продукції. Частка деревини в загальному імпорті країни зменшується на 0.1 %.

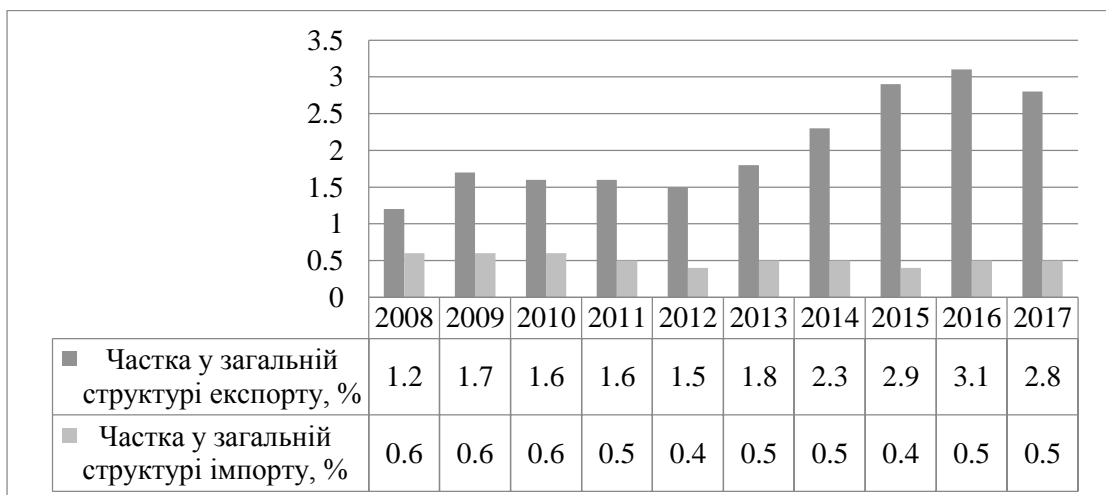

Рис.2. Частка товарної групи «деревина» у загальній структурі торгівлі України (побудовано на основі даних [1])

Слід зауважити, що частка експорту деревини та виробів з неї у всі роки перевищує питому вагу імпорту.

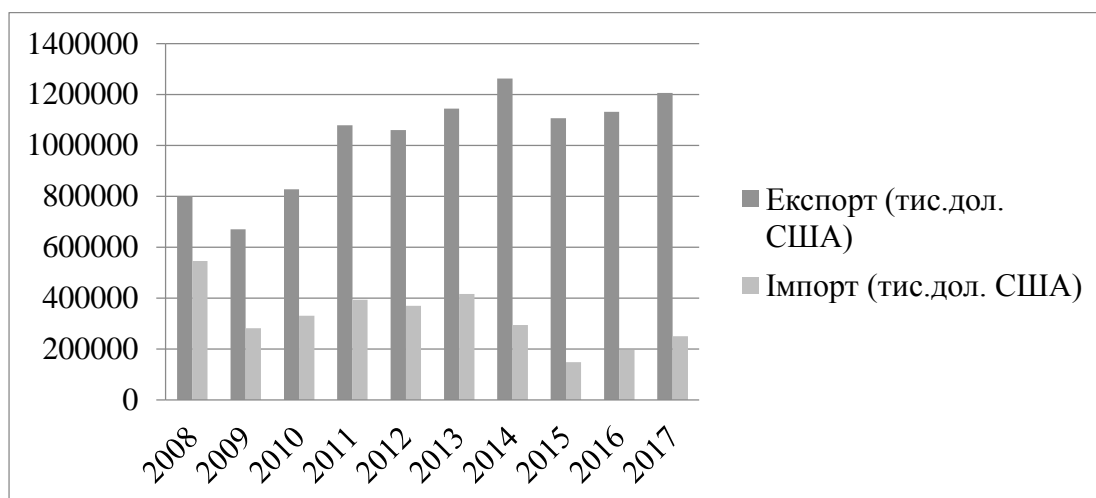

Рис. 3. Обсяги торгівлі України деревиною (побудовано на основі даних [1])

Експорт деревини протягом проаналізованого періоду суттєво збільшується, на кінець 2017 року 404 749 тис. дол. США більше ніж у 2008 році.

Розглянемо географічну структуру експорту та імпорту за період 2008 -2017 рр.

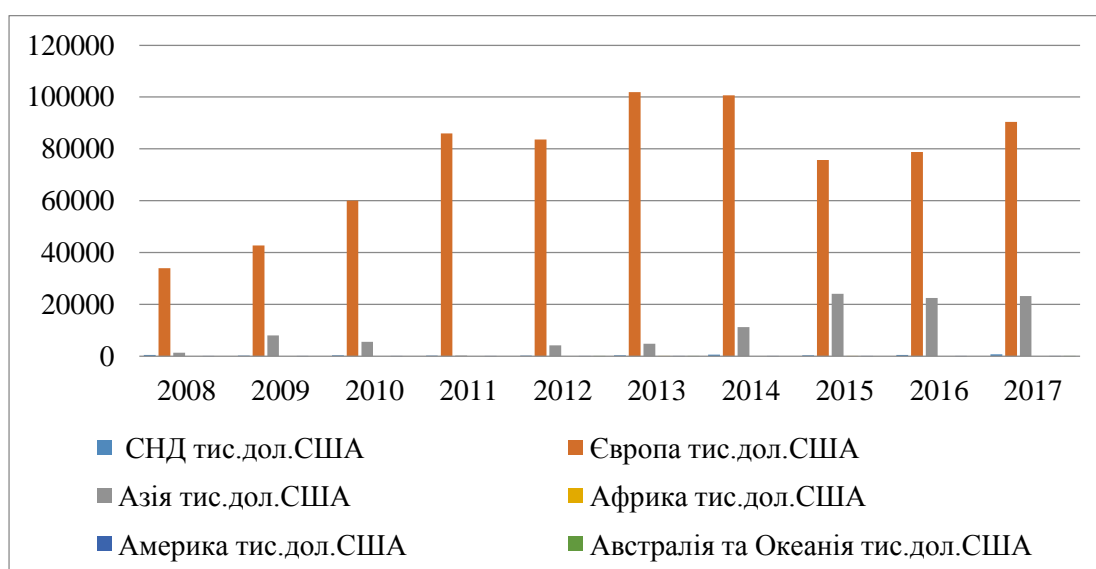

Рис.4. Географічна структура експорту України, товарна група «деревина» (побудовано на основі даних [1])

Обсяг імпортованої деревини скорочується майже вдвічі, у 2017 році кількість зменшується на 294 084.5 тис. дол. США у порівнянні з 2008 роком. Україна протягом проаналізованого періоду найбільше експортує до Європи. Питома вага експорту лісопродукції до Європи за 2008 -2017 роки коливається в межах 75.58 – 99.48 % від загального обсягу експорту.

Азія є другим за обсягом регіоном, в який Україна експортує лісопродукцію ,її частка в загальній структурі 0.18 – 24.05 %. В країни СНД Україна експортує 0.22 – 1.38 %.

Найменше деревини за 2008-2017 роки було експортовано до Америки 0.01 – 0.09%, Австралії та Океанії 0.01 – 0.06 %, а частка Африки у загальній структурі складає лише 0.01%.

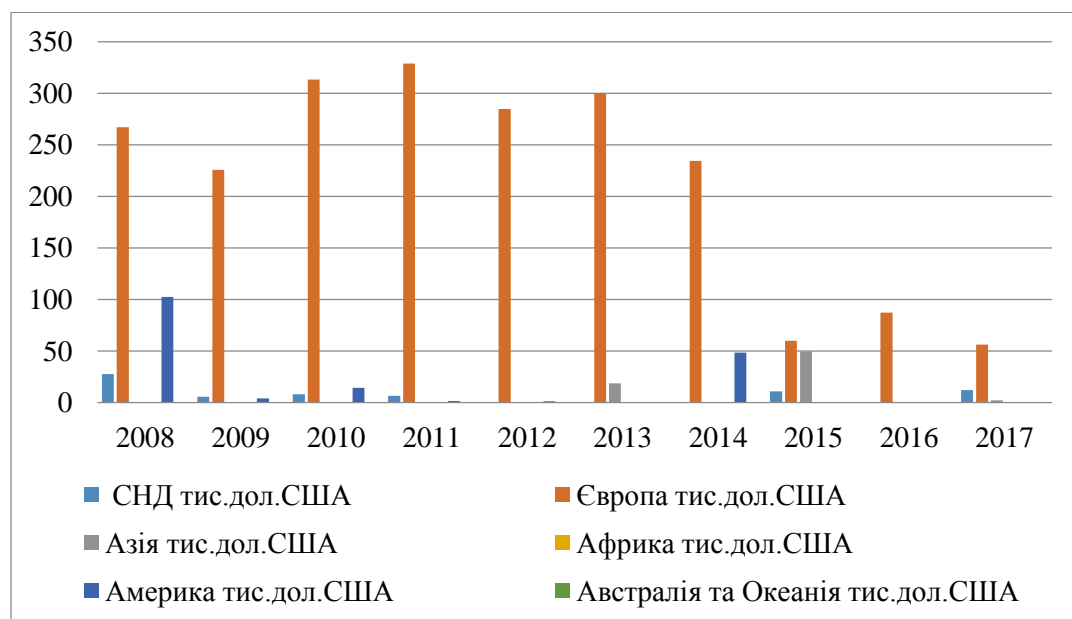

Рис. 5. Географічна структура імпорту України, товарна група «деревина» (побудовано на основі даних [1])

Щодо географічної структури імпорту, Україна найбільше імпортує лісопродукції з Європи 49.75 - 99.89 %. Обсяг імпорту з Азії 0.00 – 41.24%, з Америки 0.00 – 25.80 %, з країн СНД 0.00 -17.13 % від загального обсягу імпорту деревини. Україна не імпортує лісопродукцію з Африки, Австралії та Океанії.

Отже, за результатом аналізу зовнішньої торгівлі України лісопродукцією, можна зробити наступні висновки:

Географічна структура експорту та імпорту деревини Україні постійно змінюється, також змінюються частки регіонів в загальному обсязі.

Варто зауважити, що за проаналізований період 2008-2017 років, прослідковується тенденція збільшення обсягів торгівлі деревиною з усіма регіонами світу, а найбільше з країнами Європи.

Література:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Tanchyk O.,

Head of the Department of Foreign Languages,

PhD in Economics, DSUM (Mariupol),

Chalenko K.,

DSUM (Mariupol)

MAJOR FACTORS INFLUENCING GLOBALIZATION PROCESS IN VARIOUS SPHERES

There are various interpretations and different approaches to the "globalization" concept that are explained in the scientific literature. The term "globalization" came to scientific and political use in the 70s of the last century. The American sociologist *John MacLean* first used it in 1981 [1], marking the period that came after the resource crisis of the 1970s. American professor Michael D. *Intriligator* defines globalization as "a significant expansion of world trade and all types of exchange in the international economy, with a clear tendency towards greater openness, integration and lack of borders" [2]. Globalization is the present worldwide drive toward a

globalized economic system dominated by supranational corporate trade and banking institutions that are not accountable to democratic processes or national governments [3].

The purpose of the thesis is to outline the major factors that influence globalization processes in various sectors.

The main factors of the globalization process can be grouped as industrial-technological, organizational, economic, informational, scientific-technological, socio-cultural, and political. Production-technological and scientific-technical factors mean that production increases sharply. At the same time, a transition to a new technological method of production, the use of high technologies, the rapid spread of new technologies, eliminates obstacles to the goods, services and capital movement. Due to this, a fundamentally new generation of high-quality means of transport and communications has arisen, ensuring the rapid spread of goods and services, resources and ideas using them in the most favourable conditions. The transfer of the necessary information today is carried out instantly, so the distance of partners from each other is not a decisive obstacle to their industrial cooperation. The result of intellectual, scientific and other types of exchange was the rapid spread of knowledge. Because of advanced technologies, various types of expenses, in particular, transportation and telecommunication costs for processing, storing and using information have begun to decline, which facilitates the globalization of national markets.

The emergence of international forms of production and economic activity (TNCs) means organizational factors - organizational forms, the boundaries of which are international in character, going beyond national boundaries, in order to form a single market space. Various non-governmental organizations began to emerge from the multinational or world level. International organizations such as UN, IMF, World Bank, WTO, and others began to play a new global role. Moreover, organizational factors include the transformation of TNCs and international organizations into key actors in the global economy.

Economic factors are primarily expressed in the liberalization of trade in goods and services, the expansion of capital markets, as well as in other forms of economic liberalization, which have caused restrictions on protectionist policies, making world trade freer. Recently, in the world there is an increase in derivative financial and economic instruments, gaining large-scale concentration and centralization of capital; there is a reduction in the timing of currency transactions. International economic organizations have introduced common criteria for macroeconomic policy, unified requirements for tax, regional, agrarian, antimonopoly policies, employment policy, etc. Common standards for technology, environment, and activities of financial organizations, accounting and statistical reporting are commonly used for all countries. Significant strengthening of the trend towards unification and standardization also refers to the economic factors of globalization. Standards also apply to education and culture.

The process of globalization is characterized by information factors that include a radical change in the means of information exchange, i.e. industrial, scientific, technical, financial, economic, as well as business communication. A fundamentally new system of receiving, transmitting and processing information has emerged and is developing rapidly, which has allowed the creation of global networks that combine financial and commodity markets, including know-how and professional services markets. The formation of such systems, which enable to manage production located in different countries, made possible the prompt, timely and effective solution of various tasks - industrial, scientific, technical, and commercial. The emergence and development of the electronic accounts system and plastic cards, global computerization, fiber optic and satellite communications almost instantly allow to carry out transactions, spread financial information, regardless of the distance and state borders, transfer funds from one account to another.

Political factors include the facilitation of the freedom of movement of citizens, goods and services, capital due to less strict state borders control.

A significant role in the globalization process is played by social and cultural factors, which mean overcoming national limitations, social relations and customs, and weakening the role of traditions and habits, which makes it possible to increase the mobility of individuals in the territorial, spiritual and psychological space, contributes to international migration. This has resulted in globalized international media, the dissemination of art and culture, and distance learning possibilities development.

Therefore, in conclusion it has to be stated that globalization is a multifaceted, ambiguous and irreversible process characterized by various factors as deepening ties between different countries of the world, their integration into economic, political, cultural, technological and other spheres. These processes affect countries development in different ways and depending on their economic situation. Therefore, it is necessary in the conditions of globalization to introduce strategies for national economies development, the main directions of which have to be effective international and antimonopoly policy, support of national producers and social sectors, increase of national goods and services competitiveness, etc.

References:

1. J. Maclean, 'Philosophical Roots of Globalization: Philosophical Routes to Globalization', in R. Germain (ed.), *Globalization and Its Critics: Perspectives from Political Economy* (Basingstoke: Macmillan, 1999), pp. 3-66.

2. Intriligator, Michael. (2004). Globalisation of the world economy: Potential benefits and costs and a net assessment. *Journal of Policy Modelling*. 26. 485-498. 10.1016/S0161-8938(04)00050-X.

3. International Forum on Globalization [homepage on the Internet]. San Francisco: The IFG; [cited 2006 June 1]. Available from: <http://www.ifg.org/analysis.htm>

*Циклаурі О.Б.,
Донецький державний університет управління*

ДО ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ В ЕКОЛОГІЧНІЙ СФЕРІ

Велике значення для вирішення екологічних проблем, які є одними з найактуальніших питань не тільки України, а й світу в цілому, відіграє розвинуте, ефективне публічне управління та адміністрування.

За сучасних умов наша держава перебуває у стані реформування майже всіх сфер життєдіяльності держави і суспільства, в тому числі і в екологічній, з метою наближення до стандартів ЄС. Запорукою вдалих і ефективних реформ є розбудова та вдосконалення механізмів публічного управління заснованих на найкращих світових практиках сталого розвитку, який являє собою збалансований розвиток економічної, екологічної і соціальної сфери. Особливої уваги потребує продовження удосконалення правового механізму, адже саме він виступає підґрунтям функціонування і дієвості інших.

Окремим питанням публічного управління у сфері охорони природного середовища присвячено дослідження великої кількості зарубіжних та вітчизняних науковців і практиків різних галузей, серед них: Б. В. Буркинський, Д. О. Ветвицький, О. І. Крюков, В. Г. Ковальчук, Ю. О. Легеза, І. А. Маркіна, О. П. Світличний, М. І. Сьомич та ін., проте залишається низка невирішених питань з ефективного нормативно-правового забезпечення в екологічній сфері.

Метою дослідження є визначення шляхів удосконалення економіко-правового механізму публічного управління сталим розвитком в екологічній сфері.

У березні поточного року набув чинності Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до

2030 року» (далі – Стратегія; Закон 2019 року) який вступає в дію з 01.01.2020 р. [1]. Зазначений Закон було розроблено з урахуванням Цілей сталого розвитку, затверджених на саміті ООН зі сталого розвитку у 2015 році [2] та надалі адаптованих для України [3].

Серед інших першопричин екологічних проблем України Стратегія визначає зокрема: недосконалість законодавчої бази в частині неврахування наслідків забруднень для довкілля; неврегульованість законодавства в частині переважання ресурсо- та енергоємних галузей у структурі економіки; низький рівень дотримання законодавства та контролю за таким дотриманням; неефективну систему державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища тощо. Однією з основних засад державної екологічної політики Стратегія проголошує адаптацію законодавства України до законодавства ЄС, спрямування його на досягнення національних пріоритетів та наближення до відповідних директив ЄС [1].

Попри всі позитивні спрямованості і прагнення Стратегії, зокрема із визначення п'яти стратегічних цілей та відповідних завдань екологічної політики, законодавець не враховує досвід і результати дії попереднього Закону стратегічного спрямування в екологічній сфері до 2020 року [4], адже першопричини екологічних проблем України взагалі та за окремими напрямками обох Законів свідчать про неефективність дії попереднього і викликають побоювання про неефективність у майбутньому й нового Закону.

Зазначені побоювання обумовлені наступним: 1) як і Закон 2010 року, новий Закон не визначає механізмів їх реалізації, а лише декларує необхідність вирішення проблем; 2) обидва Закони доручають Кабінету Міністрів України розробити і затвердити Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища у відповідні терміни, тобто новий план тільки формується; 3) законодавець лише самим Законом 2019 року

доручає у шестимісячний строк з набрання ним чинності Кабінету Міністрів України підготувати звіт про виконання Закону 2010 року замість попереднього дослідження його результативності; 4) при підготовці законопроекту до другого читання законодавцем не враховано низку зауважень Головного юридичного управління Апарату ВРУ від 25.02.2019 р., зокрема щодо занадто декларативно-публіцистичного, а не нормативно-правового характеру Закону [5].

Підсумовуючи досліджене необхідно відзначити, що на сучасному етапі потребує вдосконалення не тільки економіко-правовий механізм публічного управління сталим розвитком у сфері екології, а й нормотворча діяльність органів публічного управління взагалі. Вважаємо за доцільне приймати подібні закони, тільки після розробки і опрацювання всієї низки законів, підзаконних актів та змін до діючих нормативно-правових актів, які передбачали б увесь комплекс механізмів впровадження у життя та контролю за виконанням стратегічних цілей і завдань з урахуванням недоліків і прогалин дієвості попередніх. Саме це надасть змогу реалізовувати ефективну державну політику в економічній, екологічній та інших сферах, забезпечить сталість розвитку держави і суспільства.

Література:

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-viii> (дата звернення: 09.04.2019).

2. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року: Резолюція, прийнята в рамках 70-ї сесії Генеральною Асамблеєю 25 вересня 2015 року. URL: http://sdg.org.ua/images/Agenda2030_UA.docx (дата звернення: 09.04.2019).

3. Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». URL:

http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf (дата звернення: 09.04.2019).

4. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21.12.2010 № 2818-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2818-17> (дата звернення: 09.04.2019).

5. Зауваження до проекту Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» (реєстраційний № 8328) Головного юридичного управління від 25.02.2019р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63948 (дата звернення: 09.04.2019).

*Цимбалюк К.С.,
Біркентале В.В.,
кандидат економічних наук, доцент
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

ВИРОБНИЦТВО СОНЯЧНОЇ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ: ПРОСТОРОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ

Актуальність теми. Використання альтернативних джерел енергії є досить популярним у наш час тому, що світ потерпає від екологічних проблем, які створюють люди. Їх інформаційна необізнаність у сфері переробки та використання відходів, а також небажання мінімізувати власні потреби призводить до великих об'ємів використання первинних джерел енергії і забруднення навколишнього середовища. Основним паливним ресурсом України є кам'яне вугілля, але його видобуток на даний момент є досить складним, так як основна частина його родовищ, які є і так виснаженими, знаходиться на тимчасово окупованій території. Тому використання невичерпних природних ресурсів, таких як енергія вітру,

сонця і води, є одним із основних напрямів у вирішенні енергетичного забезпечення господарського комплексу країни.

Дослідженням розвитку альтернативних джерел енергії в Україні займаються С.О. Кудря, Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, М. І. Сиротюк та багато інших науковців і практиків.

Метою статті є аналіз просторових та економічних аспектів використання сонячних електростанцій в Україні та обґрунтування прискорення темпів розвитку альтернативної енергетики в країні.

Основна частина. На сьогоднішній день увесь світ намагається активно розвивати виробництво електроенергії за рахунок відновлювальних джерел енергії, і Україна не є виключенням. З усіх видів альтернативних джерел в Україні найбільш поширеним варіантом є розміщення сонячних електростанцій, адже це достатньо простий в реалізації проект. Все, що потрібно, – це сонячні батареї, енергія сонця та доступні інвестиції. Щоб стимулювати населення використовувати альтернативні джерела енергії, держава встановлює «зелений» тариф – він дає змогу продавати надлишки одержуваної електроенергії від використання відновлювальних джерел дорожче, ніж по звичайному тарифу. Станом на 2018 рік середня вартість установлення сонячної електростанції становила 62 880 гривень. При звичайному тарифі (у порівнянні з первинними джерелами енергії) – економія становила 4200 грн/рік, а при наявності «зеленого» тарифу – 11 904 грн/рік. За таких умов окупність встановлення сонячних електростанцій при звичайному тарифі становить 15 років, а при «зеленому» – 5 років [5]. Більшість українців перетворили свої наземні сонячні електростанції у певний бізнес. Закон України, який було прийнято 25 квітня 2019 року, заборонив встановлювати наземні сонячні електростанції, тому законодавчі зміни щодо сонячної енергетики сприймаються в суспільстві досить суперечливо. З'ясувати причини та наслідки таких змін можна, визначивши основні умови розміщення сонячних електростанцій, до яких відносяться:

- економічний рівень регіону;
- рівень сонячного випромінювання в регіоні;
- державні й регіональні програми сприяння відновлюваній енергетиці.

З точки зору витрат, наземні сонячні електростанції є більш затратними, ніж дахові, тому що частина коштів вкладається в мережеве обладнання та лінії, які потрібні для приєднання до самої енергосистеми. Також однією з проблем встановлення наземних сонячних електричних станцій є їх розміщення на великій земельній ділянці, яка може бути використана для будівництва, сільськогосподарського виробництва тощо. Тому рішення влади щодо заборони наземних сонячних електростанцій, хоч і викликає обурення серед населення, є певною мірою зрозумілим.

Станом на 2016 рік частка енергії з відновлювальних джерел у національному енергетичному балансі становила 6,8%, а, відповідно до сьомої цілі сталого розвитку України, дана частка до 2030 року повинна становити 17,1% [4]. Позитивний досвід зарубіжних компаній у використанні альтернативних джерел енергії призвів до появи на українському ринку різних підприємств, що займаються виробництвом сонячних панелей. У порівнянні з іншими основними виробниками сонячних систем, KNESS робить великий внесок у розвиток використання альтернативних джерел енергії в Україні, так як ввела потужностей до 2019 року на 470 МВт (Рис. 1).

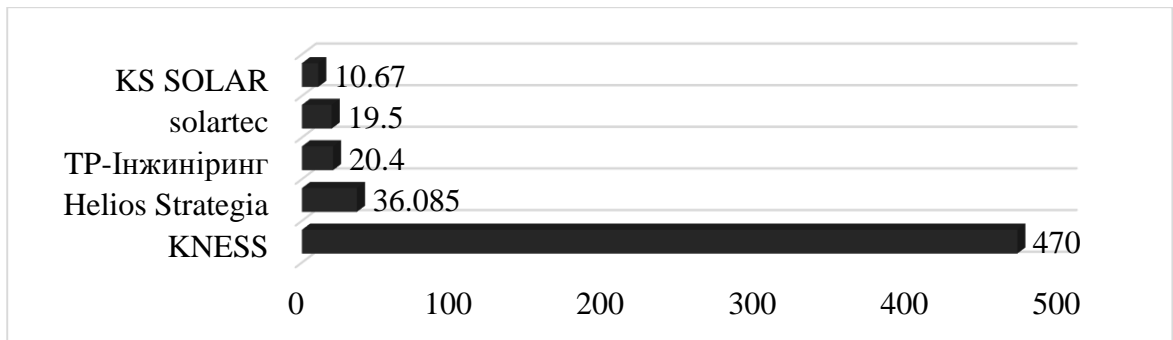

Рис. 1. Основні виробники сонячних електросистем в Україні за введеними потужностями до 2019 року, МВт

(створено автором за даними офіційних сайтів)

KNESS – це українська енергетична компанія з виготовлення сонячних батарей, які є головним елементом фотоелектричних систем, що збирають сонячну енергію і перетворюють її в електричний струм. З 2018 року датський державний інвестиційний фонд фінансує будівництво сонячних електростанцій компанією KNESS в Україні. Данія – це країна, де вже 35% електроенергії генерується за рахунок відновлювальних джерел енергії. Тому співпраця українських компаній із Данією є досить позитивним фактором для розвитку альтернативної енергетики в Україні.

Компанія KNESS розмістила 15 фотоелектричних систем, які знаходяться на території 9 областей України, найпотужніші з яких розміщені у Вінницькій, Тернопільській та Херсонській областях (Рис. 2.).

Станом на 1 січня 2017 року всього по Україні було введено сонячні електростанції потужністю 970,54 МВт, в тому числі на АР Крим припадало 42% [4].

Використання однієї фотоелектричної системи дозволяє скоротити від 5000 до 27225 тонн викидів вуглекислого газу в атмосферу, які утворились би при традиційному способі вироблення електроенергії чи при видобутку корисних копалин [1]. Використання сонячних електростанцій дає змогу країні брати безпосередню участь у вирішенні такої глобальної проблеми як парниковий ефект.

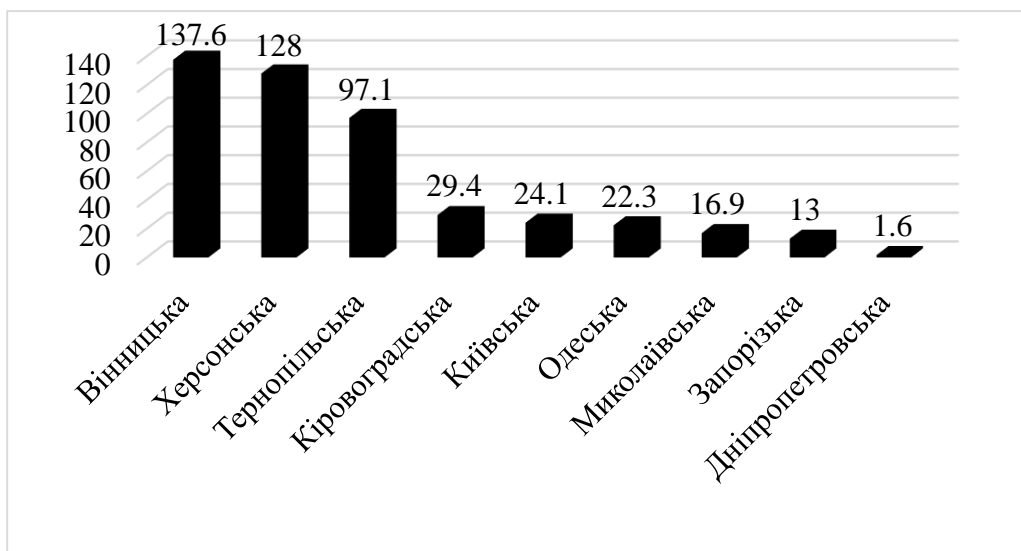

Рис. 2. Потужності фотоелектричних систем KNESS в 2018 р. у областях України, де встановлені сонячні електростанції KNESS, МВт [1]

Висновки. Отже, використання сонячної енергії є найбільш доступним у порівнянні з іншими видами альтернативних джерел в Україні. Компанія KNESS є лідером на українському ринку у виробництві сонячних панелей. І, ніби здавалося, що Україна прямує до енергонезалежності, і всебічно намагається залучати до цього населення, створювати для нього сприятливі умови, стимулювати. Але нещодавня заборона у встановленні наземних сонячних електростанцій спричинила багато питань: немає однозначної думки щодо цього, але слід враховувати, що збільшення частки енергії з відновлювальних джерел у національному енергетичному балансі залежить від прагнення людей зберегти навколишнє середовище, від підтримки держави і міжнародної співпраці. Україна не має іншого вибору, ніж прискореними темпами впроваджувати і поширювати технології з використання відновлюваних джерел енергії.

Література:

1. Офіційний сайт енергетичної компанії KNESS [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kness.energy>

2. Національна доповідь ЦСР України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://prod-ecology-portal.kitsoft.kiev.ua/files/docs/Національна%20доповідь%20ЦСР%20України_липень%202017%20ukr.pdf

3. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65076

4. Розвиток сонячної електроенергетики станом на 1 січня 2017 року на сайті державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://saee.gov.ua/sites/default/files/SONTSE_Dodatok_2_30_04_2017.pdf

5. Розрахунок ефективності експлуатації сонячної електростанції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gravicappa.com.ua/ua/articles/rozrahunok-efektyvnosti-ekspluataciyi-sonyachnogo-kolektora-razom-z-sonyachnoyu>

*Чебаненко А.А.,
Тарасенко О.В.,
кандидат економічних наук,
Донецький державний університет управління*

ТЕОРІЯ ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ПОПЕРЕДНЬОГО РОЗВИТКУ ТА QWERTY- ЕФЕКТ.

Теорія залежності від попереднього розвитку з'явилася в вісімдесяті роки, завдяки працям Пола Девіда і Брайана Артура, і являє собою інституційний підхід до нової економічної історії.

Історія теорії бере свій початок в 1985 році і починається зі статті «Клію та економічна теорія QWERTY», опублікованій Полом Девідом. Автор розглядає роль «історичної випадковості», яка може визначити послідовність подальших подій на прикладі розкладки клавіатури.

Дослідження спрямовано на виявлення закономірності «помилкового відкриття». Пол Девід розглядав конкуренцію між старою QWERTY-розкладкою і більш пізньої і ефективної DSK Августа Дворака. Девід стверджував, що в конкуренції стандартів неминуча перемога одного, але немає закономірності, який саме з них здобуде перемогу[1].

Дискусія на тему QWERTY-ефектів триває досі, так як QWERTY-клавіатура здобула перемогу не тільки над ефективною DSK-клавіатурою, але і так само над пізнішими і ефективними варіантами розкладок.

Для виявлення стійких ефектів необхідно порівнювати існуючі стандарти, або зіставляти потенційно можливі з реалізованими. В ході дослідження QWERTY-ефектів історико-економісти виявили, що більшість оточуючих нас речей зайняли своє місце в результаті випадкових обставин. Крім вищеописаної розкладки можна привести в приклад розходження між лівостороннім і правостороннім рухом в різних країнах, а так само абсолютно різну ширину капської, європейської і російської колій. Ширша колія забезпечувала велику пропускну здатність, але ускладнювала перетин кордонів.

З перерахованого вище можна висловити суть проблеми path dependence: досить часто більш ефективні норми і стандарти поступаються менш ефективним.

Найголовніша ідея Девіда полягає в тому, що перемогу спочатку обраних стандартів над більш ефективними можна спостерігати не тільки в розвитку технологій, але і в розвитку інститутів.

Англійський учений Дуглас Пафферт заявив наступне: «Залежність від попереднього розвитку для інститутів, ймовірно, буде цілком подібна залежності від попереднього розвитку для технологій, оскільки обидві засновані на високій цінності адаптації до якоїсь загальної практики (будь-якої техніки або правилами), так що відхилення від неї стають занадто дорогими»[2].

При порівнянні інститутів куди важче, ніж при порівнянні технологій, робити однозначні висновки, який інститут краще, а який гірше. Однак в історії формування інститутів можна знайти момент інституційного вибору, який «програмує» розвиток на довгий час вперед і робить неможливим (або дуже важким) відмову від раніше обраного інституту.

Література:

1. П.Девид. Клио и Экономическая теория QWERTY / Истоки: из опыта изучения экономики как структуры и как процесса. –Москва: Изд. дом ГУ-ВШЭ, 2007. – Т. 6. – С. 139-150
2. Puffert DJ Path dependence, network form and technological change. In:Guinnane TW, Sundstrom WA, Whatley WC (eds) History Matters: Essays on Economic Growth, Technology, and Demographic Change, Stanford University Press, Stanford, 2004

*Черниш О.І.,
доктор наук з державного управління, професор,
Дудкевич Є.І.,
Донецький державний університет управління*

СОЦІАЛЬНО-ЕТИЧНІ ОСНОВИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Природа, людина і суспільство існують у відносинах складного взаємозв'язку і взаємообумовленості. У процесі безперервної діалектичної взаємодії вони є сторонами одного явища – єдиної системи «суспільство-природа».

Форми взаємодії соціального і природного постійно міняються: з розвитком суспільства вони ускладнюються. Зокрема, у технологічній сфері постає завдання формування складових нових господарських макрогенерації, тобто виробничо-технологічних систем сучасних технологічних укладів, забезпечення їх розширеного відтворення у

поєднанні з модернізацією суміжних виробництв. Для цього мають бути вирішені такі проблеми:

- «вирощування» на основі вже нагромадженого науково-виробничого потенціалу конкурентоспроможних на світовому ринку виробничо-фінансових новоутворень;
- імпорт необхідних технологій;
- стимулювання швидкого поширення виробництв сучасних технологічних укладів;
- розгортання системи підготовки кадрів необхідної кваліфікації;
- захист ринків збуту вітчизняної продукції від іноземної експансії;
- забезпечення сприятливих з точки зору сучасних технологічних укладів параметрів господарського механізму.

В інституціональній сфері невідкладним є завдання формування такого господарського механізму, який би забезпечував концентрацію ресурсів у точках зростання, модернізацію економіки в цілому, підвищення її ефективності та конкурентоспроможності завдяки впровадженню прогресивних виробничих, збутових, управлінських та інших технологій [1].

Система суспільного виробництва, як сукупне ціле зазнає змін, які спрямовані до все більшої цілісності, здійснює сходження на більш високий ступінь інтегративності суб'єктів господарювання. Весь цей процес складається з ряду приватних еволюцій, що координуються з ходом часу: 1) еволюції природи; 2) еволюції природних здібностей індивіда; 3) моральної еволюції суспільства і тісно з ним зв'язаного морального розвитку індивіда.

Чим складніше ядро, тобто різноманітніше і повніше система вільно сформованих цілей, тим більш складна і багаторівнева оболонка оточує ядро соціально-правових цінностей суспільства. «Досконалість, - відзначав І. Кант, - може бути не чим іншим, як культурою здатності людини (або

культурою природних завдатків), в якій розум як здатність, є вища здатність, але в той же час і культурою волі (морального образу думок) для задоволення всякого обов'язку». Якісна специфічність духовних потенцій людини (пізнавальна, волева і оцінна) у системі І. Канта обумовлюється наявністю системи суспільної комунікації.

Ціннісні орієнтири виникають у ході історичного розвитку, і вони ж дають перспективу для подальшого руху. Світовий досвід переконливо свідчить, що економічна інтеграція неможлива ні між аграрно-сировинними національними господарствами, ні навіть між тими, які освоїли перші ступені індустріалізації і виробляють базові інвестиційні товари або найпростіші споживацькі товари. Їх національні структури виробництва і експорту не стільки взаємодоповнюють один одного, скільки конкурують між собою і тому не притягуються один до одного, а швидше взаємно відштовхуються [2].

В результаті високорозвинуті національні господарства поступово зрощуються один з одним на мікроекономічному рівні. Звідси виникає потреба в координації зовнішньоторговельної, податкової, кредитної і інших аспектів макроекономічної політики відповідних держав, створюються ефективні платіжні, митні, валютні об'єднання. Дослідження конкурентоспроможності держави в умовах глобалізації передбачає аналіз процесу праці як обмін речовиною і енергією між людиною і оточуючим його природним середовищем. Разом з тим, для визначення соціально-правових основ конкурентоспроможності держави важливе значення має системний аналіз соціальної справедливості. У сутності поняття справедливості (або несправедливості) фіксується відповідність прав і обов'язків особи, що обумовлюються соціально-економічними відносинами, політичним і правовим устроєм кожного даного суспільства, міра рівності і нерівності в життєвому положенні різних соціальних груп.

Діалектика справедливості полягає в тому, що розширення соціальних

гарантій, що забезпечують кожному суб'єкту господарювання країни реалізацію його конституційних соціально-економічних прав, нерозривно пов'язано із створенням ефективною системою стимулів, взаємної відвертості національних господарств, що дозволяють визначати:

- раціональне співвідношення зусиль в області фундаментальних і прикладних досліджень і розробок;
- способи скорочення тимчасових інтервалів між отриманням теоретичних результатів і їх доведенням до стадії прикладних досліджень і розробок;
- розробку методів прогнозування науково-технічного прогресу, застосування цих методів для поєднання «древа мети» з «древом рішень».

В даному контексті визначення критеріїв конкурентоспроможності держави виражає єдність соціального і духовного моментів структурної політики держави в умовах глобалізації.

Література:

1. Бондар К. Концептуальні засади забезпечення формування в Україні моделі економічного зростання інноваційного типу // Економіст. – 2006. - №10. – С.44-47.
2. Шишков Ю. Отечественная теория региональной интеграции: опыт прошлого и взгляд в будущее // Мировая экономика и международные отношения. – 2006. - №4. – С. 54-63.

**Юрчишен Д.В.,
Біркентале В.В.,**
кандидат економічних наук, доцент
Донецький національний університет імені Василя Стуса

СОНЯЧНА ЕНЕРГЕТИКА У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ

Постановка проблеми. Використання відновлювальних джерел енергії (ВДЕ) є одним із найбільш перспективних напрямків забезпечення енергетичної безпеки країни, оскільки вони мають значний невичерпний потенціал. Україна прагне забезпечити енергетичну безпеку, знизити свою залежність від енергоносіїв з Росії, підвищити інвестиційну привабливість для іноземних інвесторів та вирішити проблеми охорони довкілля.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом даному питанню присвячується багато досліджень, у тому числі таких іноземних та вітчизняних практиків, як Плачкова В., Бугрій М., Попель О., Войтко С., Дегоран Д., Андерсон Дж., Катишев С., Шендлер Д., Сембіринг М. та інших.

Метою є визначення перспектив розвитку сонячної енергетики України – з урахуванням світового досвіду використання альтернативних джерел енергії.

Основна частина. Світова практика показує динамічні темпи впровадження альтернативної енергетики. Так до 2020 року їх частка в структурі виробництва електроенергії у світі має збільшитись до 20%, а у 2030-му – вже до 50% [1]. Тенденції у світі характеризуються особливо стрімким розвитком сонячної енергії та значним розширенням сфер використання сонячної електроенергетики – як для централізованого вироблення електроенергії на сонячних електростанціях, так і в індивідуальних системах електропостачання громадських і власних будівель (рис.1).

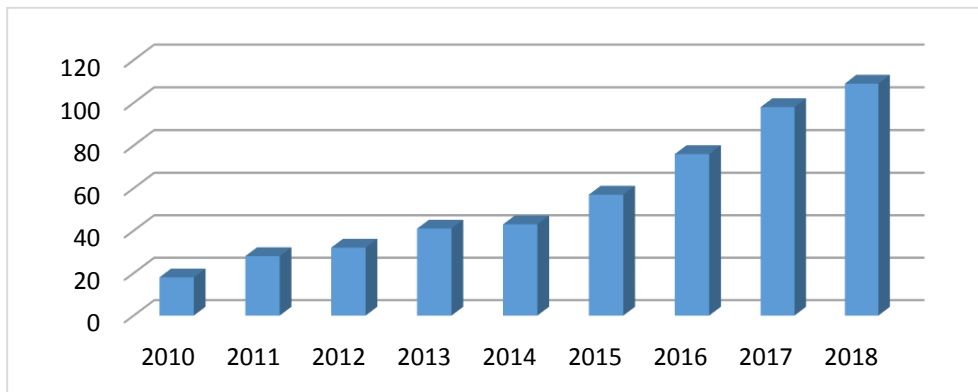

Рис. 1. Динаміка розвитку сонячної енергетики світу у 2010-2018 рр., ГВт [1]

В країнах із високим рівнем розвитку сонячної енергетики розроблені державні програми, які забезпечують сприятливі умови для її використання і розвитку, отримання значного економічного ефекту.

З 2011 року інвестиції у відновлювальні джерела електричної енергії у світі перевищили вкладення у виробництво електричної енергії на основі викопного палива [2].

Німеччина є лідером в ЄС за сумарною потужністю сонячних установок. Використання системи сонячного теплопостачання, наприклад - для опалення, супроводжується підсиленням теплозахисту будівель, утилізацією теплових викидів і, в цілому, зниженням енерговитрат. Застосування сонячно-тепломпової системи теплопостачання індивідуальних житлових домів з вакуумними сонячними колекторами забезпечує до 70% енергоспоживання жителів Німеччини [3].

Сучасні темпи використання нафти та газу в Україні є досить інтенсивними. За даного рівня використання їх вистачить приблизно на 50 років [1]. Тому, в умовах обмеженості викопних ресурсів, потрібно прискорити вирішення цієї проблеми – розвивати технології використання альтернативних джерел для виробництва енергії.

В Україні існують сприятливі умови для використання сонячної енергії. Річний технічно досяжний енергетичний потенціал використання

сонячної енергії в Україні еквівалентний 6 млн. тонн м³ природного газу. Середньомісячна кількість сумарної сонячної радіації в південній частині країни дозволяє досить ефективно розвивати сонячну енергетику в регіоні.

Вигідне географічного положення створює умови для збільшення частки використання ВДЕ у виробництві електроенергії України і реалізації значного потенціалу енергоефективної економіки. Завдяки великій кількості сонячних днів і помірній температурі повітря, встановлені на території України сонячні електростанції (СЕС) працюють максимально ефективно. Тому сонячна енергетика є найбільш динамічним сектором відновлювальної енергетики в Україні – встановлена потужність сонячних електростанцій України у 2017 році склала 742 МВт, що на 211 МВт більше, ніж попереднього року. У 2018 р. в Україні було побудовано понад 60 нових об'єктів сонячної енергетики загальною потужністю 382 МВт, таким чином потужності українських сонячних електростанцій перевищили 1,2 ГВт.

Відповідно до Енергетичної стратегії України на період до 2035 року “Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність”, частка відновлюваних джерел досягне рівня у 2020-му – 12% від загального первинного постачання енергії та не менше 25% – до 2035 р. (включаючи всі гідрогенеруючі потужності та термальну енергію) [1].

Розвиток альтернативної енергетики стимулює також високий “зелений” тариф – для промислових СЕС, що побудовані у 2017-2018 роках, він становив 15 євроцентів, а для СЕС цивільного зразка – 18 євроцентів. Завдяки можливості реалізації надлишку енергії та відносній доступності СЕС їхній термін окупності в Україні становить 5-8 років. За умови подальшого здешевлення відновлювальних джерел енергії, їх економічно обґрунтований потенціал буде зростати.

Державна політика має бути орієнтована на стимулювання первинної ініціативи приватних гравців ринку. Має стимулюватися також розвиток децентралізованої відновлюваної енергетики (наприклад, фотоелектричні

системи та сонячні колектори на дахах житлових будинків тощо), потенціал якої оцінюється близько 5% споживання електроенергії населенням. Сучасна державна енергетична політика спрямована на обмеження розміщення СЕС на землі – у квітні 2019 р. Верховна Рада прийняла закон про заборону встановлення і використання сонячних електростанцій на землі. Це пов'язано з тим, що споживач, який спочатку встановив СЕС для власного користування, стає виробником і продає надлишки електрики в електромережу за “зеленим” тарифом. Закон набув чинності й отримав досить негативний резонанс, оскільки призвів до збитків домогосподарств, які вже витратили кошти на встановлення домашніх СЕС, або вклали кошти у проектування, оформлення та їх виготовлення. Слід зазначити, що у всіх країнах світу органи влади стимулюють та спонукають населення до встановлення сонячних батарей – для спільного вирішення проблем енергозбереження та енергоефективності.

Україна досить активно запроваджує цілу низку проектів у галузі відновлювальної енергетики, які фінансуються за рахунок іноземних інвестицій. Одним із широкомасштабних проектів з будівництва сонячних батарей вартістю 12 мільйонів доларів США, є відкриття Нікопольського сонячного енергетичного комплексу потужністю 10,5 МВт. Це перший інвестиційний проект, реалізований у рамках Угоди про вільну торгівлю між Канадою та Україною, що набула чинності з 1 серпня 2017 року. Проект був реалізований Канадською фірмою TIU у м. Нікополі Дніпропетровської області.

Позитивним моментом є те, що в регіонах країни активно розвивають виробництво обладнання для СЕС. Прикладом слугує відкриття в 2019 році у м. Вінниця заводу з виробництва сонячних панелей “KNESS”. На заводі виробляють сонячні панелі для побутових, комерційних та промислових сонячних електростанцій. Річна потужність першої черги заводу складає 200 МВт. До прикладу, такої кількості панелей вистачить, аби забезпечити

електроенергією близько 150 тисяч квартир цілорічно, тобто масштаб підприємства надпотужний і є конкурентоспроможним на міжнародному ринку.

Висновки. Отже, на сьогоднішній день відновлювана енергетика швидкими темпами розвивається у світі. В Україні є значний потенціал для інтенсивного розвитку цієї галузі, але розвиток набагато повільніший, ніж у інших країн-лідерів. Використання альтернативних джерел енергії, а саме – сонячної енергії є основою досягнення цілей сталого розвитку України.

Література:

1. Нова Енергетична Стратегія України до 2035 року: «Безпека, Енергоефективність, Конкурентоспроможність». Київ, 2017. С. 34-35.

URL:<http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245213112>

2. Розвиток сонячної енергетики в Україні: питання національної безпеки. URL: <https://tyzhden.ua/Economics/203806>

3. [Плачкова С.Г.](#) Електроенергетика та охорона навколишнього середовища. Функціонування енергетики в сучасному світі. Київ, 2013. Розділ 2.1.

4. Уряд схвалив Нову Енергетичну Стратегію України. Київ, 2018. URL: <http://uwea.com.ua/ua/news/entry/pravitelstvo-odobrilo-novuyu-energeticheskuyu-strategiyu-ukrainy/>

Наукове видання

Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції

**"СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОСТІ"**

(м. Маріуполь, 31 травня 2019 р.)

Мови: українська, російська, англійська

Відповідальний за випуск

Балуєва О.В.

Комп'ютерна верстка

Тарасенко О.В.

Підписано до друку 14.06.2019. Формат 60x84/16/ Папір офісний.
Гарнітура Times New Roman Cyr. Друк цифровий. Ум. друк. арк. 10,5.
Обл.-вид. арк. 6,9. Наклад 100 прим.

Донецький державний університет управління 87513,
м. Маріуполь, вул. Карпінського, 58